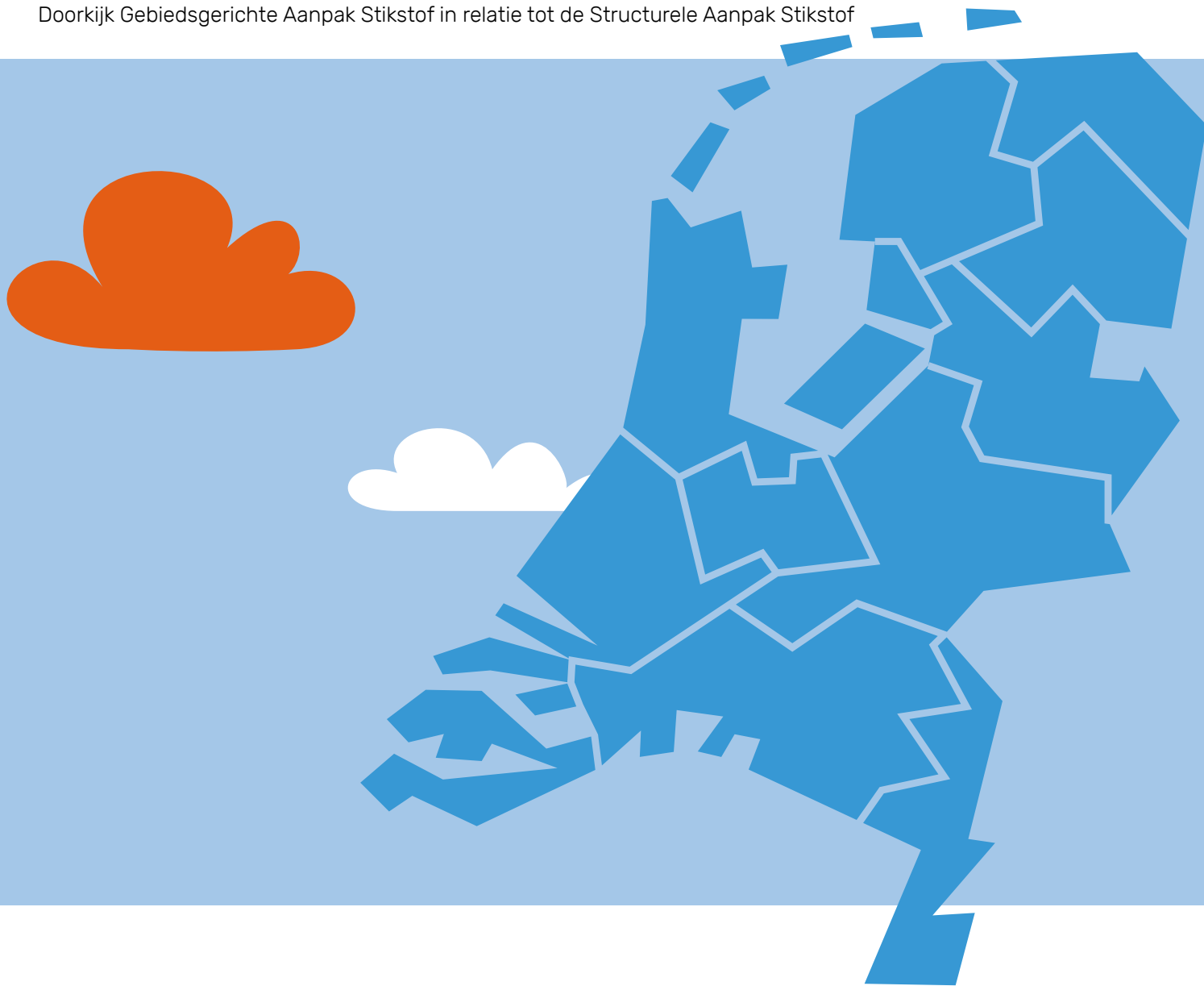

Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof

Doorkijk Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof in relatie tot de Structurele Aanpak Stikstof

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

Inleiding

Met deze 'Doorkijk Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof' maken de provincies inzichtelijk hoe ze werken aan de gebiedsgerichte aanpak als onderdeel van de Structurele Aanpak Stikstof. De structurele aanpak werkt door in de provincies en wordt voor een deel gebiedsgericht ingevuld. Daarnaast werken de provincies aan verschillende gebiedsopgaven die zij in samenhang met elkaar uitvoeren. Zij werken integraal en gebiedsgericht aan meerdere doelen en opgaven tegelijk en maken hierbij werk met werk. De aanpak is niet overal hetzelfde, omdat de problematiek en de wijze van samenwerking per provincie en gebied verschilt.

De Bestuurlijke uitgangspunten Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof, die vastgesteld zijn in het Bestuurlijk Overleg voor de aanpak van het stikstofproblematiek (9 juli 2020), met de Minister voor LNV als vertegenwoordiger van het Rijk en het Interprovinciaal Overleg, als vertegenwoordiger van de provincies, en in aanwezigheid van de koepels van gemeenten en waterschappen zijn hierbij leidend en zijn verwerkt in deze Doorkijk.

Om inzicht te verkrijgen, in de knelpunten en welke verschillende oplossingen er mogelijk zijn, wordt de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof op een adaptieve werkwijze vormgegeven, in gezamenlijkheid met Rijk en provincies waarbij de VNG, de UvW en verschillende sectoren en belanghebbenden betrokken worden. De basis van de adaptieve aanpak wordt gevormd

door de programmering van de bouwblokken in deze Doorkijk, landelijk en per provincies (Opgaven, Governance en samenwerking, Data en informatie, Bronmaatregelen en instrumentarium, Monitoring en rapportage, Leren uit de praktijk, Prioritering en programmering en Gebieden). De afspraken uit verschillende bouwblokken zullen in de gebiedsgerichte aanpak per provincie verder worden geconcretiseerd. Niet alle knelpunten en oplossingen liggen op provinciaal niveau en daarom worden een aantal casussen met grensoverschrijdende dimensie van de stikstofproblematiek als eerste opgepakt door Rijk en provincies gezamenlijk.

Samen gaan we op zoek naar een nieuwe balans in het gebied. Daarbij komen we voor lastige keuzes te staan, want niet alles kan.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

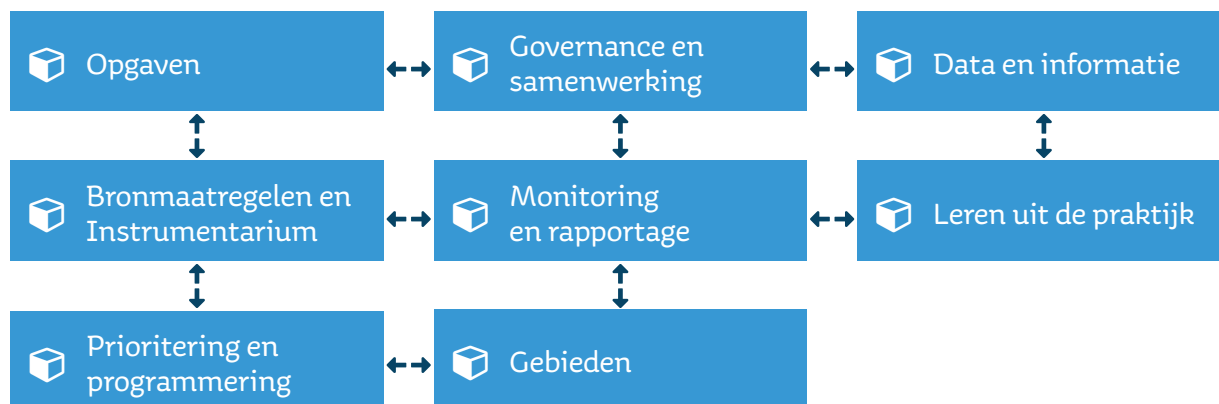
 Werkwijze in bouwblokken

Werkwijze in bouwblokken

Bij de uitwerking van de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof wordt gewerkt op basis van een adaptieve aanpak.

De basis van deze adaptieve aanpak wordt gevormd door de programmering van onderling samenhangende bouwblokken. De afspraken uit verschillende bouwblokken zullen in de gebiedsgerichte aanpak per provincie verder worden geconcretiseerd.

Deze adaptieve aanpak wordt per provincie uitgewerkt aan de hand van bouwblokken: Opgaven, Governance en samenwerking, Data en informatie, Bronmaatregelen en instrumentarium, Monitoring en rapportage, Leren uit de praktijk, Prioritering en programmering en Gebieden. De bouwblokken worden uitgewerkt in werkteams per bouwblok. Omdat de aanpak adaptief is, kunnen in de tijd bouwblokken afgerond worden of nieuwe gestart worden.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

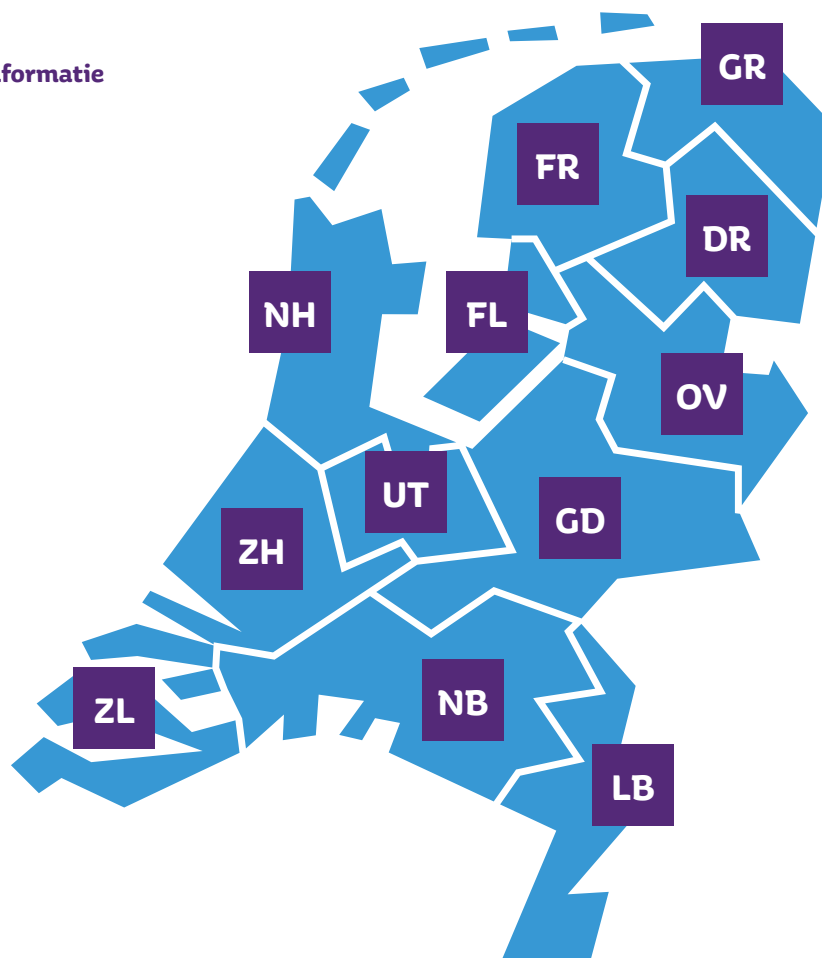
 Gebieden

Werkwijze in bouwblokken

Opgaven

Selecteer een provincie voor meer informatie of bekijk het landelijk overzicht.

Landelijk overzicht

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

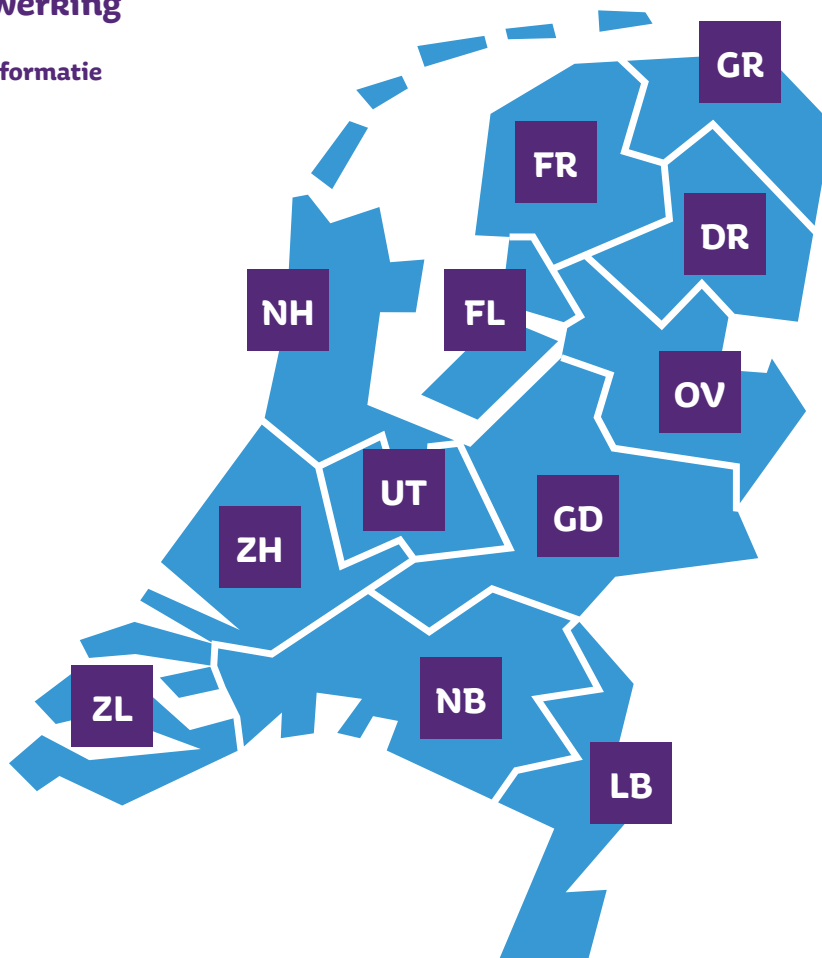
 Gebieden

Werkwijze in bouwblokken

Governance en samenwerking

Selecteer een provincie voor meer informatie of bekijk het landelijk overzicht.

Landelijk overzicht

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

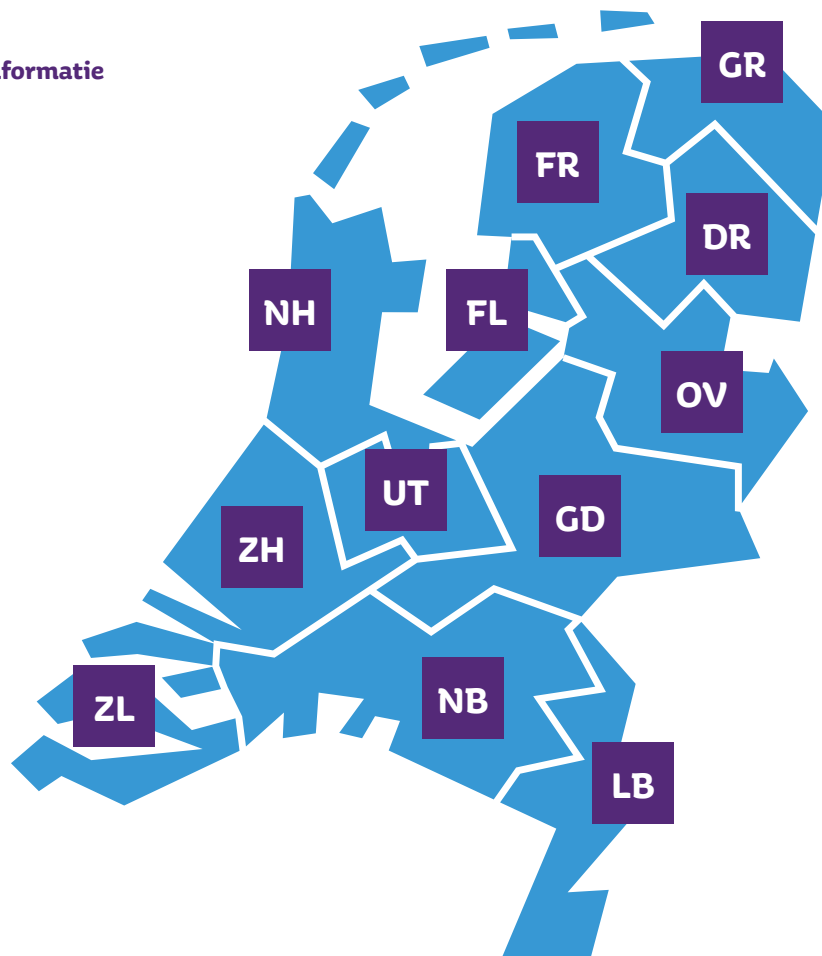
 Gebieden

Werkwijze in bouwblokken

Data en informatie

Selecteer een provincie voor meer informatie
of bekijk het landelijk overzicht.

Landelijk overzicht

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

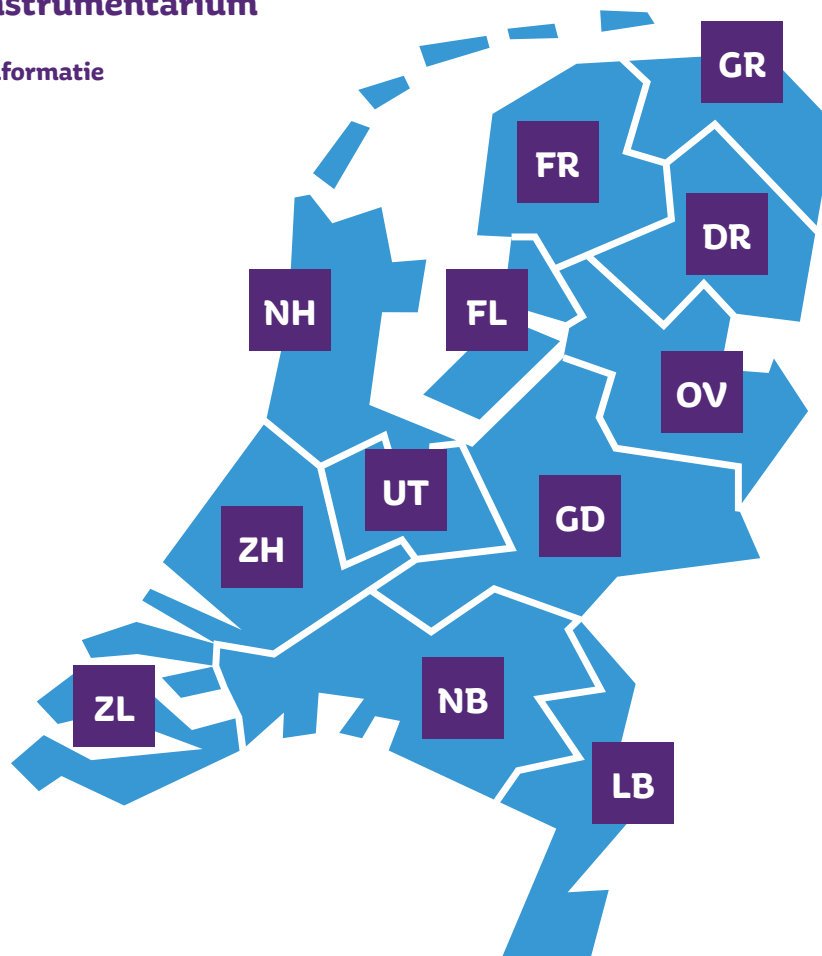
 Gebieden

Werkwijze in bouwblokken

Bronmaatregelen en instrumentarium

Selecteer een provincie voor meer informatie of bekijk het landelijk overzicht.

Landelijk overzicht

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

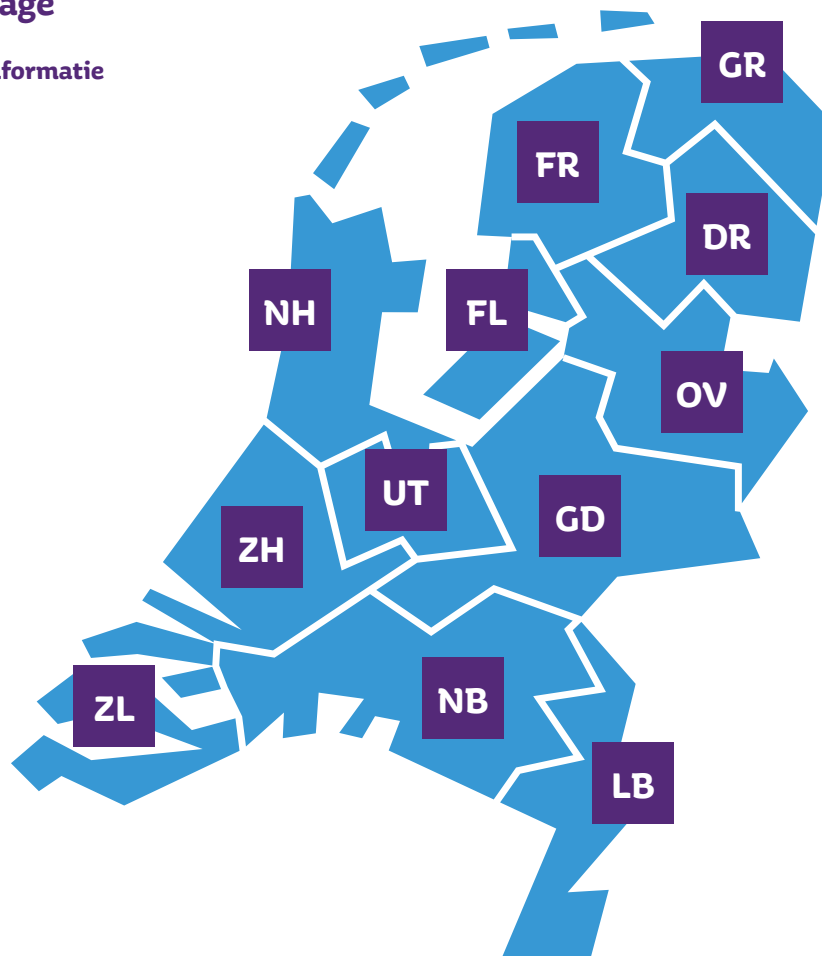
 Gebieden

Werkwijze in bouwblokken

Monitoring en rapportage

Selecteer een provincie voor meer informatie of bekijk het landelijk overzicht.

Landelijk overzicht

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

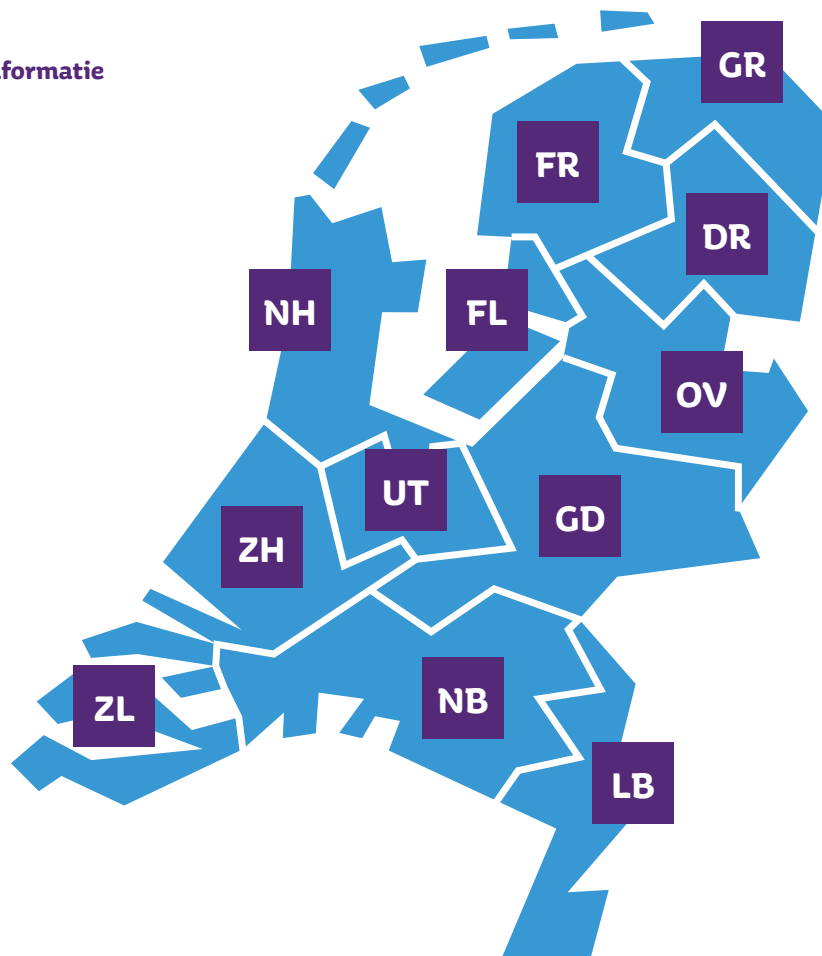
 Gebieden

Werkwijze in bouwblokken

Leren uit de praktijk

Selecteer een provincie voor meer informatie of bekijk het landelijk overzicht.

Landelijk overzicht

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

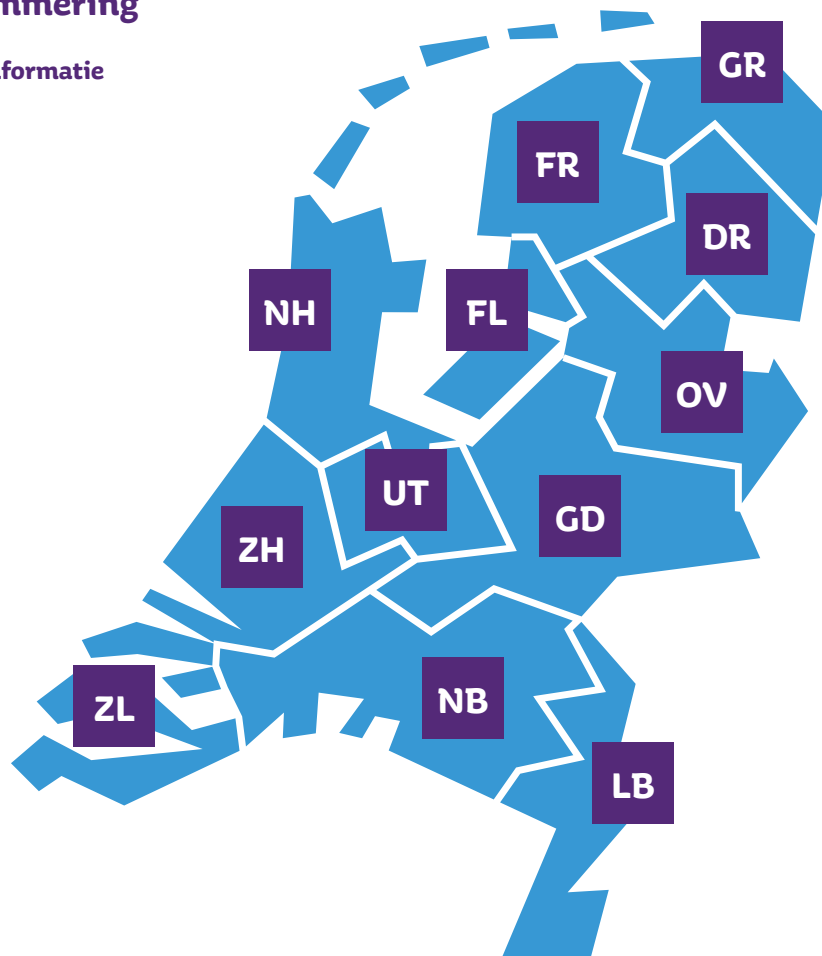
 Gebieden

Werkwijze in bouwblokken

Prioritering en programmering

Selecteer een provincie voor meer informatie
of bekijk het landelijk overzicht.

Landelijk overzicht

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

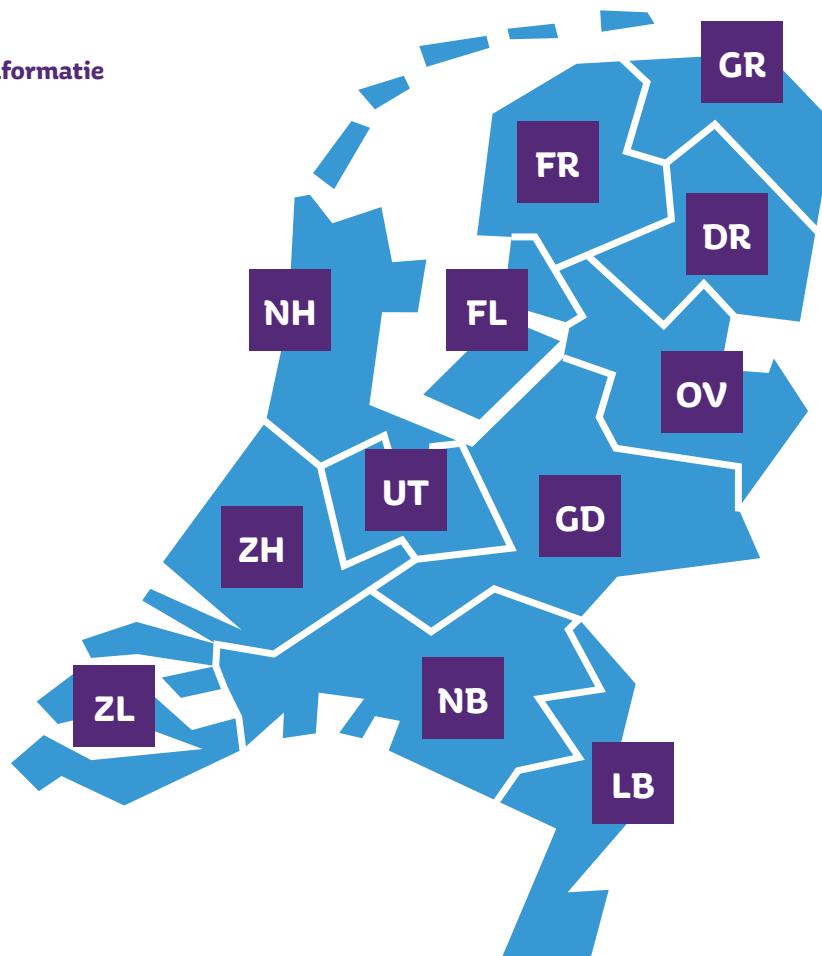
 Gebieden

Werkwijze in bouwblokken

Gebieden

Selecteer een provincie voor meer informatie of bekijk het landelijk overzicht.

Landelijk overzicht

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

De Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof is de werkwijze om in beeld te brengen wat nodig is en om samenhangend maatwerk te leveren in de uitvoering, waarbij de landelijk (bron) maatregelen waar mogelijk maximaal worden ingezet. Het is daarmee de optelsom van de implementatie van alle maatregelen van het Rijk, provincies, waterschappen en/of gemeenten samen om het stikstofprobleem, en de daarmee in samenhang opgepakte opgaves rondom Natura 2000-gebieden, aan te pakken, weg te nemen en perspectief te geven aan de verbonden sectoren in het gebied.

Daarmee omvat de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof het volgende:

Natuurherstel en stikstofreductie genereren vanuit generieke en specifieke bronnen

- Voor natuurherstel door structurele vermindering van de stikstofdepositie. Op korte termijn door gerichte maatregelen als op middellange termijn door verduurzaming van sectoren;
- Voor economische en maatschappelijke ontwikkeling, zodat waar mogelijk ontwikkelruimte wordt gerealiseerd voor bestaande en nieuwe situaties en waar mogelijk vergunning verleend kan worden voor nationale en regionale projecten en opgaven.

Realiseren en versnellen natuurherstel in relatie tot Natura 2000-doelen

Met als effect:

- Natuurbehoud en -herstel;
- Naar gunstige en waar dat nog niet mogelijk is een verbeterde staat van instandhouding van de Natura 2000-gebieden.

Werk met werk maken

- Omdat in gebieden integraal aan meerdere doelen gewerkt wordt en opgaven in samenhang worden uitgevoerd. We streven naar een integrale, toekomstbestendige benadering zolang die een tijdige en effectieve aanpak van de stikstofproblematiek niet in de weg staat. Programma's waarmee in de praktijk win-win situaties te bereiken zijn kunnen

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

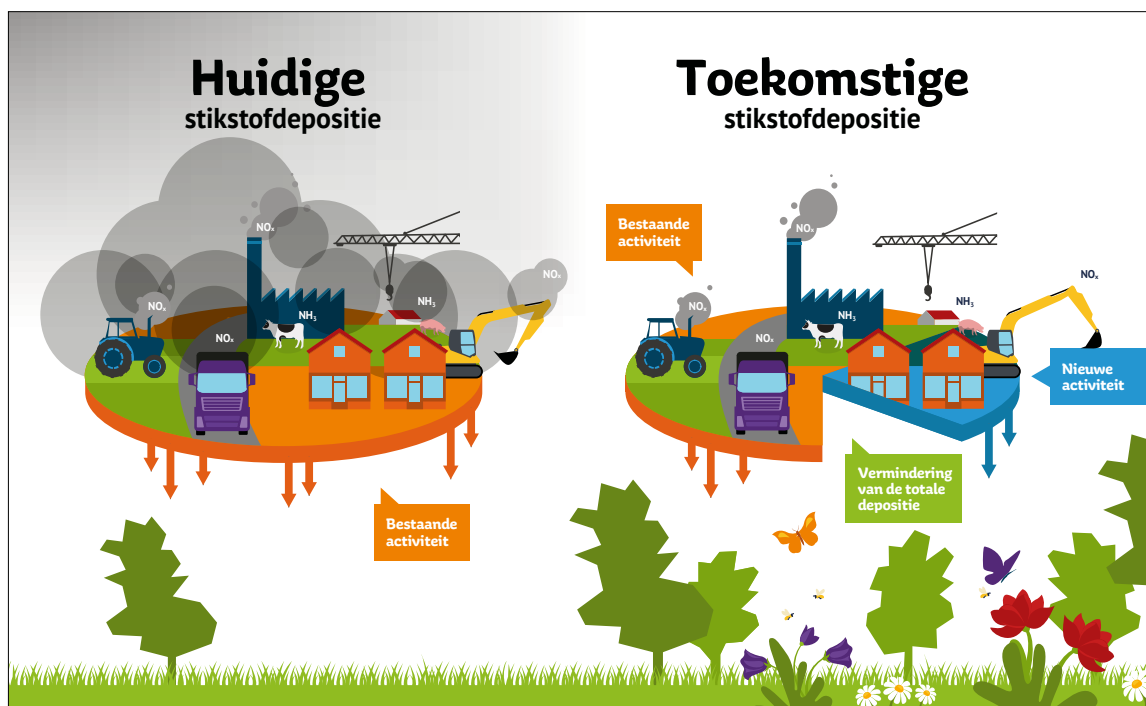
ZL

ZH

Opgaven

meegenomen worden. Zoals de Ruimtelijke verkenning stikstof, klimaatadaptatie, Klimaatakkoord, circulaire economie en de landbouwvisie. Er is ruimte om per gebied gezamenlijke keuzes te maken t.a.v. de opgaven die meegenomen worden.

Deze drie onderdelen starten allemaal op zo kort mogelijke termijn, zo deze al niet gestart zijn. Op het eerste onderdeel staat de grootste tijdsdruk om tot resultaten te komen.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

[Inleiding](#)

[Werkwijze in
bouwblokken](#)

[Opgaven](#)

[Governance en
samenwerking](#)

[Data en informatie](#)

[Bronmaatregelen en
instrumentarium](#)

[Monitoring en rapportage](#)

[Leren uit de praktijk](#)

[Prioritering en
programmering](#)

[Gebieden](#)

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Het Rijk: Aanpak Stikstof

Het kabinet heeft een structurele aanpak stikstof met als hoofddoel het realiseren van een gunstige of – waar dat nog niet mogelijk is – een verbeterde landelijke staat van instandhouding (SVI) van stikstofgevoelige soorten en habitats onder de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). Die gunstige staat van instandhouding is een situatie waarin de natuur floreert. Met het voorliggende pakket aan natuur en stikstofreducerende maatregelen geeft het kabinet concreet invulling aan de continue verplichting om de landelijke staat van instandhouding te verbeteren totdat deze gunstig is. De structurele aanpak van het kabinet bestaat hoofdzakelijk uit de volgende elementen:

- *Maatregelen ten behoeve van natuurbehoud en -herstel:* gericht op de realisatie van de instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden om te voldoen aan artikel 6, eerste en tweede lid, van de Habitatrichtlijn en het Natuurnetwerk Nederland.
- *Natuurinclusieve ruimtelijke inrichting:* een betere ruimtelijke integratie van natuur met andere functies als landbouw, energieopwekking, woningbouw en infrastructuur om zo meer natuurinclusief areaal te ontwikkelen.

- *Streefwaarde stikstofreductie voor 2030:* In aanvulling op het pakket aan natuurmaatregelen streeft het kabinet ernaar om in 2030 op ten minste 50 procent van de hectares met stikstofgevoelige natuur in Natura 2000-gebieden de stikstofdepositie onder de kritische depositiewaarden (KDW) te brengen.
- *Bronmaatregelen gericht op stikstofreductie:* Om een daling van de stikstofdepositie op stikstofgevoelige natuur te realiseren, heeft het kabinet besloten tot een omvangrijk, evenwichtig en kosteneffectief pakket aan stikstofreducerende bronmaatregelen, gericht op het halen van de streefwaarde voor stikstofreductie.
- *Monitoring en bijsturing:* Om te monitoren of de condities voor behoud en herstel van instandhouding worden behaald, het maatregelenpakket voldoende effectief is en het maatregelenpakket of de streefwaarde bijstelling behoeven, wordt een monitorings- en bijsturingssysteem ingericht.
- *Uitwerking van gebiedsgerichte aanpak en regelgeving:* Voor de vastlegging en uitvoering van de structurele aanpak zijn voor de zomer van 2020 bestuursafspraken gemaakt met de provincies.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Data en informatie

De betrokken overheden maken afspraken over eenduidige en uitwisselbare data en analyses van zowel Rijk als provincies. Rijk en provincies brengen gezamenlijk, met ondersteuning vanuit BIJ12, in beeld:

- welke informatie- en gegevensbronnen (waar) beschikbaar en bruikbaar zijn om zo tot een eenduidig beeld te komen (overheden, kadaster en kennisinstituten);
- welke informatie- en gegevensbronnen er nodig zijn om een gebiedsaanpak succesvol uit te rollen en deze informatie toegankelijk te maken en te delen.

De BIJ12 kan ondersteuning bieden bij de hierboven gesignaleerde benodigde analyses en rapportering.

Afspraken tussen Rijk en Provincie over de analyses per gebied, die voor onder meer de gebiedsgerichte aanpak relevant zijn, worden uitgewerkt in de Stuurgroep.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Bronmaatregelen en instrumentarium

De structuur van de gebiedsgerichte aanpak hangt zeer nauw samen met de maatregelen die in de gebiedsgerichte aanpak toegepast worden en deze worden in samenhang ontwikkeld. Voor een goede uitvoering van de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof is het van belang duidelijkheid te hebben over instrumenten van de structurele aanpak. Zeker voor de instrumenten en bronmaatregelen waarbij al op korte termijn besluiten moeten worden genomen, is het belangrijk dat dit overzicht er snel komt.

De gereedschapskist met (bron)maatregelen en andere instrumenten wordt gezamenlijk nader ingevuld door het Rijk en de provincies. Daarbij gelden de volgende uitgangspunten:

- Om de stikstofreductie van de (bron)maatregelen die gebiedsgericht toegepast worden te maximaliseren wordt er een gezamenlijke implementatiestrategie opgesteld.
- De stikstofopbrengst van deze maatregelen, indien de daling van de stikstofdepositie en de staat van instandhouding van de natuur dit toelaat, kan dan ook gebiedsgericht weer gebruikt worden voor maatschappelijke/economische ontwikkelingen.
- Tevens worden afspraken gemaakt dat in de te verkennen casuïstiek wordt verkend welke kansen en knelpunten er zijn ten aanzien van het in te zetten instrumentarium.

- Omdat de (bron)maatregelen en instrumenten die worden ontwikkeld ook onderlinge afhankelijkheden hebben en soms ook weer afhankelijk zijn van de voortgang van de gebiedsgerichte aanpak, zal er een stroomschema gemaakt worden dat de onderlinge afhankelijkheden in kaart brengt.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Bronmaatregelen en instrumentarium

Rijk

Het Rijk draagt zorg voor het (wettelijk) instrumentarium dat provincies nodig hebben voor de gebiedsgerichte aanpak. Voor het bereiken van een significante daling van de stikstofdepositie zijn vooral generieke (bron)maatregelen nodig. Enerzijds omdat lokale bronnen maar een relatief beperkt effect hebben, anderzijds om (buitenproportionele) ongelijkheid tussen (bedrijven in) verschillende gebieden en provincies te voorkomen. Samen met de provincies worden maatregelen en passende instrumenten op het gebied van grond, innovatie, verduurzamen, natuurherstel en verdeling van ruimte ontwikkeld.

Instrumenten die o.a. nodig zijn om de maatregelen te kunnen effectueren zijn:

- Voldoende financiële middelen ter beschikking stellen voor een intensivering en versnelling van maatregelen gericht op herstel van Natura 2000-waarden;
- Wetgeving/regelgeving stikstofreductie; Grondinstrumentarium: een door de provincies uit te voeren regeling voor gebieds- en doelgerichte verwerving of sanering;
- Stikstofregistratiesysteem ter ondersteuning van het verdelingsvraagstuk (helpdesk vanuit de systeemverantwoordelijkheid voor de stikstofproblematiek);

- Zorgdragen voor een snelle actualisatie van alle relevante informatie, zoals emissiefactoren, landgebruikskaarten en habitatkaarten en die informatie – via de helpdesk – beschikbaar stellen aan alle belanghebbenden;
- Het oprichten van een natuurbank om op een gecoördineerde manier de natuurmaatregelen vast te leggen ter compensatie van projecten die een groot openbaar belang vertegenwoordigen;
- Stimulering van de toepassing van 'best environmental means' (praktijk en techniek) in alle sectoren en hierbij het goede voorbeeld geven met eigen projecten
- Verduurzamingsinstrumenten om bijvoorbeeld ondersteuning te bieden aan innovatie en eerste investeringen in nieuwe staltechniek.

Provincies

De provincies geven met dit landelijk instrumentarium invulling aan Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof. Hierbij zijn er een aantal instrumenten die ingezet kunnen worden. Provincies denken hierbij onder meer aan:

- Grondinstrumentarium (eerste recht van aankoop, sanering en verplaatsing);
- Instrumentarium voor verdeling en prioritering (afspraken grensoverschrijdende problematiek);

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Bronmaatregelen en instrumentarium

- Instrumentarium verdeelvraagstuk tussen sectoren (stikstofruimte voor prioritaire projecten);
- Mogelijkheden Crisis- en Herstelwet;
- Stimulering van de toepassing van 'best environmental means' (praktijk en techniek) in alle sectoren en hierbij het goede voorbeeld geven met eigen projecten;
- Regeling en stimuleringsmaatregelen voor ondersteuning verduurzamen en innovatie;
- Koppeling aan maatregeling Klimaatakkoord, kringloop-landbouw e.a.;
- Ruimtelijke ordeningsinstrumentarium (provincies en gemeenten).

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Governance en samenwerking

De stikstofproblematiek manifesteert zich evenwel op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau. Vaak spelen de problemen op meerdere schaalniveaus tegelijk en liggen oplossingen niet binnen het bereik van één overheidslaag. De stikstofproblematiek is daarom alleen op te lossen wanneer gemeenten, provincies, waterschappen en ministeries samenwerken, rekening houdend met de verdeling van de bevoegdheden tussen Rijk en decentrale overheden. Door de samenwerking worden die bevoegdheden versterkt. Deze grensoverschrijdende dimensie van de stikstofproblematiek (zowel provinciaal, nationaal, als met de buurlanden) vraagt ook om afstemming in EU-verband.

Onder governance wordt verstaan: *de wijze van samenwerken tussen alle overheden (provincies, gemeenten, waterschappen, Rijksoverheid) ten aanzien van de gebiedsgerichte aanpak stikstofproblematiek*. Het betreft hier vragen als: hoe organiseren deze partijen de besluitvorming en het functioneren van de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof, over welke onderwerpen vindt besluitvorming plaats, hoe ziet de escalatie eruit als partijen er samen niet uitkomen, etc. Daarnaast gaat het ook over de meer 'softe' kant: wat zijn uitgangspunten voor samenwerking, welke waarden zijn belangrijk, hoe verhouden de samenwerkende partijen zich tot elkaar en in welke vorm werken ze samen?

De afspraken tussen de overheden voor de gebiedsgerichte aanpak vertrekken vanuit het perspectief van de netwerkende en samenwerkende overheid: van buiten naar binnen, gericht op maatschappelijke impact, waarbij het vraagstuk centraal staat. De stikstofproblematiek is op te lossen wanneer gemeenten, provincies, waterschappen en Rijk als één overheid samenwerken, waarbij geldt dat de verdeling van de bevoegdheden tussen Rijk en decentrale overheden elkaar niet in de weg moeten zitten maar elkaar juist kunnen versterken. De verschillende partijen doen mee op basis van gedeeld eigenaarschap. Vertrouwen en transparantie staat centraal. De betrokken overheden zorgen ervoor dat ieder zijn belangen tijdig inzichtelijk kan maken en zoeken naar de gezamenlijke belangen. Sturing vindt plaats op basis van overeengekomen doelen.

Een brede landelijke Stuurgroep Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof structureert de interbestuurlijke samenwerking van de gebiedsgerichte aanpak (hierbij meenemend de relatie met de Commissarissen van de Koning (CDK's)) en draagt zorg dat de gebiedsgerichte aanpak in samenhang en qua voortgang goed gaat functioneren. Deze stuurgroep -bestaande uit een vertegenwoordig van provincies, Rijk, gemeenten en UvW- rapporteert periodiek aan het Bestuurlijk Overleg over de voortgang. Hierbij wordt uitgegaan van de gezamenlijke verantwoordelijkheid en de één overheid-gedachte waarbij vorm gegeven wordt aan interbestuurlijke samenwerking.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Governance en samenwerking

Met inachtneming van de afspraken die in deze stuurgroep worden voorbereid en het Bestuurlijk Overleg worden genomen over de provincie-overstijgende onderwerpen, blijven de provincies verantwoordelijk voor de inrichting van de gebiedsgerichte aanpak in hun gebieden.

Een van de uitgangspunten bij verdere uitwerking van de afspraken in de gebiedsgerichte aanpak is dat bestaande structuren leidend zijn. Indien er knelpunten of geschillen zijn tussen (twee of meerdere) betrokken overheden is het uitgangspunt eerst decentraal; aan de gebiedstafels en/of de bestaande regionale sectorale overlegtafels. De betrokken overheden proberen eerst onderling en/of via deze bestaande structuren oplossingen te vinden. Indien dit niet afdoende is, kan de stuurgroep een platform bieden voor hardnekkige of complexe knelpunten.

Bevoegdheden

Het Rijk faciliteert de gebiedsgerichte aanpak en heeft er belang bij dat rijksbelangen en projecten goed worden geborgd. LNV draagt als coördinerend ministerie de stelselverantwoordelijkheid over de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof en monitort de voortgang en jaagt waar nodig processen aan. De provincies zijn gebiedsregisseur en verantwoordelijk voor het natuurbeheer. In de provincie wordt gekeken wat de staat van de verschillende Natura 2000-gebieden is, welke activiteiten en projecten er nog wel plaats kunnen vinden en wordt de eventuele noodzakelijke stikstofruimte in de gebieden geïnventariseerd. Daarnaast geven ze aan welke maatregelen van het Rijk (instrumenten en/of middelen voor bronmaatregelen of natuurherstel) nodig zijn.

Het Rijk van haar kant maakt duidelijk welke prioriteiten zij heeft in de verschillende gebieden. Gemeenten zijn als bevoegd gezag verantwoordelijk voor vergunningverlening en handhaving voor (bouw)projecten. waterschappen hebben specifieke verantwoordelijkheden voor natte natuurgebieden en hydrologie. De governance verandert niets aan de bevoegdheden van de democratisch gelegitimeerde organen van gemeenten, provincies en waterschappen.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Monitoring en rapportage

In de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof wordt er aangesloten bij de monitoring en rapportage die als onderdeel van de structurele aanpak stikstof als benoemd in de Kamerbrief van 24 april 2020 wordt uitgewerkt. Om de monitoring van de structurele aanpak stikstofproblematiek (in de wet: het programma stikstofreductie en natuurverbetering) vorm te geven, is een begeleidingsgroep monitoring stikstof en natuur ingericht, bestaande uit vertegenwoordigers van LNV, I&W, IPO/provincies, RIVM en PBL. De ontwikkeling van het monitoringssysteem vindt plaats in twee werkgroepen: één voor monitoring stikstof en één voor monitoring natuur.

Ook voor de gebiedsgerichte aanpak is monitoring en rapportage van groot belang, zowel voor de voortgang van het proces en de resultaten als voor het kunnen bepalen van de effectiviteit van de maatregelen en de instrumenten in de gebieden. Bij de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de monitoring en rapportage die als onderdeel van de structurele aanpak stikstof wordt uitgewerkt. Er worden afspraken gemaakt als aanvullende informatie nodig is over bijvoorbeeld eenduidige en uitwisselbare data.

Vanuit het thema Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof zijn de volgende monitoringsgegevens nodig voor het maken en onderbouwen/ toestaan van de verschillende keuzes:

Natuur: kwaliteit en omvang

- Monitoren ontwikkeling natuur Natura 2000-gebieden;
- Monitoren van de uitvoering en effecten (aanvullende)
- herstelmaatregelen.

Stikstof: emissie en depositie

- Monitoren ontwikkeling uitstoot en neerslag stikstof in de Natura 2000-gebieden;
- Monitoren uitvoering (bron)maatregelen;
- Monitoren van effecten (bron)maatregelen via scenario-berekeningen (eventueel in het veld).

Uitgegeven ruimte economische activiteiten

- Bijhouden hoeveelheid depositiedaling in samenhang met beschikbare ontwikkelingsruimte voor economische activiteiten;
- Monitoren van uitgegeven ruimte aan de verschillende sectoren (effectiviteit stikstofregistratiesysteem);
- Inzicht in benodigde ontwikkelruimte op basis van scenario's RIVM.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Prioritering en programmering

De gebiedsgerichte aanpak wordt uitgewerkt in een jaarplanning, hierin wordt aangegeven aan welke onderwerpen (bouwblokken) gewerkt wordt en wanneer deze bouwblokken hun (tussen)resultaten opleveren. Deze volgt het concept van een plateau planning: stapsgewijs van fijn naar grof (2020 -2030) jaarlijks wordt het plateau waar aan gewerkt wordt gedetailleerd uitgewerkt en ter besluitvorming aan de Stuurgroep Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof voorgelegd. De bestaande werkteams in de bouwblokken zijn de basis voor de planning van het eerste jaar. Waar nodig worden deze teams uitgebreid zodat ze interbestuurlijk samengesteld zijn. De jaarplanning loopt van zomer tot zomer.

Om te komen tot een handelingsperspectief wordt de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof per provincie uitgewerkt. Hoe pakt het maatregelenpakket (natuurherstel, stikstof inclusief landelijke streefwaarde en financiën), uit zoals bedacht is in de provincies? Daarnaast gaan de provincies aan de slag met een aantal urgente grensoverschrijdende complexe projecten/ activiteiten, die de provincies en het Rijk aandragen ('coalition of the willing'). Dit vereist openheid en vertrouwen van de samenwerkende partijen om de flexibiliteit in regelgeving en bestuurlijke afweegruimte te verkennen en in te zetten om de natuur te herstellen en bij te dragen aan het realiseren van projecten/activiteiten.

Eén van de eerste stappen in de implementatie van de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof is op korte termijn het verkrijgen van inzicht in de impact van de landelijke streefwaarde (genoemd in de Kamerbrief van 24 april 2020) per gebied. Dat betekent ook inzicht in de benodigde acties voor natuurherstel, inzicht in benodigde ontwikkelingsruimte, mede (gebiedsgericht) implementeren van door het Rijk te nemen (bron)maatregelen en zodanig inzetten dat deze (bron)maatregelen het maximaal mogelijke oplossingen bieden. Er kunnen meerdere oplossingen zijn om in een bepaalde gebiedsgerichte situatie tot realisatie van natuurherstel én projecten te komen.

Het handelingsperspectief hoeft zich dus niet te beperken tot één perspectief. Uiteindelijk zal er een bijgesteld en verfijnd stelsel aan maatregelen komen en zullen stap voor stap bestuurlijke afspraken gemaakt worden voor de structurele aanpak stikstof. Dit alles zal leiden tot een effectieve gebiedsgerichte aanpak, waar we de komende jaren in Nederland mee gaan werken.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Rijk, provincies en medeoverheden zijn aan de slag met de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof. Dit draagt bij aan het doel van natuurherstel, stikstofreductie en werk met werk maken. Daarbij is het niet altijd van te voren duidelijk welke (bron) maatregelen, instrumenten of samenwerkingsafspraken precies nodig zijn, maar zal de praktijk uitwijzen hoe bepaalde (stikstof)problematiek aangepakt kan worden. Om die leercurve te versnellen en kennis te kunnen delen is een start gemaakt met het bouwblok 'Leren uit de praktijk'.

De activiteiten die dit bouwblok faciliteert zijn gericht op het leren uit de praktijk. Dit kan door middel van casuïstiek, informatiebijeenkomsten, digitale platforms of het creëren van een community of practice. Hierbij staat de leerbehoefte uit de praktijk voorop. Leren vanuit casussen staat centraal in dit bouwblok. De leerervaringen die hier worden opgedaan dienen als input voor de verdere beleidsontwikkeling op het gebied van de Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof.

Het werken aan een casus vereist openheid en vertrouwen van de samenwerkende partijen om de flexibiliteit in beleid, regelgeving en bestuurlijke afweegruimte te verkennen en in te zetten om de natuur te herstellen, stikstof te reduceren en waar mogelijk bij te dragen aan het realiseren van projecten.

Alle overheden kunnen een casus aandragen.

De Interbestuurlijke werkgroep 'Leren uit de praktijk' zal aan de hand van een aantal criteria en leervragen bekijken welke casussen het meest geschikt zijn. De Stuurgroep GGA selecteert uiteindelijk de casussen. De casussen worden geselecteerd op basis van de volgende uitgangspunten:

- Het betreft een casus met een provincie-overschrijdend element.
- De casus geeft inzicht in de wijze waarop je welke rijks- en provinciale instrumenten het meest effectief kunt inzetten.
- De casus gaat over een vraagstuk dat in meerdere provincies speelt.

Er wordt gewerkt op basis van tranches waarbij de casuïstiek aansluit bij de jaarplanning zoals opgesteld door de Stuurgroep Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof. Er is dus een duidelijk verband tussen de keuze en de planning van een casus en een beleidsvraag en de planning daarvan. De eerste casussen zijn in juni 2020 door de Stuurgroep geselecteerd met een focus op 'diffuse belasters': economische ontwikkelingen die relatief lage stikstofdeposities veroorzaken, maar wel in heel veel verschillende N2000-gebieden. Dit speelt met name bij industrie en havens. De ervaringen uit deze casussen worden gedeeld met de interbestuurlijke partners zodat dit mee kan worden genomen in de verdere ontwikkeling van de gebiedsgerichte aanpak.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Alle provincies zijn –samen met partners van verschillende overheidslagen, regionale en lokale netwerken– aan de slag met casuïstiek Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof die bijdragen aan natuurherstel, stikstofreductie en werk met werk maken. Daarbij is het niet altijd van te voren duidelijk welke (bron) maatregelen, instrumenten of samenwerkingsafspraken precies nodig zijn, maar zal de praktijk uitwijzen hoe bepaalde (stikstof)problematiek aangepakt kan worden. Om die leer-curve te versnellen en kennis te kunnen delen is een start gemaakt met ‘Leren uit de praktijk’. Dit kan door middel van casuïstiek, informatiebijeenkomsten, digitale platforms en het creëren van een community of practice. Dit vereist openheid en vertrouwen van de samenwerkende partijen om de flexibiliteit in regelgeving en bestuurlijke afweegruimte te verkennen en in te zetten om de natuur te herstellen en bij te dragen aan het realiseren van projecten.

Casussen staan centraal bij het leren. Een deel van de gebieden en te realiseren projecten hebben te maken met grotere (stikstof)opgaven en/of met een provinciegrensoverschrijdende problematiek en oplossingen. Dit geldt ook voor een combinatie van landelijke beleidsopgaven die zinvol zijn om in een landelijke casus te gieten en om te zien hoe rijkspartijen in combinatie met de regionale en lokale overheidspartners dit via gebiedsprocessen goed kunnen aanpakken.

Geografische spreiding casuïstiek Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof

2020

- Biomassa Plukmade
- Maritieme Servicehaven Urk
- Eemshaven en Oosterhorn

2030

- Gerealiseerd

- In ontwikkeling

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programmering**

 Gebieden

De Stuurgroep Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof heeft als start drie casussen geselecteerd met een focus op 'diffuse belasters': economische ontwikkelingen die relatief lage stikstofdeposities veroorzaken, maar wel in heel veel verschillende N2000-gebieden. Dit speelt met name bij industrie en havens.

*Klik hier om naar
het document
'Gebiedsgerichte
Aanpak Stikstof
Casuïstiek Diffuse
Belasters' te gaan.*

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieten

Gebieden

Iedere provincie kijkt vanuit de opgave(n) naar een logische gebiedsindeling binnen de eigen provincie. Alle overbelaste stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden zijn in de gebiedsgerichte aanpak meegenomen.

De gebiedsgerichte aanpak kan bestaan uit verschillende schaalniveaus; lokaal, regionaal, (inter-)provinciaal, landelijk en internationaal. De provincies maken de verschillende schaalniveaus inzichtelijk waarop gebiedsgericht wordt gewerkt. Wat doet of doen de gemeente(n) individueel, provincie(s) individueel, wat doen de provincies gezamenlijk, wat doet provincie(s) en Rijk gezamenlijk en wat doet het Rijk. De gemeenten, provincies, waterschappen en het Rijk hebben hierbij ieder hun eigen rol en verantwoordelijkheden.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Gebieten

De Drentse Aanpak Stikstof richt zich op de Natura2000-gebieden die stikstofgevoelig zijn. Drenthe kent veertien Natura2000-gebieden, waarvan er twaalf stikstofgevoelig zijn. Deze gebieden worden beschouwd als Europese topnatuur met een grote diversiteit aan planten en dieren. Door een te hoge neerslag van stikstof staat de biodiversiteit in deze natuurgebieden onder grote druk. Daardoor zijn in en rond deze gebieden maar beperkt ontwikkelingen mogelijk.

Meer informatie

<https://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/natuur/natura-2000/aanpakstikstof/>

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

ov

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieten

Opgaven

De opgave waar we voor staan is om te werken aan het behalen van onze instandhoudingsdoelen voor de stikstof-gevoelige Natura 2000-gebieden terwijl we tegelijkertijd maatschappelijke en economische ontwikkelingen binnen Drenthe blijvend mogelijk maken. Hiervoor moeten we op landelijk- en provinciaal niveau samenwerken aan een aantoonbaar dalende stikstofdepositie op de gevoelige Natura 2000-gebieden. Dit creëert tegelijkertijd kansen voor de ontwikkeling en verduurzaming van de landbouwsector, ruimte voor de woningbouw, de aanleg van infrastructuur en faciliteert ontwikkelingen voor het MKB en de industrie. De opgave in Drenthe is groot door de lage kritische depositiewaarde van veel Drentse Natura 2000-gebieden.

Circa 35% van de depositie komt uit Drenthe. Het grootste deel (65%) van de stikstof die in Drentse Natura 2000-gebieden neerslaat is afkomstig van overige bronnen in Nederland en buitenland. Daarom zijn generieke (bron)maatregelen op landelijk niveau noodzakelijk.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programmering**

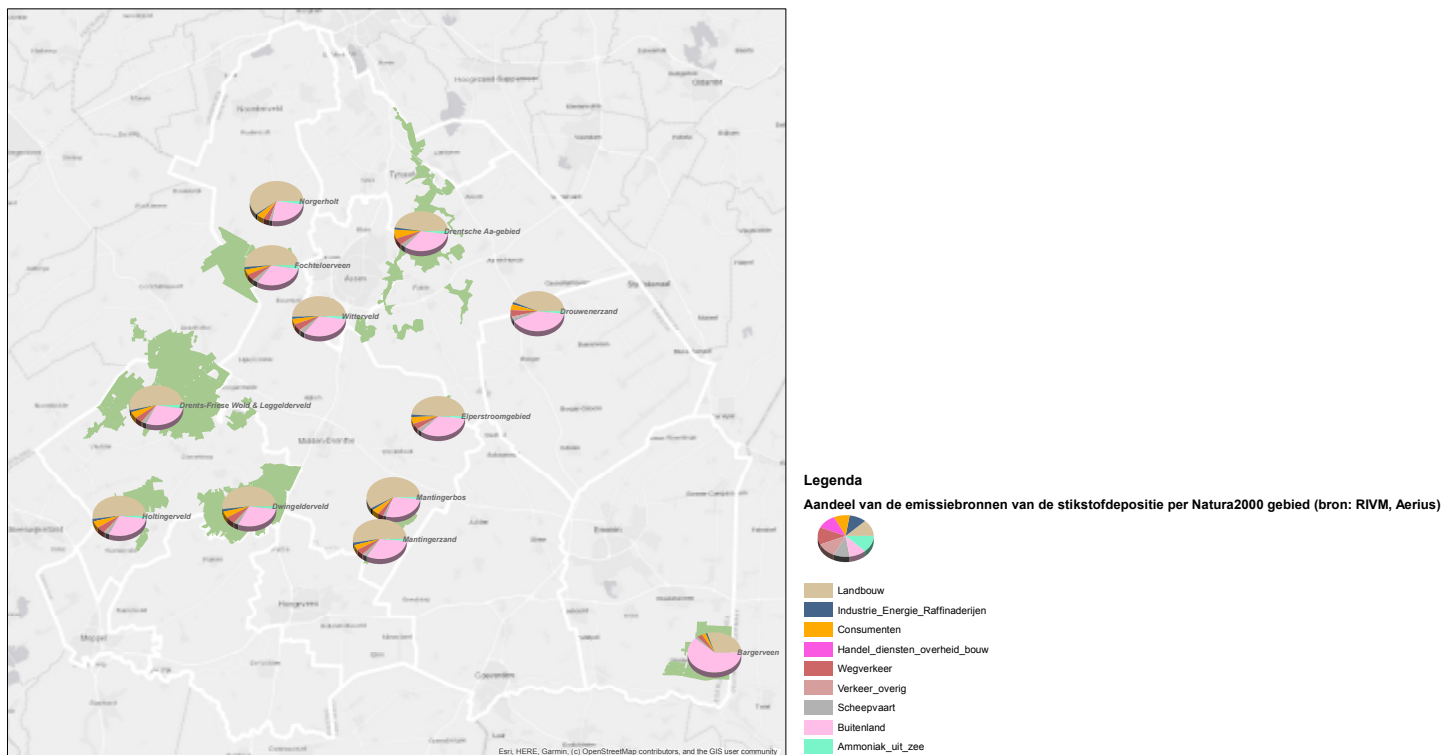
 Gebieden

Data en informatie

Onderstaande taartdiagrammen tonen per natuurgebied de gemiddelde depositieopbouw voor het stikstofgevoelige oppervlak in dat gebied. Deze gegevens zijn afkomstig van de web-site van het RIVM en gebaseerd op AERIUS

(www.aerius.nl/nl/file/Opbouw_van_de_stikstofdepositie_per_Natura-2000_gebied).

De berekende depositie bestaat uit alle Nederlandse bronnen, buitenlandse bronnen en ammoniakemissie uit de zee.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

[Inleiding](#)

[Werkwijze in
bouwblokken](#)

[Opgaven](#)

[Governance en
samenwerking](#)

[Data en informatie](#)

[Bronmaatregelen en
instrumentarium](#)

[Monitoring en rapportage](#)

[Leren uit de praktijk](#)

[Prioritering en
programmering](#)

[Gebieden](#)

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Gebiedsverkenningen

We geven inzicht in de cijfers per gebied. Hierdoor creëren we een gezamenlijk beeld van de uitgangssituatie. Hierdoor is het ook mogelijk om later de effecten te kunnen monitoren.

We willen per gebied een goed beeld hebben van de volgende thema's:

- Natura2000-gebieden;
- Stikstofbronnen;
- Bronmaatregelen;
- Ontwikkelbehoefte;
- Relevante andere opgaven (koppelkansen);
- Knelpunten.

Uitgangspunten voor de gebiedsverkenningen zijn:

- Gezamenlijk met partners gebiedsverkenningen uitvoeren;
- Vooraf gezamenlijk vaststellen welke gegevens nodig zijn;
- Gegevens moeten transparant, uniform en herleidbaar zijn.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Samen met onze partners werken we aan een integrale en breed gedragen gebiedsaanpak die op effectieve en realistische wijze kan worden uitgevoerd. Om de stikstofdepositie op kwetsbare Natura2000-gebieden te verminderen is extra inzet nodig voor het maken van robuuste natuur. Tegelijkertijd wil Drenthe met de gebiedsgerichte aanpak ook economische ontwikkelruimte creëren met perspectief voor sectoren. Dit kunnen we alleen realiseren door samen te werken met belanghebbenden.

We zijn in gesprek met ondernemers, organisaties, belangengroepen en overheidsinstanties over de bijdrage van alle sectoren en concrete maatregelen voor de afname van stikstofuitstoot in de gebieden. De aanpak stikstof is een opgave die beleidsvelden en portefeuilles overstijgt. In de opgaven leggen we slimme verbindingen waar mogelijk met opgaven als klimaat, energie, water, biodiversiteit, toekomstgerichte landbouw, leefbaarheid en vrijetijdseconomie.

Samenwerking bestaat uit:

- Bestuurlijk overleg met betrokken sectoren (Landbouw - Natuur - Bedrijven);
- Deelname in IPO-werkgroepen en (bestuurlijke) overleggen;
- Overleg met de Commissie Landelijk Gebied;
- Overleg met gebiedscommissies;
- Overleg met de VDG (Vereniging Drentse Gemeenten);
- Brede bijeenkomsten met partners en stakeholders.

We nemen geen onomkeerbare besluiten zonder zorgvuldige afstemming met de belanghebbende partners uit de verschillende sectoren en met Provinciale Staten. Zorgvuldigheid gaat voor snelheid

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Bronmaatregelen en instrumentarium

In en rondom Natura2000-gebieden werken we enerzijds aan het reduceren van de stikstofdepositie en anderzijds aan het creëren van voldoende ontwikkelruimte voor maatschappelijke en economische initiatieven. Hiervoor zetten we waar mogelijk effectief bronmaatregelen in, werken we aan het versnellen en intensiveren van natuurherstel en zetten we in op maatregelen die perspectief bieden voor de landbouw en bedrijfsleven.

Voorwaarde is dat het Rijk substantiële generieke (bron)maatregelen neemt voordat de contouren van de gebiedsgerichte aanpak kunnen worden vastgesteld. Het resultaat dat we met de gebiedsgerichte aanpak kunnen behalen, is in grote mate afhankelijk van beschikbaar komende middelen en instrumenten vanuit het Rijk.

Gebiedsgerichte maatregelen kunnen zijn: (willekeurig)

- Uitbreiden toepassing emissiearme (stal)systemen;
- Stimuleren kringlooplandbouw;
- Extensiveren landbouw (binnen een zone rondom Natura2000-gebieden);
- Saneren of verplaatsen bedrijven nabij Natura2000-gebieden;
- Maximale snelheid verlagen dichtbij Natura2000-gebieden;
- Stimuleren (technische) innovaties;
- Stimuleren van emissiereductie door beloningsregeling;
- (Niet) aanwezige vergunningen op orde brengen.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programmering**

 Gebieden

Landelijke Regietafel Stikstof (Rijksheren)	Frequentie	IPO-werkgroepen en overleggen	Frequentie hoe vaak?	Frequent bestuurlijk overleg met betrokken sectoren (Agrarische sector – Groene sector – bedrijven)	Frequentie
		BC Stikstof		Agrarische sector:	Verschildt , van twee wekelijks tot 1x 6 weken
		AC Stikstof		LTO Noord	
		Kwartiermakersoverleg GGA		Farmers Defence Force	
		Living Lab data		Drents Agrarisch Jongeren Kontakt	
		werkgroep VTH			
		Monitoring en datahuis		Groene sector:	
		werkgroep nieuwe structurele aanpak		Natuurmonumenten	
				Staatsbosbeheer	
				Drentse landschap	
				NMF Drenthe	
				Bedrijven:	
				VNO NCW/MKB Noord	
				Bouwend Nederland	
				TLN	

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Overleg met gebiedscommissies	Frequentie	Overleg met de Commissie Landelijk Gebied	Frequentie
Vanuit het huidige Programma Natuurlijk Platteland kennen we bestaande samenwerkingsstructuren in 8 deelgebieden, te weten Bargerveen, Drentsche Aa, Zuidwest Drenthe, de Hunze, Oude Diep, Nieuw Drostendiep, Noordwest Drenthe en Reest. We informeren de gebiedscommissies over de ontwikkelingen en verkennen daarbij welke rol zij kunnen vervullen in de Gebiedsgerichte aanpak Stikstof	Verschillend per gebied	Samenstelling CLG:	De CLG komt eens per maand bij elkaar. We informeren de CLG over de ontwikkelingen en verkennen daarbij welke rol zij kunnen vervullen in de Gebiedsgerichte aanpak Stikstof
Vertegenwoordigers van:			
agrarische sector			
sector natuur en milieu			
VDG			
waterschappen			

Overleg met de VDG (Vereniging Drentse Gemeenten)	Frequentie	Brede oploop met Drentse partners	Frequentie
De portefeuillehouders Ruimte en Wonen van de 12 Drentse gemeenten, Overleg is op bestuurlijk en ambtelijk niveau	Twee maandelijks Er is regelmatig afstemming via de VDG, indien nodig wordt een overleg georganiseerd.	VDG, Waterschappen, Defensie, Prolander, RUDD, Gebiedscommissies, CLG, vertegenwoordigers betrokken sectoren (Landbouw - Natuur - VNO NCW/MKB Noord, Bouwend Nederland, TLN)	Indien nodig

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Nader te bepalen

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programming**

 Gebieden

Prioritering en programmering

De werkwijze voor de gebiedsgerichte aanpak in Drenthe kenmerkt zich door 'samen' en 'pragmatisch' waarbij de aanpak gefaseerd wordt opgepakt.

We onderscheiden hierin drie fasen:

1. Gebiedsverkenningen;
2. Opstellen gebiedsagenda's;
3. Uitvoering gebiedsgerichte aanpak.

Uitgangspunten voor de werkwijze zijn:

- Samen aan de slag met de aanpak van en voor Drenthe;
- Helder en haalbaar doel en tijdspad;
- Slimme verbindingen leggen met andere opgaven zoals landbouw, energie, woningbouw, klimaat en bossenstrategie.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Leren uit de praktijk

Een pragmatische, adaptieve aanpak en nauwe samenwerking met partners in het veld, past bij Drenthe.

- We sluiten zoveel mogelijk aan bij bestaand beleid en opgaven zoals Natuurlijk Platteland en Toekomstgerichte Landbouw.
- Aanvullend op de doelen in Natuurlijk Platteland werken we met onze partners aan het verminderen van stikstofdepositie en het versnellen van natuurherstelmaatregelen.
- We maken zoveel mogelijk gebruik van bestaande structuren en overlegvormen, zoals gebiedstafels en bestuurscommissies.
- We werken met het bedrijfsleven aan een casuïstiektafel om samen kennis en ervaring te delen als het gaat om de vergunningverlening in relatie tot het toepassen van de stikstofregels en daarmee samenhangende instrumenten. Hierdoor 'leren' we samen en kunnen op basis van actieve input van onze partners onze beleidspraktijk optimaliseren.

Kijk voor meer informatie op:

www.provincie.drenthe.nl/stikstof

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

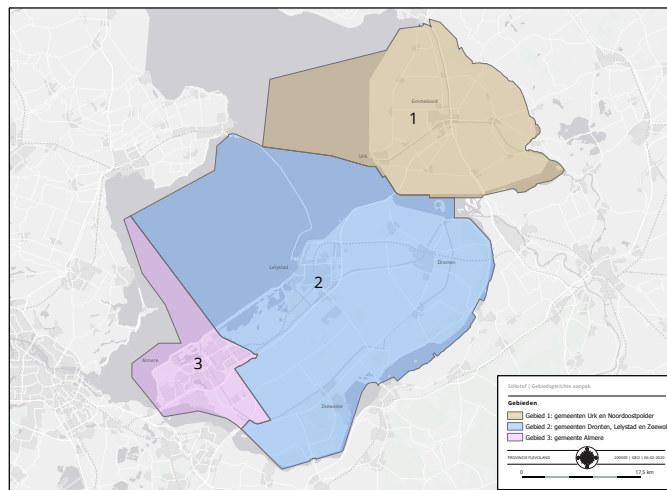
 Gebieden

Flevolandse gebiedsgerichte Aanpak is gericht op drie gebieden:

1. Noord Flevoland (Urk en Noordoostpolder). Dit gebied heeft relatief veel veehouderij maar ook geplande ontwikkelingen van o.m. bedrijvigheid, bijvoorbeeld de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland bij Urk en het Mobiliteits en Infrastructuur Testcentrum (MITC) bij Marknesse. Dit gebied kent met name uitstraling naar de Wieden/Weerribben.
2. Midden Flevoland (Lelystad, Zeewolde, Dronten). Dit gebied heeft gemengde bedrijvigheid met zowel veeteelt als akkerbouw. Geplande ontwikkelingen hier zijn onder meer Lelystad Airport (rijksopgave), Lelystad Airport Business Park en Flevokust Haven. Hiervandaan is er met name uitstraling naar de Veluwe.
3. Almere (Almere). Dit gebied kent weinig veehouderij en heeft primair een (woning)bouwopgave met bijbehorende infrastructuur en voorzieningen en met name uitstraling naar het Naardermeer.

Stappenplan Gebiedsgerichte aanpak stikstof Provincie, Flevoland Februari 2020

https://www.flevoland.nl/getmedia/0ecd0111-e169-4bcc-9b67-2e71df367556/Stappenplan-Gebiedsgerichte-aanpak-stikstof_DV.pdf

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

Home

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

Opgaven

Governance en samenwerking

Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Flevoland heeft geen eigen stikstofgevoelige natuurgebieden, maar wel een bepaalde (beperkte) mate van stikstofdepositie in buurprovincies. Het gaat vooral om depositie op de Veluwe en Rijntakken (Gelderland), de Wieden/Weerribben (Overijssel) en het Naardermeer (Noord-Holland). De opgave van het stikstofprobleem voor Flevoland is relatief overzichtelijk ten opzichte van andere provincies: een nieuwe ontwikkeling leidt minder snel tot stikstofdepositie in overbelaste natuurgebieden, en de depositie die wel plaatsvindt is vaak laag. Stikstofdepositie is in de meeste gevallen het hoogst op korte afstand van de bron.

Aan de andere kant heeft Flevoland ook minder mogelijkheden om de effecten van stikstofdepositie te verminderen en kan in de stikstofgevoelige gebieden zelf geen natuurherstelmaatregelen treffen en een bedrijf in Flevoland verplaatsen dat toch al op grote afstand zit van het stikstofgevoelige depositiegebied is doorgaans minder effectief.

Centrale opgave is het vinden van een nieuw evenwicht tussen economie en ecologie

Versterken van natuurwaarden is een randvoorwaarde voor het mogelijk maken van nieuwe ontwikkelingen. De gebiedsgerichte aanpak richt zich daarbinnen op het inventariseren van de knelpunten per gebied samen met de gebiedspartners en het nemen van gebiedsgerichte maatregelen. We proberen

daarbij ook kansen voor Flevoland te benutten, bijvoorbeeld voor het sluiten van kringlopen in de landbouw. We koppelen andere opgaven voor zover dat kansen biedt en/of noodzakelijk is om het stikstofprobleem aan te pakken.

Reduceren van de stikstofdepositie om de vergunningverlening weer op gang te krijgen

Op termijn kunnen grote transities zoals de energietransitie en schaa sprong Almere wellicht bijdragen aan betere natuur in Nederland, én andersom!

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Data en informatie

Inmiddels hebben we emissiedata tot op de vierkante kilometer nauwkeurig in een interactieve kaart gezet. Daarnaast hebben we alle meldingen en lopende vergunning-aanvragen geïnventariseerd en hebben we per gebied een basislijst met lopende projecten/initiatieven. We werken nog aan het omzetten van emissiegegevens in depositiegegevens (dit moet veelal handmatig via AERIUS en op basis van aannames) en het in beeld brengen van afwijkingen tussen de vergunde situatie en de feitelijke situatie (opdracht Omgevingsdienst).

We hebben nog niet in beeld of er wellicht sprake is van initiatiefnemers die vanwege stikstof hun project niet hebben gemeld. Wij hebben de gemeente gevraagd of zij hier enig zicht op hebben.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programming**

 Gebieden

Bronmaatregelen en instrumentarium

De gebiedstafels gaan zich buigen over de mogelijkheden, effectiviteit en wenselijkheid van instrumentarium. In eerste instantie zal de gebiedstafel hierin breed inventariseren, om vervolgens hierin te trechteren.

Op voorhand is wel een afweging gemaakt hoe 'breed' de gebiedstafels aan de slag gaan. Een gebiedsgerichte aanpak houdt doorgaans in dat alle relevante ontwikkelingen in een gebied ter tafel komen: energie, bodemdaling, bereikbaarheid, glasvezel, bouwplannen, recreatie, natuur, sociale cohesie, landbouw enzovoorts. Dat leidt tot integrale oplossingen, maar ook vaak tot langlopende processen. Stikstof is echter een urgent probleem. Wij kiezen daarom voor een focus op de stikstofproblematiek. Tegelijkertijd zijn er wellicht kansen die we kunnen meenemen. Bijvoorbeeld door het 'combineren' van maatregelen voor stikstof met maatregelen in het kader van kringlooplandbouw. We koppelen aan de gebiedsprocessen extra thema's als dat kansen oplevert en de aanpak van stikstof niet onevenredig in de weg zit. Daarnaast is er natuurlijk het risico dat we in het kader van stikstof op korte termijn maatregelen nemen waar we op langere termijn of in een ander opzicht spijt van krijgen. Wij zullen daarom voortdurend intern (provincie) en extern (regietafel) toetsen of voorgestelde maatregelen in het kader van stikstof niet leiden tot ongewenste ontwikkelingen of neveneffecten op de langere termijn.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programmering**

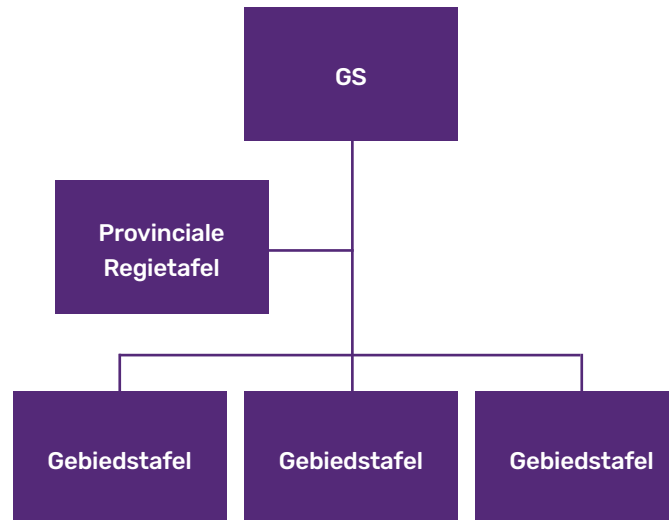
 Gebieden

Organisatie van de gebiedsgerichte aanpak

We gaan aan de slag met gebiedstafels waarin alle betrokken sectoren en belanghebbenden zijn vertegenwoordigd. Naast de drie afzonderlijke gebiedstafels organiseren we op bestuurlijk niveau een provinciale regietafel. Deze regietafel bewaakt de samenhang tussen de gebiedstafels, ziet toe op een goed proces en adviseert aan GS op het moment dat de opdracht of de samenstelling van de gebiedstafels moet worden aangepast.

Gedeputeerde Staten van Flevoland zijn opdrachtgever voor de gebiedsgerichte aanpak, de gebiedstafels en de regietafel. We zien dat er straks keuzes aankomen: keuzes over welke maatregelen we willen nemen in de provincie en keuzes over hoe we de daardoor vrijgespeelde stikstofruimte gaan inzetten. Wij laten ons daarbij adviseren door onze maatschappelijke partners, maar de uiteindelijke belangenafweging maken Gedeputeerde Staten.

Schematisch ziet de organisatie van de gebiedsgerichte aanpak er als volgt uit:

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

De provinciale regietafel

De taak van de provinciale regietafel is een overleg op bestuurlijk niveau. De regietafel heeft een adviserende taak richting Gedeputeerde Staten over de inrichting van het proces: Is er sprake van voldoende samenhang tussen de gebieden? Hebben de gebiedstafels de juiste opdracht en de juiste bezetting? Komen alle relevante knelpunten en oplossingen in voldoende mate aan bod en in hoeverre is er sprake van maatschappelijk draagvlak? De regietafel is een plek voor reflectie. Leden van de regietafel komen uit de relevante sectoren (of hebben verstand van zaken), maar zij zijn geen belangenbehartigers die namens een achterban spreken. Zij adviseren vanuit hun kennis en netwerk of de provincie binnen en buiten de gebiedstafels de juiste stappen doorloopt om tot oplossingen te komen.

De provinciale regietafel kent de volgende samenstelling:

- Gedeputeerde stikstof, voorzitter (H. Hofstra)
- Rijksheer (L. Verbeek)
- Bestuurder Landbouw
- Bestuurder Niet-agrarisch bedrijfsleven
- Bestuurder Natuur & milieu
- Wethouder(s)
- Waterschap: agendalid

De gebiedstafels

Wij organiseren integrale gebiedstafels, waarin alle relevante sectoren en stakeholders vertegenwoordigd zijn. Deelnemers in de gebiedstafels zijn belangenbehartigers vanuit de meest relevante sectoren: natuur, landbouw, transport, bouw en mede-overheden (ambtelijk niveau). Zij brengen de knelpunten en toekomstplannen vanuit hun sector in en beoordelen mogelijke maatregelen op hun haalbaarheid. We vragen van alle partijen om open en transparant te zijn, maar uiteraard wel met respect voor hun eigen (project)belangen. De gebiedstafels zijn geen plek van onderhandeling: het gaat om het in beeld brengen van ideeën, belangen en zorgen zodat Gedeputeerde Staten die op een zorgvuldige manier kunnen wegen in de besluitvorming. Deelnemers aan de gebiedstafels staat het uiteraard vrij om vervolgens gebruik te maken van procedures en hun wettelijke rechten als zij het onverhoopt niet eens zijn met de besluitvorming.

Samenstelling gebiedstafels:

- Provincie Flevoland (voorzitter)
- Landbouw (2 personen)
- Bouw, transport, industrie (1 persoon)
- Natuurpartijen (1 persoon)
- Gemeenten (1 persoon voor elke gemeente)
- Waterschap (1 persoon)
- Rijk (1 persoon)

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Governance en samenwerking

- Provincie Flevoland (2 personen: beleid/uitvoering)
- Buurprovincie (1 persoon)

Van het Rijk vragen we één afgevaardigde te sturen die de coördinatie met de programmadirectie stikstof, betrokken ministeries en uitvoeringsorganisaties op zich neemt. Dit zou bijvoorbeeld iemand van Rijkswaterstaat, de programmadirectie stikstof of het RVB kunnen zijn.

Beleidsafdelingen van de provincie zijn met name betrokken vanuit de door de provincie nagestreefde (beleids)doelen, uitvoeringsafdelingen zijn zelf initiatiefnemer voor projecten die stikstofdepositie kunnen veroorzaken.

In deze samenstelling gaan we starten. Het is niet ondenkbaar dat naar bevind van zaken andere sectoren of betrokkenen worden toegevoegd aan de gebiedstafels, als daartoe aanleiding is. We zullen dergelijke toevoeging ook bespreken aan de provinciale regietafel. Zo lijkt het in eerste instantie niet opportuun een aparte plek voor de energiesector te reserveren ondanks de grote energieopgave in Flevoland, maar dat zou in latere instantie kunnen veranderen als blijkt dat we hen nodig hebben voor een goede analyse van knelpunten en oplossingen. Andere voorbeelden zijn het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartcentrum en de RDW als belanghebbenden van het MITC en Lelystad Airport. Voor wat betreft Lelystad Airport is sprake van een Rijksbelang en we gaan er vooralsnog van

uit dat we de opgave voor Lelystad Airport niet in de gebiedstafels oplossen. Dat moet in ieder geval worden afgestemd met de gebiedstafels. Indien blijkt dat het toch nuttig is dat zij aanschuiven in de gebiedstafel Midden Flevoland dan kan dat.

We kiezen er bewust voor om onze buurprovincies uit te nodigen aan de gebiedstafels. Wij hanteren daarbij het principe van wederkerigheid: we willen ook graag vanuit Flevoland aanschuiven bij de gebiedstafels rond Naardermeer, Veluwe en Wieden/Weerribben. Op die manier hopen we te komen tot consistente, samenhangende maatregelen rond de desbetreffende natuurgebieden. Bovendien kunnen we op die manier bewaken dat we elkaar versterken in plaats van in de wielen rijden, en zo komen tot de meest effectieve en optimale inzet van overheidsmiddelen.

De gebiedstafels worden voorgezeten en ondersteund door de provincie Flevoland door middel van het leveren van capaciteit en middelen voor organisatie, secretariaat, inbreng van (externe) kennis, data en analyse, en de uitwerking van voorstellen. Naast regisseur is de provincie zelf óók belanghebbende: bijvoorbeeld als het gaat om het realiseren en beheren van provinciale infrastructuur. Om die reden is de positie van de voorzitter en secretaris (neutraal) in persoon gescheiden van de provinciale deelnemer(s) aan de regietafel (provinciaal belang inbrengen).

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Governance en samenwerking

Wij verstrekken geen vacatievergoeding voor deelname aan de gebiedstafels omdat wij van mening zijn dat wij een gezamenlijke opgave hebben, waarbij ieder ook een belang heeft om aan tafel te zitten.

Bestuurlijk overleg met stakeholders

Naast de regietafel heeft de gedeputeerde Stikstof periodiek overleg met stakeholders per sector, om de voortgang te bespreken. Voor deze overleggen worden de volgende organisaties uitgenodigd:

- Landbouw: een brede vertegenwoordiging van agrariërs, waaronder LTO;
- Natuur: Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Flevolandschap;
- Niet-agrarisch bedrijfsleven: o.a. VNO/NCW, Bouwend Nederland, TLN;
- Gemeenten en waterschappen: alle gemeenten in de provincie en Waterschap Zuiderzeeland.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Provinciale regietafel	Frequentie	Gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
Gedeputeerde stikstof, voorzitter (H. Hofstra)	ledere maand	Gebiedstafel Noord	ledere maand	Natuur: Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Flevolandschap	ledere twee maanden
Rijksheer (L. Verbeek)		Provincie Flevoland (voorzitter, secretaris)		Niet-agrarisch bedrijfsleven: o.a. VNO/NCW, Bouwend Nederland, TLN	
Bestuurder Landbouw		Landbouw (2 personen)		Gemeenten en waterschap- pen: alle gemeenten in de provincie en Waterschap Zuiderzeeland	
Bestuurder Niet-agrarisch bedrijfsleven		VNO/NCW (mede namens TLN en Bouwend NL)		Agrarisch bedrijfsleven	
Bestuurder Natuurbeherende organisaties		Flevolandschap (mede namens Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten)			
Wethouder (één per gebiedstafel, totaal drie)		Gemeenten Noordoostpolder en Urk			
Waterschap: agendalid		Waterschap (1 persoon)			
		Provincie Flevoland (2 personen: beleid/uitvoering)			
		Provincie Overijssel (1 persoon) m.b.t. Wieden/Weerribben			
		Rijksvertegenwoordiging (1 persoon, nader te bepalen), m.b.t. coördinatie programma-directie stikstof bij betrokken ministeries en uitvoeringsorganisaties. Bijv. Rijkswaterstaat, de programmadirectie stikstof of het RVB			

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Provinciale regietafel	Frequentie	Gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
Gebiedstafel Midden					
		Provincie Flevoland (voorzitter, secretaris)			
		Landbouw (2 personen)			
		TLN (mede namens VNO/NCW en Bouwend NL)			
		Staatsbosbeheer (mede namens Flevolandschap en Natuurmonumenten)			
		Gemeenten Dronten, Zeewolde en Lelystad			
		Waterschap (1 persoon)			
		Provincie Flevoland (2 personen: beleid/uitvoering)			
		Provincie Gelderland, 1 persoon, mbt Veluwe			
		Rijkswaterstaatsdirectie stikstof bij betrokken ministeries en uitvoeringsorganisaties. Bijv. Rijkswaterstaat, de programmadirectie stikstof of het RVB			
Gebiedstafel Zuid					
		Provincie Flevoland (voorzitter, secretaris)			

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Provinciale regietafel	Frequentie	Gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
		Landbouw (2 personen)			
		Bouwend Nederland (mede namens TLN en VNO/NCW)			
		Natuurmonumenten (mede namens Staatsbosbeheer en Flevolandschap)			
		Gemeente Almere			
		Waterschap (1 persoon)			
		Provincie Flevoland (2 personen: beleid/uitvoering)			
		Provincie Noord-Holland (1 persoon) mbt Naardermeer			
		Rijkvertegenwoordiging (1 persoon, nader te bepalen), m.b.t. coördinatie programma-directie stikstof bij betrokken ministeries en uitvoeringsorganisaties. Bijv. Rijkswaterstaat, de programmadirectie stikstof of het RVB			

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Monitoring en rapportage

Een samenvatting van de uitkomsten van de gebiedstafels wordt maandelijks publiek gedeeld. Eind september 2020 worden de uitkomsten van de gebiedstafels gedeeld met Provinciale Staten. Dit omvat de analyse van het vraagstuk, dat wil zeggen welke maatregelen in de daaropvolgende periode worden uitgevoerd of onderzocht.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Prioritering en programmering

Planning

Wij gaan er in eerste instantie van uit dat de werkwijze met gebiedstafels en regietafel loopt tot eind 2020. Grofweg willen we de tijd tot en met september gebruiken om met elkaar een beeld te vormen van de huidige situatie, van scenario's voor de toekomst en van maatregelen die kansrijks zijn in de verschillende gebieden. In september 'halen we het net op' en besluiten we welke maatregelen we in de tweede helft van 2020 (en wellicht in 2021) uitwerken en uitvoeren.

Veel maatregelen zullen niet voor eind 2020 gerealiseerd zijn. Dat wil niet per definitie zeggen dat de gebiedstafels dan ook na 2020 door moeten lopen: wellicht is het voldoende om met de belanghebbenden te komen tot afspraken over maatregelen en de uitvoering daarvan waar de provincie vervolgens zelf de regie op kan voeren. Het zou ook kunnen dat het juist heel wenselijk wordt geacht de werkwijze met gebiedstafels te continueren. Wij bezien eind 2020 of en op welke wijze de gebiedsgerichte aanpak een vervolg krijgt.

In de periode mei tot en met september komt elk van de drie gebiedstafels vier maal bij elkaar. De regietafel komt in deze periode drie maal bij elkaar. Eind september worden de inzichten uit de gebiedstafels gedeeld met PS en GS.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programmering**

 Gebieden

 Leren uit de praktijk

Klik hier om naar
het document
'Gebiedsgerichte
Aanpak Stikstof
Casuïstiek Diffuse
Belasters' te gaan
voor de casuïstiek:
Maritieme Service-
haven Urk

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

ov

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieten

De provincies hebben een regierol bij het de gebiedsgerichte aanpak. In Fryslân willen we hier samen met de betrokken maatschappelijke organisaties en andere overheden invulling aan geven. Wij vragen het Rijk de gebiedsgerichte aanpak te faciliteren en landelijke bronmaatregelen te treffen en maatregelen voor natuurherstel. Ondanks dat er nog veel onduidelijk is, is de provincie gestart met de stikstofaanpak. Dat doen we omdat de stikstof problematiek urgent is. De stikstofproblematiek speelt in 11 van onze 20 Natura 2000-gebieden.

De uitstoot van NH₃ en NO_x leiden tot concentratie in de lucht en leiden tot depositie in o.a. kwetsbare natuurgebieden. Om de stikdepositie te verminderen zijn maatregelen aan bron zijde nodig om schade op onze Natura 2000-gebieden te herstellen en te beperken. Tevens willen we de robuustheid van de natuur versterken zodat zij beter in staat is met stikstof om te gaan. In maart 2020 is door Provinciale Staten de Friese Aanpak Stikstof vastgesteld.

<https://www.fryslan.frl/document.php?m=16&fileid=72290&f=8d101f6d801ef6a8e93fa0896d86e8d4&attachment=1&c=21428>

Doelen

Met de stikstofaanpak willen we de volgende doelen bereiken:

- Het reduceren van de stikstofdepositie in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden.
- Het realiseren van een robuuste (veerkrachtige) natuur in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden.
- De vergunningverlening weer op gang brengen op basis van nieuwe beleidsregels. Hiermee een zodanige significante daling van de stikstofdepositie realiseren dat er een robuuste basis is om een oplossing te kunnen vinden voor de meldingen (die nog een vergunning moeten krijgen), de vergunningen die in rechtszaken onderuit zijn gegaan (of waarvan de kans groot is dat ze in de nabije toekomst niet houdbaar blijken te zijn) en de basis om beweiden en bemesten te kunnen toestaan zonder vergunning.
- Een bijdrage leveren aan de transitie van de landbouw voor geheel Fryslân op langere termijn.

Dit past binnen de ambitie van de provincie om de Friese landbouw van een 'vier sterren' landbouw naar een 'vijf sterren' landbouw te brengen, waarbij de vijfde ster een groene ster is, zoals is opgenomen in het bestuursakkoord 2019-2023 'Geluk op 1'.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Voorbereiding Gebiedsaanpak

Voor de gebiedsaanpak zal worden gebruik gemaakt van gebiedsanalyse die in het 2e kwartaal 2020 worden uitgevoerd. Deze zal inzicht geven in de problematiek in het gebied, lopende gebiedsprocessen en mogelijke koppelkansen. De gebiedsanalyses zal met haar maatschappelijke partners rondom de stikstofproblematiek worden gedeeld.

Gebiedsanalyses

Om meer inzicht te krijgen in de 11 stikstofgevoelige N2000-gebieden en de directe omgeving wordt door de provincie per gebied een gebiedsanalyse opgesteld. In deze gebiedsanalyse wordt alle bekende informatie, vanuit verschillende thema's, verzameld. Samen met de uitkomsten uit de cijfers over de gebieden wordt een beeld verkregen van de huidige situatie en welke projecten/activiteiten er plaatsvinden. Op basis hiervan wordt een analyse gemaakt wat de mogelijkheden zijn voor de stikstofaanpak.

Thema analyse

Daarnaast wordt er voor belangrijke thema's in Fryslân die relatie hebben met de stikstof, zoals landbouw, klimaat, energie, veenweide, bouw, industrie en natuur/biodiversiteit een provinciebrede analyse gemaakt welke raakvlakken deze thema's hebben met stikstof en waar ze elkaar kunnen versterken.

Programma's voor andere opgaven

Fryslân wil inzetten op natuurinclusieve landbouw, reeds een onderdeel van ons bestuursakkoord. Tevens is natuurherstel een belangrijke pijler om de depositiewaarden te kunnen verlagen. De inbreng van deze programma's zal een belangrijke onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak zijn.

Landbouw

Wat betreft het bereiken van doelen voor de landbouw moeten er voor Fryslân nog strategische keuzes gemaakt worden. Hiervoor wordt een startnotitie gemaakt over de landbouw-agenda van de toekomst. De stikstofproblematiek wordt hierin meegenomen. Hierbij zijn er twee sporen:

a. Inzet op generieke maatregelen

Ingezet kan worden op generieke (technische) maatregelen voor vermindering van stikstof uitstoot vanuit de landbouw in de hele provincie zoals:

- Reductie kunstmestgebruik;
- Andere samenstelling van (kracht)voer: o.a. verlagen eitwitgehalte;
- Aanpassen van stalsystemen vloeren en luchtbewassing;
- Verdunnen mest voor uitrijden.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Het nemen van dergelijke maatregelen zal de stikstofuitstoot kunnen verminderen, maar leidt niet direct tot een systeemverandering in de landbouw naar kringlooplandbouw. Besluitvorming hierover kan niet op provinciaal niveau plaatsvinden, maar kan wel bepleit worden bij het Rijk vanuit de provincie en of zelfs (mee) gesubsidieerd worden. In de brief van Minister Schouten d.d. 7 februari 2020 zijn hiervoor de volgende voorstellen gedaan:

- Instellen van een Stimuleringsfonds voor innovatie en brongerichte verduurzaming van stallen;
- Instellen van een Omschakelfonds voor agrariërs die willen omschakelen naar kringlooplandbouw;
- Aanstellen van coaches om agrariërs persoonlijk te helpen;
- Zorgen voor een netwerk van proefbedrijven voor onderzoek en kennisdeling om uitstoot van methaan en ammoniak te verminderen.

b. Gebiedsgericht inzetten op systeemverandering van de landbouw.

- Vermindering veedruk per hectare;
- Stimuleren kringlooplandbouw + grondgebonden landbouw;
- Natuurinclusieve landbouw + biologische landbouw.

Natuurherstel

Door het Ministerie van LNV is aangegeven dat er voor het herstel van de Natura 2000-gebieden landelijk 250 mln. euro beschikbaar wordt gesteld. Dit budget is beschikbaar voor het versnellen van maatregelen (die reeds zijn opgenomen in de Natura 2000-beheerplannen) of voor nieuwe maatregelen. Voor Fryslân is per Natura 2000-gebied een inventarisatie gedaan welke maatregelen op korte termijn (binnen 2 jaar) extra uitgevoerd kunnen worden. Dit zijn vooral de maatregelen die als PM in de huidige Natura 2000-beheerplannen waren opgenomen of lopende maatregelen die verder uitgebreid kunnen worden. Denk hierbij aan: verbeteren van de waterhuishouding door dempen sloten en verhogen peilen, extra plaggen en stuiven (vergroten dynamiek in de duinen), uitbreiden van de begrazing binnen de begrenzing van de Natura 2000-gebieden.

Afhankelijk van het budget dat door het Rijk voor Fryslân voor de natuurherstelmaatregelen beschikbaar wordt gesteld en de voorwaarden daarbij, kan vervolgens worden bepaald welke maatregelen daadwerkelijk uitgevoerd worden.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Uitgangspunten gebiedsgerichte aanpak

Voor de gebiedsgerichte aanpak hanteren we de volgende uitgangspunten:

- We richten ons op maatregelen die (financieel) haalbaar zijn en voldoende effectief. Aandachtspunt is dat de doelen m.b.t. het verlagen van de Kritische depositiewaarden in de Natura 2000-gebieden bekend zijn. Hierover vindt momenteel nog overleg met het Rijk plaats. Dan kan ook bepaald worden in hoeverre de te nemen maatregelen effectief zijn.
- We richten ons op de 11 stikstofgevoelige N2000-gebieden en een randzone daar omheen. Voor het verzamelen van de facts (zoals aantal bedrijven e.d.) wordt een zone van 3 km¹ aangehouden.
- We zoeken naar een koppeling met de belangrijke dossiers: veenweide, landbouw, energie, klimaatadaptatie (waterberging, verdroging en CO2 vastleggen) en natuur/biodiversiteit. We zien de stikstofaanpak als vliegwieltje om deze doelen te versnellen.
- Voor de uitvoering van het gebiedsproces wordt zoveel mogelijk een koppeling gezocht met lopende (gebieds) projecten.

¹ Voor de facts wordt een zone van 3 km aangehouden. Deze grens wordt aangehouden omdat het grootste deel van de stikstof gerelateerde depositie in een straal van 3km neerslaat.

- Op basis van de gebiedsanalyses en het beschikbaar gestelde budget wordt bepaald op welke gebieden de focus wordt gelegd en wordt bepaald welke werkwijze leidt tot stikstofreductie.
- Minnelijke medewerking is het uitgangspunt conform het huidige vastgesteld grondbeleid.

Om de gebiedsaanpak af te stemmen bestaat de mogelijkheid om de aanpak te presenteren in de dialoogsessies, zodat we feedback kunnen verzamelen voordat we gebiedsgerichte aanpak per gebied starten.

Gebiedsgerichte aanpak heeft weliswaar ook op de korte termijn effect, maar de onderscheidende aanpak van gebiedsgericht werken is juist gericht op het bereiken van de doelen op de langere termijn. Natuurlijk houden we hierbij rekening met de potentie van andere beleidsterreinen die ons koppelkansen bieden, zoals veenweide, natuurinclusieve landbouw, transitie in de richting van grondgebonden kringloop landbouw. Bovendien biedt aansluiten bij lopende gebiedsprocessen (herijking van gebiedsproces) een voordeel want die zijn al gestart.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

De te doorlopen stappen om te komen tot de gebiedsgerichte aanpak zijn:

- Opstellen gebiedsanalyse per stikstofgevoelig gebied, vanuit de verschillende thema's, om een goed beeld te krijgen van het gebied. Hierbij ook de facts verzamelen (vooral in de 3km zone rond de 11 stikstofgevoelige gebieden). Hierbij wordt ook uitgezocht wat nodig is voor robuuste natuurgebieden, bijvoorbeeld waterberging en retentie, meer watergangen en geoptimaliseerde peilen, herstel landschapselementen en ruimte voor CO2 vastlegging in bodem en planten van bomen. Zie punt 1 bij de korte termijn acties.
- Op basis van de gebiedsanalyses en het beschikbaar gestelde budget een voorstel maken in welke gebieden gestart wordt met de gebiedsgerichte aanpak. Prioriteren waar te beginnen op basis van het door het Rijk beschikbaar gestelde budget en regelingen. Hierbij wordt aangegeven welke aanpak wordt gehanteerd, of er bij een lopend (gebieds)project wordt aangesloten, e.d.
- Houden gebiedsbijeenkomst in de gebieden waar gestart wordt met de gebiedsgerichte aanpak: toetsen van de door de provincie verzamelde gegevens en navraag bij het gebied welke (on)mogelijkheden zij zien voor de stikstofaanpak.

- Opstellen voorstel voor de gebiedsaanpak per gebied. Hierbij wordt ook de samenwerking met de buurprovincies meegenomen.
- Uitvoeren gebiedsaanpak. NB: Dit kan jaren gaan duren, afhankelijk van de opgave per gebied.

Gebieden

In Fryslân zijn er 20 aangewezen Natura 2000-gebieden, waarvan 11 stikstofgevoelig. Binnen de meeste van de gebieden is sprake van een lopend gebiedsprocessen waarin met diverse belanghebbenden aan de realisatie van een robuuste natuur wordt gewerkt, maar ook aan de transitie van de landbouw.

Bij ieder gebied is er sprake overschrijding van de kritische stikstofdepositiewaarden van de meest stikstofgevoelige habitats. Het aandeel van de landbouw in de stikstofdepositie is in en van buiten de provincie significant.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

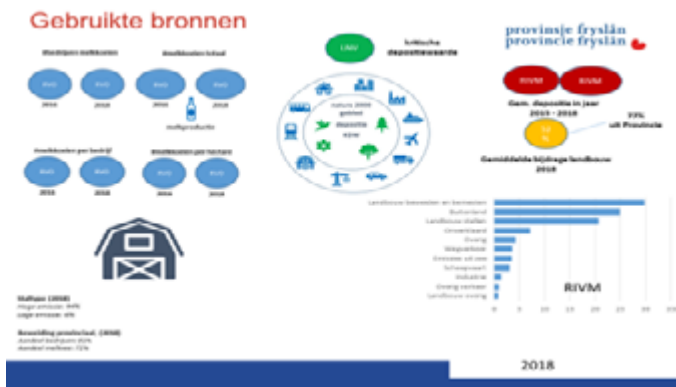
 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Gebieten

Voor de beoordeling van de stikstofdepositiewaarden hebben wij gebruik gemaakt van de volgende bronnen, waarbij een 3 km zone rondom de 11 stikstofgevoelige gebieden als uitgangspunt is genomen.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

ov

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

Opgaven

 Governance en samenwerking

Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieten

Gebieden

Hiernaast vindt u het overzicht van alle Natura 2000-gebieden in Fryslân. De gebieden waarin een gele stip staat zijn de Stikstofgevoelige Natura gebieden.

De 11 stikstofgevoelige gebieden zijn:

1. Alde Feanen
2. Bakkeveense Duinen
3. Drents-Friese Wold
4. Duinen Ameland
5. Duinen Schiermonnikoog
6. Duinen Terschelling
7. Duinen Vlieland²
8. Fochteloërveen
9. Rottige Meenthe & Brandemeer
10. Van Oordt's Mersken
11. Wijnjeterper Schar

2 Voor het eiland Vlieland is de data niet verder uitgewerkt, maar wordt wel in de uitvoering betrokken. Er zijn geen landbouwbedrijven die de depositiewaarden op Vlieland beïnvloeden.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

Home

Inleiding

Werkwijze in
bouwblokken

Opgaven

Governance en
samenwerking

Data en informatie

Bronmaatregelen en
instrumentarium

Monitoring en rapportage

Leren uit de praktijk

Prioritering en
programmering

Gebieden

1. Natura 2000-gebied: Alde Feanen (status: in uitvoering)

De Alde Feanen is een groot moerasgebied met veel bijzondere natuur. Daarom is het onderdeel van het Natura 2000-netwerk. Er zijn verschillende bedreigingen voor de natuur in de Alde Feanen. Bijvoorbeeld de afname van veenmosrietland, waterplanten, waterriet en blauwgrasland. In het LIFE + project Booming Business Werkt provincie Fryslân samen met andere partners aan deze bedreigingen door ecologische herstelmaatregelen uit te voeren, zoals het verbeteren van de waterkwaliteit en natuurherstel. Ook wordt vanuit het baggerprogramma Boarnsterhim, de bevaarbaarheid verbeterd. Ook vindt er een herinrichting plaats in het gebied.

Downloads:

- [Natura 2000-beheerplan Alde Feanen](#)
- [Projectbeschrijving Life + Booming Business](#)
- [Brochure Vogelrustgebieden](#)

2. Natura 2000-gebied: Bakkeveense Duinen (status: in uitvoering)

Het Natura 2000-gebied Bakkeveense Duinen ligt in het begin van het beekdal van het Koningsdiep. De ondergrond van de duinen bestaat vooral uit zand, met in de diepere lagen keileem. Het zand is van nature vrij zuur en voedselarm. Dat geldt ook voor het regenwater dat op het keileem blijft staan. Plant- en diersoorten hebben zich aan dit voedselarme

gebied aangepast, maar het gebied is wel kwetsbaar. Ook de neerslag van stikstof is een bedreiging voor dit gebied. In het Natura 2000-beheerplan voor Bakkeveense Duinen vindt u meer informatie over de doelen en maatregelen waar we aan werken.

Downloads:

- [Natura 2000-beheerplan Bakkeveense Duinen](#)

3. Natura 2000-gebied: Drents-Friese Wold & Leggelderveld (status: in uitvoering)

Stuifzanden, naaldbossen, beken, vennen, heide en graslanden. In het Drents-Friese Wold & Leggelderveld is een grote verscheidenheid aan natuur te vinden. Ook is er een afwisseling tussen natte slenken en droge zandruggen.

Het Drents-Friese Wold & Leggelderveld is onderdeel van het Natura 2000-netwerk. Samen met de provincie Drenthe is het onze taak om de natuur in dit gebied te beschermen en waar mogelijk te versterken. Dit doen we aan de hand van een beheerplan. We voeren het beheerplan uit in samenwerking met betrokken partijen.

Downloads:

- [Natura 2000-beheerplan Drents-Friese Wold & Leggelderveld](#)
- [Drents-Friese Wold Life + flyer](#)

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

4. Natura 2000-gebied: Duinen Ameland (status: in uitvoering)

Verspreid over Ameland valt er veel te zien. Uitgestrekte duin-gebieden, rijke, groene polders, brede stranden en zelfs een groen strand. Er zijn veel overgangen van zoet naar zout water en tussen droge en vochtige gebieden. Ook het kalkgehalte in het duinzand varieert sterk van de zeereep tot de oudere duinen landinwaarts. Dit alles zorgt voor veel variatie in de natuur op Ameland.

In de loop der jaren is de dynamiek door helm- en bosaan-plant sterk verminderd. De eerder genoemde overgangen staan onder druk. Door meer ruimte te geven aan verstui-ving en de waterhuishouding in de duinen weer zo natuurlijk mogelijk te maken kan de natuurkwaliteit behouden blijven. De verbetering van de waterhuishouding in bijvoorbeeld de Zwanenwaterduinen / Hagedoornveld draagt ook bij aan de zoetwatervoorraad op het eiland. Dat is gunstig voor droge tijden, ook voor de landbouwgronden in de polder.

Downloads:

- [Natura 2000-beheerplan Duinen Ameland](#)
- [Informatie over Natura 2000 op Ameland](#)

5. Natura 2000-gebied: Duinen Schiermonnikoog (status: in uitvoering)

Schiermonnikoog is het kleinste en meest ongerepte eiland in het Friese Waddengebied en is onderdeel van het Natura 2000-netwerk. Met aan de westkant een duingebied en een zoetwaterplas, en meer naar het oosten toe een smaller duin-gebied met kwelders. Ook is er een grote stuifdijk die zich naar het oosten uitstrekt, en een flink naald- en loofbos te vinden op het eiland.

Er broeden veel verschillende vogelsoorten op Schiermonnikoog. Bijvoorbeeld de grote stern, bruine en blauwe kiekendief, de tapuit en de velduil. Voor deze soorten is het belangrijk om de leefgebieden te beschermen en in sommige gevallen te verbeteren of te vergroten. Lees meer over de maatregelen in het Natura 2000-beheerplan.

Downloads:

- [Natura 2000-beheerplan Duinen Schiermonnikoog](#)

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

6. Natura 2000-gebied: Duinen Terschelling (status: in uitvoering)

Een bijzonder eiland waar wind en water bouwen en weer afbreken; dat is Terschelling. Van oost naar west zijn er veel verschillende natuurtypen te vinden op het eiland. Van de bijna onbegroeide Noordsvaarder in het westen tot de duinvalleien meer op het midden van het eiland. Aan de oostkant van de duinen is ook de Boschplaat te vinden.

Eén van de maatregelen uit het beheerplan is het tegengaan van verruiging. Er zijn in de loop der tijd steeds meer bosjes en dichte begroeiingen ontstaan op het eiland. Hierdoor verdwijnt de dynamiek door wind op Terschelling. Runderen en pony's begrazen zulke gebieden nu om het open karakter van het eiland te behouden. U leest meer over de verschillende maatregelen in het Natura 2000-beheerplan.

Downloads:

- [Natura 2000-beheerplan Duinen Terschelling](#)
- [Informatie over natuur op Terschelling](#)

7. Natura 2000-gebied: Duinen Vlieland geen uitgewerkte data.

8. Natura 2000-gebied: Fochteloërveen (status: in uitvoering)

Het Fochteloërveen is zich door een groot, open en uitgestrekt landschap. Alleen aan de noord- en zuidkant zijn er bossen te vinden. Door grondlagen die weinig water doorlaten -bijvoorbeeld keileem- liggen er veel natte gebieden in het Fochteloërveen. Ook is er veel heide en broedt de kraanvogel er.

Samen met de provincie Drenthe is het onze taak om de natuur in dit gebied te beschermen en waar mogelijk te versterken. Dit doen we aan de hand van een beheerplan, waarvan de provincie Drenthe de trekker is. Dit plan wordt uitgevoerd in samenwerking met betrokken partijen.

Downloads:

- [Natura 2000-beheerplan Fochteloërveen](#)

9. Natura 2000-gebied: Rottige Meenthe & Brandemeer (status: in uitvoering)

Het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer bestaat uit twee grote moerasgebieden en de Helomavaart die de twee verbindt. Dit gebied is een belangrijke verbinding tussen de laagveengebieden in het midden van Fryslân en de moerassen in Noordwest Overijssel. Ook is hier het zeldzame trilveen te vinden en is het een leefgebied voor de grote vuurvlieder.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

In dit gebied werken we aan het behoud en het verbeteren van het trilveen en veenmosrietland. Ook werken we aan de ontwikkeling van waterplanten waar vissen zoals de bittervoorn en de rivierdonderpad van profiteren. In de petgaten proberen we de verlanding op gang te brengen. Meer informatie over de doelen en maatregelen in dit gebied vindt u in het beheerplan voor Rottige Meenthe en Brandemeer.

Downloads:

- [Beheerplan Rottige Meenthe & Brandemeer](#)

10. Natura 2000-gebied: Van Oordt's Mersken (status: in uitvoering)

Het Natura 2000-gebied Van Oordt's Mersken ligt ten zuiden van Beetsterzwaag rond de beek Alddijp. De oostkant van het gebied heeft heel gevarieerde natuur. Met onder andere loofbos, heide, poelen, bloemrijke schraalgraslanden en dotterbloemhooilanden. Aan de westzijde is het landschap meer open, waardoor weidevogels, eenden en ganzen hier graag komen. De vochtige delen delen van de gebieden Rome en Mersken gebruiken ze als slaappleats.

Belangrijke opgaven in dit gebied zijn het vergroten en verbeteren van het gebied met heischraal grasland en blauwgrasland en het behouden en verbeteren van de vochtige heiden. Ook werken we aan de leefgebieden van de grote en kleine modderkruiper, het paapje, de kemphaan en de

smient, kolkans en brandgans. Meer informatie over de Natura 2000-doelen in dit gebied vindt u in het beheerplan.

Downloads:

- [Natura 2000-beheerplan Van Oordt's Mersken](#)

11. Natura 2000-gebied: Wijnjeterper Schar (status: in uitvoering)

Het Natura 2000-gebied Wijnjeterper Schar is een heidegebied dat rond de middenloop van de beek Alddijp ligt. Het gebied heeft keileem in de ondergrond met daarop zand. Dit zorgt voor enigszins zure en voedselarme grond. Bijzondere planten en dieren hebben zich aangepast en profiteren hiervan. Verdroging door te snelle afvoer van water naar omliggende gebieden en de neerslag van stikstof vormen een bedreiging voor de Wijnjeterper Schar.

In dit gebied werken we onder andere aan het vergroten van de hoeveelheid heischraal grasland en blauwgrasland. Ook werken we aan de afwisseling tussen heischraal grasland, blauwgrasland en andere beekdalgraslanden en vochtige heide. Hier profiteren amfibieën, insecten en reptielen van. Meer informatie over deze en andere maatregelen vindt u in het beheerplan voor dit gebied.

Downloads:

- [Natura 2000-beheerplan Wijnjeterper Schar](#)

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

1. Natura 2000-gebied: Alde Feanen (status: in uitvoering)

De te behalen kritische depositiewaarde bedraagt 714. In 2018 bedroeg de gemeten depositiewaarde 1263, waardoor er een daling van 549 mol/ha nog nodig is.

2. Natura 2000-gebied: Bakkeveense Duinen (status: in uitvoering)

De te behalen kritische depositiewaarde bedraagt 714. In 2018 bedroeg de gemeten depositiewaarde 1552, waardoor er een daling van 838 mol/ha nog nodig is.

3. Natura 2000-gebied: Drents-Friese Wold & Leggelderveld (status: in uitvoering)

De te behalen kritische depositiewaarde bedraagt 571. In 2018 bedroeg de gemeten depositiewaarde 1768, waardoor er een daling van 1197 mol/ha nog nodig is.

4. Natura 2000-gebied: Duinen Ameland (status: in uitvoering)

De te behalen kritische depositiewaarde bedraagt 714. In 2018 bedroeg de gemeten depositiewaarde 1101, waardoor er een daling van 387 mol/ha nog nodig is.

5. Natura 2000-gebied: Duinen Schiermonnikoog (status: in uitvoering)

De te behalen kritische depositiewaarde bedraagt 714. In 2018 bedroeg de gemeten depositiewaarde 1267, waardoor er een daling van 553 mol/ha nog nodig is.

6. Natura 2000-gebied: Duinen Terschelling (status: in uitvoering)

De te behalen kritische depositiewaarde bedraagt 714. In 2018 bedroeg de gemeten depositiewaarde 1033, waardoor er een daling van 319 mol/ha nog nodig is.

7. Natura 2000-gebied: Duinen Vlieland geen uitgewerkte data.

8. Natura 2000-gebied: Fochteloërveen (status: in uitvoering)

De te behalen kritische depositiewaarde bedraagt 500. In 2018 bedroeg de gemeten depositiewaarde 1266, waardoor er een daling van 766 mol/ha nog nodig is.

9. Natura 2000-gebied: Rottige Meenthe & Brandemeer (status: in uitvoering)

De te behalen kritische depositiewaarde bedraagt 714. In 2018 bedroeg de gemeten depositiewaarde 1253, waardoor er een daling van 539 mol/ha nog nodig is.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Opgaven

10. Natura 2000-gebied: Van Oordt's Mersken (status: in uitvoering)

De te behalen kritische depositiewaarde bedraagt 714. In 2018 bedroeg de gemeten depositiewaarde 1290, waardoor er een daling van 576 mol/ha nog nodig is.

11. Natura 2000-gebied: Wijnjeterper Schar (status: in uitvoering)

De te behalen kritische depositiewaarde bedraagt 714. In 2018 bedroeg de gemeten depositiewaarde 1493, waardoor er een daling van 779 mol/ha nog nodig is.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

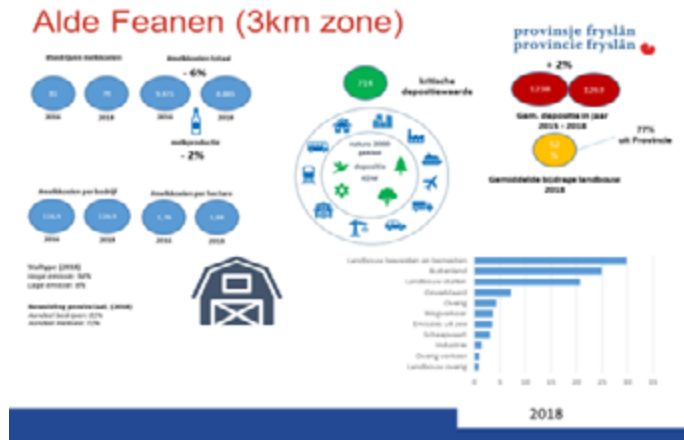
 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

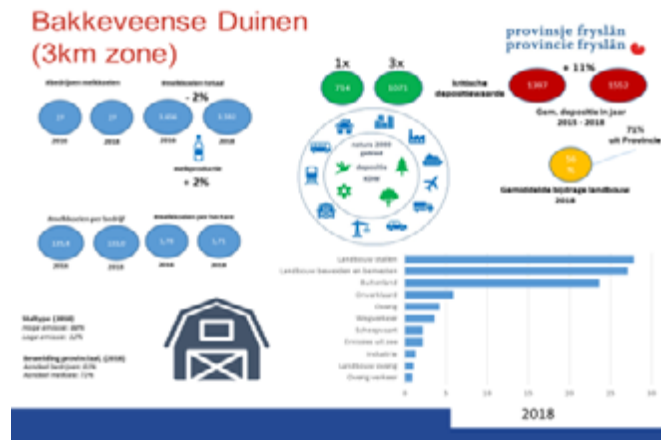
 Gebieden

Data en informatie

1. Natura 2000-gebied: Alde Feanen (status: in uitvoering)

2. Natura 2000-gebied: Bakkeveense Duinen (status: in uitvoering)

* meerdere groene bolletjes geven aan dat er sprake is van meerdere habitat soorten met verschillende Kritische Depositie Waarden (KDW). Bij de berekening van de opgave zijn van het verschil tussen de gemeten en de laagste KDW uitgegaan.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

Opgaven

 Governance en samenwerking

Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

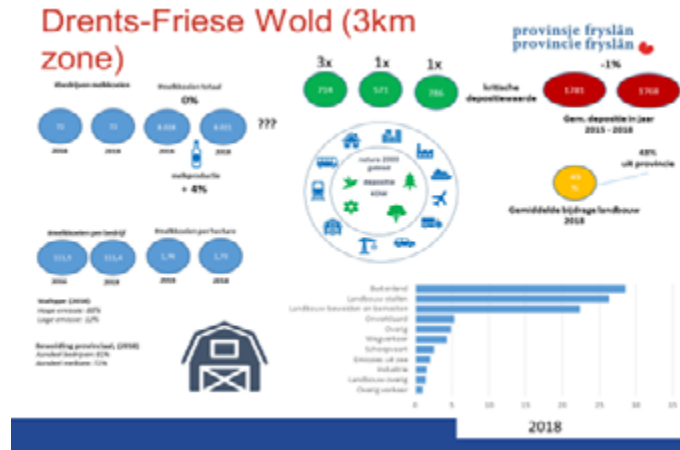
Prioritering en programmering

Gebieten

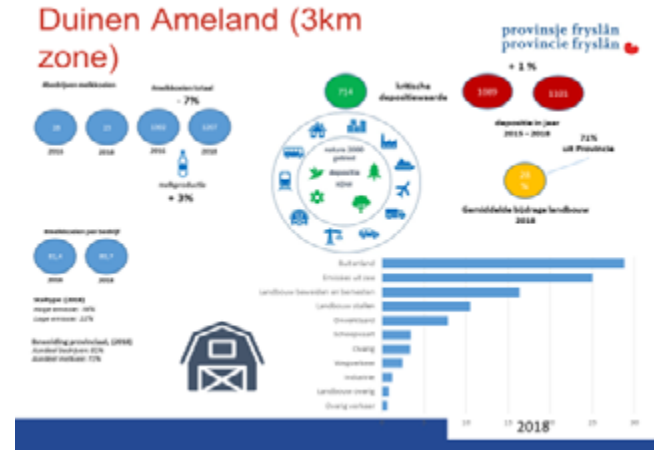
Data en informatie

3. Natura 2000 gebied: Drents-Friese Wold & Leggelderveld (status: in uitvoering)

* meerdere groene bolletjes geven aan dat er sprake is van meerdere habitat soorten met verschillende Kritische Depositie Waarden (KDW). Bij de berekening van de opgave zijn van het verschil tussen de gemeten en de laagste KDW uitgegaan.

4. Natura2000 gebied: Duinen Ameland (status: in uitvoering)

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

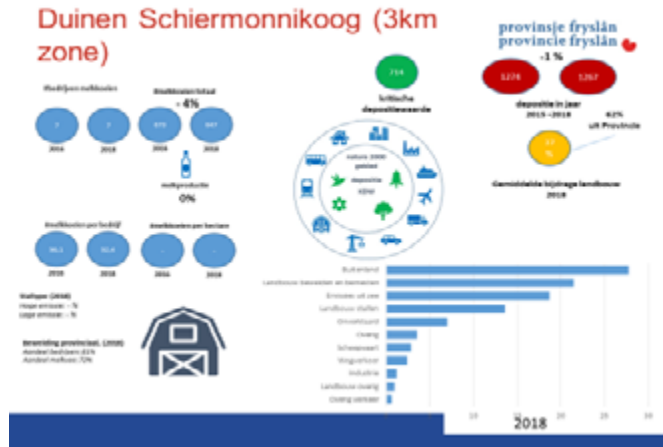
 Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

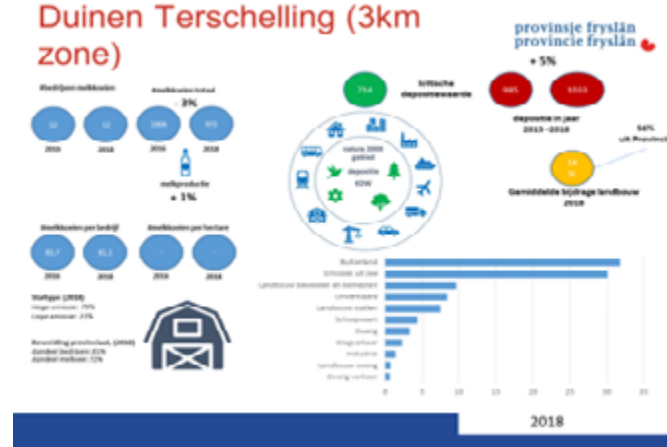
Gebieten

Data en informatie

5. Natura2000 gebied: Duinen Schiermonnikoog (status: in uitvoering)

6. Natura2000 gebied: Duinen Terschelling (status: in uitvoering)

7. Natura2000 gebied: Duinen Vlieland geen uitgewerkte data.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieten

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

ov

UT

ZL

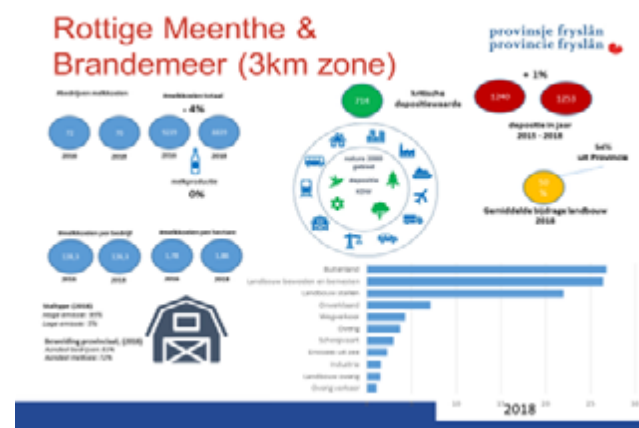
ZH

Data en informatie

8. Natura2000 gebied: Fochteloërveen (status: in uitvoering)

**9. Natura2000 gebied: Rottige Meenthe & Brandemeer
(status: in uitvoering)**

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieten

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

ov

UT

ZL

ZH

Data en informatie

**10. Natura 2000-gebied: Van Oordt's Mersken
(status: in uitvoering)**

* meerdere groene bolletjes geven aan dat er sprake is van meerdere habitat soorten met verschillende Kritische Depositie Waarden (KDW). Bij de berekening van de opgave zijn van het verschil tussen de gemeten en de laagste KDW uitgegaan.

11. Natura 2000-gebied: Wijnjeterper Schar (status: in uitvoering)

* meerdere groene bolletjes geven aan dat er sprake is van meerdere habitat soorten met verschillende Kritische Depositie Waarden (KDW). Bij de berekening van de opgave zijn van het verschil tussen de gemeten en de laagste KDW uitgegaan.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieten

Bronmaatregelen en instrumentarium

1. Natura 2000-gebied: Alde Feanen (status: in uitvoering)

Over de inzet van het benodigde instrumentarium vindt een verkenning met sectoren zoals o.a. de deelnemers in het Landbouwcollectief, Bouwend Nederland, Transport, OV en de natuurorganisaties zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en It Fryske Gea plaats. De specifieke gebiedsaanpak is nog niet gestart in afwachting op de beleidskeuzes die het Rijk en de provincies nog voornemens zijn. Er wordt op provinciaal niveau onderzocht welke instrumenten ingezet kunnen worden. Het vraagstuk is complex waar wel duidelijk is dat uit de huidige cijfers blijkt dat landbouw een grote bijdrage aan de verlaging kan leveren, maar ook andere bronnen zoals scheepvaart, het buitenland en het verkeer.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

1. Natura 2000-gebied: Alde Feanen (status: in uitvoering)

Fryslân heeft een ruim verleden met gebiedsprocessen die vaak via gebiedscommissies worden vormgegeven. Een gebiedscommissie met een brede vertegenwoordiging vanuit het gebied stemt namens de provincie met elkaar af hoe de voorgelegen problematiek kan worden opgelost met in achtname van planning en beschikbare middelen. Provincie Fryslân is voornemens om van de bestaande structuur gebruik te maken en/of deze op te starten.

Nu al wordt er een dialoog op sectorniveau gevoerd, in de gebiedsaanpak zal de dialoog met belanghebbenden in het gebied worden gevoerd en via de lijn van gebiedscommissies en gebiedsplannen verder vorm worden gegeven.

Daarnaast maakt Fryslân ook gebruik van lopende initiatieven zoals Natuer mei de Mienskip en de samenwerking rondom de Veenweideproblematiek en ziet daar ook zogenaamde koppelkansen. Dit door het samenbrengen van de multi problematiek en kansen in specifieke gebieden en deze integraal af te wegen en samen te brengen.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
Campina/Noordelijke Agro Agenda, Raad van Commissarissen	1 x per maand	Nog niet ingericht, volgt op gebiedsanalyses		Bosgroep Noordoost Nederland	1 x per 6 weken dialoog, waarbij iedereen wordt uitgenodigd, frequentie zal worden opgevoerd waarbij ook met werkgroepen zal worden gewerkt
Rabobank, directie	idem			ANWB	idem
Agrifirm, directie	idem			Arriva	idem
Aware, directie	idem			Bouwend Nederland	idem
Rijkswaterstaat, directie	idem			Dairy Campus	idem
Ministerie van Defensie, rijksheer	idem			Gemeenten	idem
				Eneco	idem
				Farmers Defence Force	idem
				Friese Mileu Federatie	idem
				It Fryske Gea	idem
				LTO Noord	idem
				MKB Noord	idem
				Natuurmonumenten	idem
				Neprom	idem
				Nij-Sicht	idem

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
				NOM	idem
				NVB-Bouw	idem
				PGMO	idem
				Philips	idem
				Prorail	idem
				Rederij Doeksen	idem
				Rijkswaterstaat	idem
				SNN	idem
				SOVON	idem
				Staatsbosbeheer	idem
				TLN	idem
				VNO NCW	idem
				Vogelbescherming	idem
				KBF	idem
				Waddenvereniging	idem
				Wetterskip Fryslân	idem
				WUR	idem
				Agroweb	idem
				Dutch Dairyman Board	idem
				Agrarische Jongeren	idem
				Het Friese Grondbezit	idem
				Elan ZO Friesland	idem

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Monitoring en rapportage

1. Natura 2000-gebied: Alde Feanen (status: in uitvoering)

De uitwerking van monitoring en rapportage maakt deel uit van de gebiedsprocessen. Dit is een belangrijke voorwaarde om een geaccepteerde en gemeenschappelijke set van maatregelen en instrumenten in te zetten. Aan de voorkant moet er duidelijkheid en acceptatie zijn over de bronnen en de cijfers hieromtrent die de stikstofproblematiek veroorzaken en dat wat maatregelen zouden kunnen opleveren. Alleen dan is een gemeenschappelijk aanpak mogelijk.

Dit zal samen met de partners in reeds gevormde werkgroepen worden vormgegeven.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Prioritering en programmering

1. Natura 2000-gebied: Alde Feanen (status: in uitvoering)

Resultaten:

2020-2021 - Planvoorbereiding en uitvoering Quickwins

- Uitwerken plannen van aanpak;
- Eerste maatregelen gericht op stikstofruimte en economische ontwikkeling;
- Voorkomen verdere verslechtering van de natuur.

2022-2030 - Lange termijn uitvoering

- Werken aan duurzaam natuurherstel + duurzame economische ontwikkeling;
- Aanpak stikstofbronnen (generiek en gebiedsgericht).
- Samenoplopen met andere grote opgaven (zoals klimaat-akkoord, kringlooplandbouw).

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Leren uit de praktijk

1. Natura 2000-gebied: Alde Feanen (status: in uitvoering)

Fryslân noemt haar aanpak de Friese aanpak. Dit betekent dat wij intensief overleggen met alle belanghebbenden en vertegenwoordigers van betrokken sectoren. Wij werken tevens nauw samen met lopende initiatieven zoals Natuer mei de Mienskip waarin wij samenwerken met diverse organisaties om samen onze natuuropgave te realiseren en Veenweide waarin wij ook samenwerken om landbouw, waterbeheersing en natuur samen mogelijk te maken. Tevens willen ook gebruik maken van vliegwielenwerking zodat er ook nieuwe verdienmodellen voor deze gebieden mogelijk worden.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

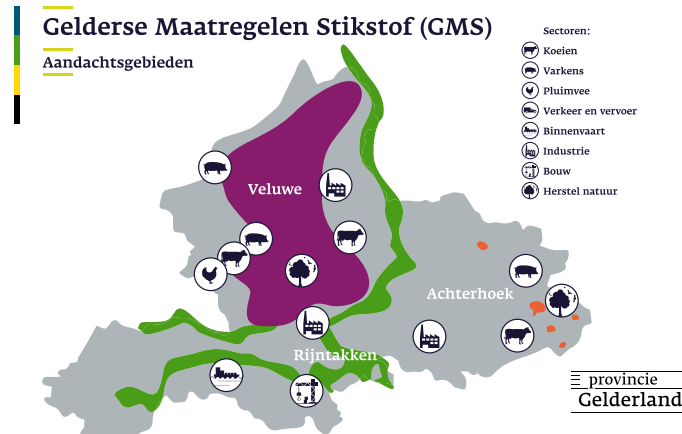
 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Gebieden

De programmatische aanpak Gelderse Maatregelen Stikstof (GMS) richt zich op drie prioritair clusters van Natura 2000-gebieden:

1. **Veluwe:** is het grootste groene Natura 2000-gebied in Nederland met gevoelige en droge zandgronden. Vanwege de omvang en ligging van het gebied komen hier allerlei verschillende vraagstukken samen: industrie, natuur, landbouw, recreatie en woningbouw.
2. **Rijntakken:** hier is de overschrijding van de KDW minder groot dan op de Veluwe. Wel zitten er bronnen met grote stikstof uitstoot en er zijn stikstofgevoelige natuurtypen aanwezig zoals stroomdalgraslanden. Er is veel en diverse bedrijvigheid zoals bijvoorbeeld grote logistieke dienstverlening, binnenvaartschepen, steenfabrieken en glastuinbouw.
3. **Achterhoek:** wordt gekenmerkt door relatief kleinere natuurgebieden maar wel zeer kwetsbaar veengebied en een belangrijke wateropgave. Bedrijvigheid bestaat voornamelijk uit agrarische activiteiten zoals veehouderij, landbouw en industriële activiteiten (maakindustrie).

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

[Inleiding](#)

[Werkwijze in bouwblokken](#)

[Opgaven](#)

[Governance en samenwerking](#)

[Data en informatie](#)

[Bronmaatregelen en instrumentarium](#)

[Monitoring en rapportage](#)

[Leren uit de praktijk](#)

[Prioritering en programmering](#)

[Gebieden](#)

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Opgaven

In Gelderland investeren we al fors in natuurversterking en -herstel. Het stikstofvraagstuk leidt tot het zoeken naar een hernieuwde balans tussen welvaart en draagkracht van de natuur. Deze kan alleen gevonden worden door een open discussie met betrokken partners en gezamenlijke uitvoering. Dit doen we graag samen met partners die hier een tastbare bijdrage aan kunnen leveren: partners uit de bouw, mobiliteit, industrie, landbouw, natuur, gemeenten en waterschappen. We doen dit gebiedsgericht en kijken hierbij naar de gebiedsprioriteiten Veluwe, Rijntakken en de Achterhoek. Ook de Natura 2000-systematiek (wijze van beheer, herstel en realiseren van doelen) heeft hierbij onze aandacht. Het stikstofprobleem in Gelderland lossen we niet alleen op. Landelijke bron- en natuurherstelmaatregelen zijn hiervoor noodzakelijk. De scope van de te nemen bronmaatregelen bevat alle sectoren die stikstofuitstoot veroorzaken: landbouw en veehouderij, industrie, mobiliteit en bouw. Daarnaast zetten we in op maatregelen voor natuurherstel om de natuur sterker te maken. Hierin hebben we ook een eigen verantwoordelijkheid.

Wanneer we kijken naar de emissie uitstoot van de verschillende sectoren komt het beeld, relatief gezien, in Gelderland overeen met de landelijke situatie ("Gelderland is Nederland in het klein"). Zo veroorzaakt de binnenvaart op de Waal voor meer stikstof uitstoot dan onze provinciale wegen.

In Gelderland is de industrie sector sterk vertegenwoordigd, net als de agrarische sector. Onze provincie heeft tevens een grote woonopgave, onder andere door mensen die vanuit het Westen van het land naar het Oosten trekken.

Onze Gelderse doelstellingen van de programmatische, integrale gebiedsgerichte aanpak zijn:

- Emissiereductie en structurele depositiedaling in de meeste kwetsbare natura2000 gebieden;
- Sterker maken van de natuur;
- Gebiedsgerichte transitie op gang brengen of versterken als toekomstbestendige landbouw, waaronder bijvoorbeeld natuurinclusieve landbouw, duurzame industrie, duurzame mobiliteit en circulair bouwen. Vanuit een geïntegreerde visie op het gebied.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Data en informatie

Als Gelderland hebben wij het Gelders Datahuis Stikstof opgezet ter ondersteuning van onze programmatische aanpak. Het Gelders Datahuis Stikstof maakt onder andere emissiebronnen inzichtelijk en de impact hiervan op stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Hierbij hanteert het Datahuis de volgende uitgangspunten, gebaseerd op de impact van stikstof op de meest kwetsbare Natura 2000:

- We kijken naar stikstofgevoelige natuur. Dit is niet perse gelijk aan alle Natura 2000 gebieden.
- We kijken naar emissiebronnen in relatie tot stikstofgevoelige natuur, want de hoogste concentratie depositie slaat vaak op korte afstand van de bron neer. Dit geldt nog meer voor NH₃ emissie dan NO_x.
- We kijken gebiedsgericht, want de emissiebronnen verschillen per gebied.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programming**

 Gebieden

Bronmaatregelen en instrumentarium

Het programma Gelderse Maatregelen Stikstof (GMS) geeft invulling aan de integrale, gebiedsgerichte aanpak en heeft daarbij beschikking over onder andere onderstaande provinciale instrumenten:

- Verlening van natuurvergunning of andere toestemmingsbesluiten waar stikstof bij vrijkomt;
- Stimuleren van versnelde toepassing van innovatieve technieken en bedrijfsmethoden;
- Omgevingsvisie en verordening;
- Onderzoeken eigen inzet/eigen middelen;
- Gelderse EFRO middelen en andere subsidieregelingen
- Instrumenten voor natuurbeheer en versterking van de natuur;
- Gelders, provinciaal beleid.

Daarnaast vragen wij het Rijk middelen en instrumenten beschikbaar te stellen om:

1. Landelijke bronmaatregelen te treffen, ook voor de Gelderse natuur;
2. Afspraken te maken over verdeling emissieruimte, waarbij de inspanning rondom GMS ook weer ten goede komt aan Gelderland;
3. De gebiedsgerichte aanpak te faciliteren met ruimte voor maatwerk op provinciaal niveau;
4. Bij te dragen aan versnelling van gebiedstransities rondom

natuurinclusieve landbouw, circulair bouwen, duurzame industrie, duurzame mobiliteit, klimaat en energietransities. Door onder andere hiervoor de juiste condities te schapen;

5. Middelen beschikbaar te stellen voor het uitvoeren van bronmaatregelen waaronder grondinstrumentarium, geld, regelruimte, regelgeving, fiscale mogelijkheden en experimenteerruimte;
6. Beschikbaar stellen van uniforme en eenduidige data en informatie voor gebiedsanalyse en monitoring voortgang effecten;
7. In gesprek te gaan over een financiële bijdrage om bovenstaande richting GMS te kunnen realiseren.

We vragen het Rijk €2 miljard voor onder andere; natuurherstel, innovatie in de landbouw, verduurzaming van de binnenvaart en verduurzaming van de industrie.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Binnen het programma Gelderse Maatregelen Stikstof werken we samen met diverse partners; gemeentelijke regio's, waterschappen en de verschillende economische sectoren (mobiliteit, industrie, bouw, landbouw & veehouderij), TBO's, collega provincies en het Rijk. Om te komen tot een succesvolle integrale, gebiedsgerichte aanpak zijn een aantal basisprincipes en spelregels in de samenwerking erg belangrijk:

- Het delen van informatie;
- Aandacht voor elkaars belangen;
- Commitment aan een gezamenlijk proces en de samenwerking daarin;
- Duidelijkheid over de doelen en beoogde resultaten.

Om de voortgang op het proces te bewaken hebben we een provinciale regietafel onder voorzitterschap van de CvdK. Daarnaast hebben wij onze reguliere besluitvorming via GS en PS. Overleg tussen provincies vindt plaats in IPO verband. Daarnaast zoeken we de samenwerking met provincies waarin we gebied overstijgende belangen hebben. Ook zoeken we proactief de samenwerking met de betrokken ministeries en programma DG Stikstof. Werken als 1 overheid vinden we hierin belangrijk.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
Onder voorzitterschap van de CvdK	inzet is 4x per jaar	Alle partners binnen Gelderse Maatregelen Stikstof	Afhankelijk van de fase Gelderse Maatregelen Stikstof.	Partners binnen Gelderse Maatregelen Stikstof afhankelijk van onderwerp	Afhankelijk van de ontwikkelingen en fase van de Gelderse Maatregelen Stikstof
DG Stikstof		Gemeenten, Waterschappen, Rijk, Industrie, Landbouw & Veehouderij, Mobiliteit, Bouw, TBO's		?	
sectoren Gelderse Maatregelen Stikstof				?	

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Monitoring en rapportage

We onderscheiden twee fasen:

Fase 1: om tot een prioritering van inzet te kunnen komen worden de maatregelen uit de concept uitvoeringsagenda's gevalideerd op kosten, doorlooptijd, effect op depositiedaling en impact op de natuur. Voor de meet-, reken- en monitoringsmethodieken wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande, gevalideerde, methodes.

Fase 2: Bij de uitvoering van de maatregelen speelt monitoring en rapportage een belangrijke rol. Om hierbij te kijken of de maatregelen leiden tot aantoonbare effecten 'buiten'. Op deze wijze kan tijdig worden bijgestuurd indien maatregelen niet het gewenste effect sorteren.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Prioritering en programmering

We hebben gekozen voor een programmatische aanpak Gelderse Maatregelen Stikstof. Deze aanpak bestaat uit de volgende fases:

Fase 1 (sept-dec 2019) verkenningsfase: in de tweede helft van 2019 zijn we begonnen met een verkenning van de probleemanalyse en de opgave door onder andere gesprekken te voeren met alle verschillende sectoren, gemeenten en waterschappen. En via ons Gelders Datahuis Stikstof de eerste analyses van stikstof uitstoot te maken. Uitkomsten hiervan hebben geresulteerd in de contouren van de aanpak Gelderse Maatregelen Stikstof. Deze hebben we met onze Gelderse Staten gedeeld in december 2019.

Fase 2 (jan-aug 2020) programmering: In deze programmeringsfase vinden vervolggesprekken plaats met alle sectoren, waterschappen en gemeenten en krijgt de integrale, gebiedsgerichte aanpak voor de Veluwe, Rijnakken, en Achterhoek nadere invulling. We brengen met elkaar in beeld welke maatregelen rondom de drie gebiedsprioriteiten nodig zijn. Dit resulteert in onze Uitvoeringsagenda's voor de Veluwe, Achterhoek en Rijnakken (rollende agenda's) waar we ons gezamenlijk aan committeren. Deze maatregelen valideren we (impact op tijd, geld, depositiedaling, en natuur). Daarnaast ontstaan de contouren van de gebiedstransities rondom de

drie gebiedsprioriteiten met zicht op het beoogde proces om deze transitie in gang te zetten. We streven in deze periode naar afspraken met het Rijk om middelen/instrumenten voor de maatregelen beschikbaar te stellen en een eerste aanzet te maken de juiste condities te gaan scheppen om deze transitie mogelijk te maken.

Fase 3 (sep 2020- sept 2021) uitvoeringsfase I: In deze periode staat uitvoering van de maatregelen centraal en eventueel aanvullende afspraken met het Rijk. Via monitoring kijken we of de maatregelen ook tot aantoonbare effecten leiden. Ook zal tijdens deze fase de uitvoeringsagenda worden herijkt op basis van de dan bekende resultaten en effecten. De gebiedstransities worden, in gezamenlijkheid, verder uitgewerkt.

Fase 4 (okt 2021 - okt 2022) uitvoeringsfase II: N.T.B.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programming**

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

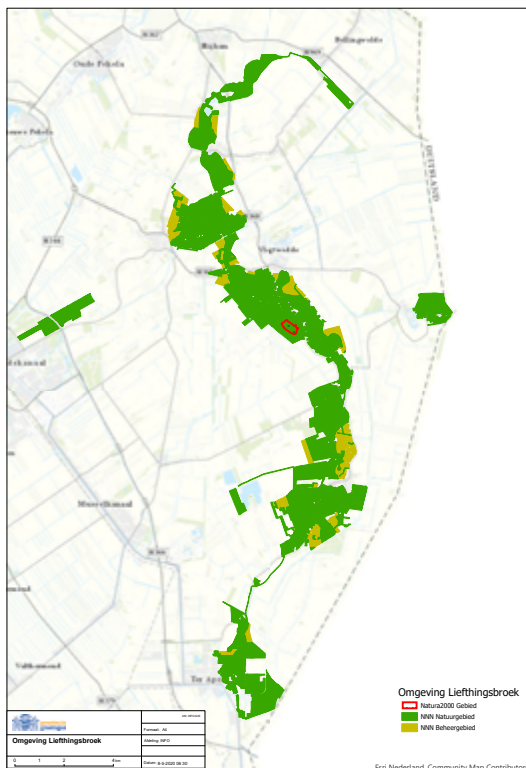
OV

UT

ZL

ZH

Het Natura 2000-gebied Lieftingsbroek (rood omlijnd) binnen het natuurnetwerk van Westerwolde.

In Groningen ligt één stikstofgevoelig Natura 2000-gebied met een overschot aan stikstofdepositie: het Lieftingsbroek. Dit ca 20 ha groot natuurgebied in Westerwolde is in 2013 aangewezen ter bescherming van de zeldzame habitattypen Blauwgrasland, Beuken-eikenbossen met hulst en Eiken-haagbeukenbossen. Het gebied is onderdeel van het grotere natuurnetwerk Westerwolde, een natuurgebied van ca 2.500 hectare.

De habitattypes in het Lieftingsbroek staan onder druk door vermessing, veroorzaakt door een te hoge stikstofdepositie. De habitattypes hebben KDW's tussen 1100 en 1400 mol/ha/jaar. In de praktijk komt er jaarlijks gemiddeld 1945 mol/ha/jaar stikstof neer op het Lieftingsbroek (bron: Aeries, gegevens 2018).

De gebiedsgerichte aanpak Lieftingsbroek is onderdeel van de GRoningse Aanpak Stikstof. In onze aanpak kijken we naast maatregelen rond Lieftingsbroek ook naar mogelijkheden om provinciebreed stikstofemissies te verlagen. Zie voor meer informatie: (pdf toevoegen zodra beschikbaar)

Nadere informatie en het laatste nieuws over de GRoningse Aanpak Stikstof is te vinden via <https://www.provinciegroningen.nl/actueel/dossiers/stikstof/>

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

Home

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

Opgaven

Governance en samenwerking

Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Opgaven

Met de Groningse Aanpak Stikstof werken wij aan een integrale aanpak van het stikstofoverschot in Groningen, waarmee onze natuur beter beschermd wordt en er tegelijkertijd ruimte wordt gemaakt voor economische en maatschappelijke initiatieven. Wij richten ons hierbij op drie pijlers: de gebiedsgerichte aanpak Liefdingsbroek, innovaties in de sectoren en het weer op gang krijgen van vergunningverlening.

Gebiedsgerichte aanpak Liefdingsbroek

In Groningen ligt één overbelast stikstofgevoelig N2000-gebied: het Liefdingsbroek in Westerwolde. Wij zetten ons in om de om de stikstofdepositie op dit gebied te verlagen en de natuur te herstellen. Dit doen wij door de grootste regionale piekbelasters in beeld te brengen en hier bronmaatregelen te nemen. Daarnaast nemen wij aanvullende natuurherstelmaatregelen om de overige omstandigheden in het natuurgebied te verbeteren, zodat de natuur robuuster wordt. Denk aan het verder optimaliseren van het hydrologisch systeem. De uitdaging van de gebiedsgerichte aanpak Liefdingsbroek is om te komen tot concrete en bewijsbare maatregelen waardoor de instandhoudingsdoelstellingen (op termijn) behaald worden, zodat weer ruimte ontstaat voor activiteiten.

Innovaties in sectoren

De stikstofproblematiek raakt vrijwel alle sectoren in

Groningen. Al deze sectoren zullen een bijdrage moeten leveren aan de oplossing. Uitgangspunt hierbij is een duidelijk toekomstperspectief voor alle sectoren. In provinciale sector-tafels werken wij samen met onze maatschappelijke partners aan maatregelen om de stikstofemissie te verlagen. Hierbij zoeken wij naar koppelkansen met andere provinciale opgaven als de regiodeal natuurinclusieve landbouw, verduurzaming van de industrie, energietransitie en de klimaatagenda.

Vergunningverlening

Door de gebiedsgerichte en provinciebrede maatregelen zal weer ruimte ontstaan voor nieuwe economische en maatschappelijke activiteiten. Wij zetten ons in voor een goede verdeling van deze ruimte middels vergunningen die voor de rechter overeind blijven. Hiervoor zijn duidelijke afspraken nodig met het Rijk en de andere provincies over de spelregels.

Met deze pijlers willen wij bijdragen aan een geloofwaardig en aantoonbaar herstel van Natura 2000-gebied en een reductie van emissies. Hierbij beseffen we ons dat een gebiedsgerichte aanpak slechts een deel van het probleem kan oplossen: ca 10% van de depositie wordt veroorzaakt door bedrijven in Groningen in een straal van 10 km rond Liefdingsbroek. De resterende 90 procent komt van verder weg, ook over de (provincie)grens. Het nemen van generieke

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Opgaven

bronmaatregelen ter reductie van de achtergrondbelasting is daarmee van wezenlijk belang voor het bereiken van de natuurdoelen.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Data en informatie

Voor de gebiedsgerichte aanpak Lieftingsbroek is data nodig m.b.t. bestaande emissiebronnen en hun deposities op de gevoelige habitattypen van Lieftingsbroek en de huidige staat van de natuur in het gebied. Wij werken aan een stikstof-viewer waarin deze informatie ontsloten wordt. Inmiddels is de totale depositie op het gebied en de bijdrage van verschillende sectoren hierin in beeld. Dit moet vertaald worden naar de bijdrage van specifieke bronnen.

Data over de natuur is beschikbaar vanuit het provinciale monitoringsprogramma. Aanvullend zullen dit jaar een vlakdekkende vegetatiekartering en hydrologisch onderzoek uitgevoerd worden.

Het landelijk meetnet van RIVM en het AERIUS/OPS model zijn cruciale onderdelen van de stikstofdata. Met betrekking tot het meetnet is het een gegeven dat er niet op elke plek een meetpunt aanwezig is. Er wordt daarom gekeken naar een verdere uitbreiding van het meetnet (ook in noordelijk samenwerkingsverband). Wij zullen het advies van het Adviescollege Meten en Berekenen ('de commissie Hordijk') hierin betrekken.

In verband met gebieds- en provincie overstijgende effecten van stikstof is uniformiteit van de data van groot belang. Middels het interprovinciale Living Lab Stikstof werken wij aan een uniforme en betrouwbare informatievoorziening.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Bronmaatregelen en instrumentarium

In landelijk verband wordt gewerkt aan een uitgebreid pakket van stikstof reducerende maatregelen. Gedacht kan worden aan (niet limitatief) een opkoopregeling voor piekbelasters, stimuleringsregelingen voor innovatie en verduurzaming van sectoren en omschakeling naar natuurinclusieve kringloop-landbouw.

Hoe en waar deze maatregelen het meest effectief zijn verschild per gebied. Samen met onze partners in de sectortafels en gebiedscommissie bekijken wij welke maatregelen het beste ingezet kunnen worden om de stikstof in Groningen aan te pakken.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Voor een effectieve aanpak van stikstof is draagvlak onder alle sectoren van groot belang. Om alle belanghebbende goed te betrekken zijn wij gestart met provinciebrede sectortafels. In deze sectortafels zitten vertegenwoordigers van alle organisaties die betrokken zijn bij het stikstofdossier. Denk aan overheden, terreinbeheerders, brancheorganisaties, belangenbehartigers, wetenschappelijke instituten en natuurorganisaties. In deze sectortafels bespreken wij ontwikkelingen en knelpunten in de Groningse aanpak stikstof met onze maatschappelijke partners en zoeken wij naar mogelijkheden om stikstofemissies te reduceren.

Naast de sectortafels wordt er specifiek voor het Lieftingsbroek een adviescommissie stikstof Lieftingsbroek ingesteld. Deze adviescommissie bestaat uit regionale vertegenwoordigers en wordt gevraagd om te adviseren over de gebiedsgerichte maatregelen.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
Er zijn 6 provinciebrede sectortafels: Landbouw, Industrie, Bouw, Mobiliteit, Natuur/wetenschap en Overheden. Voor de sectortafels zijn allerlei organisaties uit de betreffende sectoren uitgenodigd, zie onder. Overkoepelend is er een bestuurlijk overleg met afgevaardigden per sectortafel.	Minimaal halfjaarlijks, bij belangrijke ontwikkelingen worden extra rondes georganiseerd.	Er hebben gebiedstafels plaatsgevonden. De samenstelling daarvan is grofweg als volgt: - Projectleider gebiedsproces (provincie) - Ambtelijk vertegenwoordiger(s) gemeente(n) - Vertegenwoordiger Terrein behorende organisatie - Vertegenwoordiger private natuurbeheerders - Vertegenwoordiger(s) landbouw (stikstof collectief) - Vertegenwoordiger industrie - Vertegenwoordiger lokale belangengroepering	Afhankelijk van gebieds-proces	Overkoepelend bestuurlijk overleg met afgevaardigden per sectortafel.	Afsluitend aan elke ronde sectortafels

Sectortafel Landbouw:	Leden gebiedscommissie:	Deelnemers:
Agractie	Gemeente Westerwolde	Groninger Landschap (Natuur/wetenschap)
Agroweb	Gemeente Stadskanaal	Staatsbosbeheer (Natuur/wetenschap)
Boeren aan het woord	Waterschap Hunze en Aa's	Bouwend Nederland (Bouw)
BoerenNatuur	Twee vertegenwoordigers regionale landbouw	Groninger Seaports (Industrie)
Collectief Midden	Staatsbosbeheer Groningen	Samenwerkende Bedrijven Eemdelta (Industrie)
Collectief Oost/ANOG	Natuurmonumenten	Transport en logistiek Nederland (Mobiliteit)
Collectief West	Westerwolde Promotion	LTO Noord (Landbouw)
Farmers Defence Force	Prolander (ondersteuning en secretariaat)	Landbouw Coalitie (Landbouw)

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
Gronings Agrarisch Jongeren Kontakt				Farmers Defence Force (Landbouw)	
Gronings Particulier Grondbezit				Gemeente Het Hogeland (Overheden)	
Huiskamer gespreksgroep CU				gemeente Delfzijl (Overheden)	
LTO Noord				Gemeente Groningen (Overheden)	
Nederlandse Akkerbouw Vakbond				Waterschap Hunze en Aa's (Overheden)	
Nederlandse Melkveehouders Vakbond				Waterschap Noorderzijlvest (Overheden)	
Nederlandse Vakbond Pluimveehouders					
Nederlandse Vakbond Varkenshouders					
Noordtij					
Producenten Organisatie Varkenshouderij					
Trekkerclub Westerwolde					
Sectortafel Industrie:					
Groninger Seaports					
Samenwerkende Bedrijven Eemsdelta					
Sectortafel Bouw:					
Bouwend Nederland					

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
NL Ingenieurs Noord					
RHDHV					
Sectortafel Mobiliteit:					
ANWB					
De Kompanjie (uitvoeringsorganisatie gemeente Veendam en gemeente Pekela)					
Gemeente Appingedam					
Gemeente Delfzijl					
Gemeente Groningen					
Gemeente Loppersum					
Gemeente Midden-Groningen					
Gemeente Oldambt					
Gemeente Stadskanaal					
Gemeente Westerkwartier					
Gemeente Westerwolde					
Groningen Bereikbaar					
OV Bureau Groningen Drenthe					
Politie Noord-Nederland					
Regio Groningen-Assen					
Rijkswaterstaat Noord-Nederland					
Transport en Logistiek Nederland					

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
--------------------------------------	------------	-----------------------------	------------	--------------------------------------	------------

Sectortafel Natuur/ wetenschap:

Alterra

Boeren Natuur

Groninger Landschap

Natuur en milieufederatie

Natuurmonumenten

Rijksuniversiteit Groningen

Staatsbosbeheer

Van Hall Larenstein

Sectortafel Overheden:

De Kompanjie (uitvoeringsorganisatie gemeente Veendam en gemeente Pekela)

gemeente Appingedam

gemeente Delfzijl

Gemeente Groningen

gemeente Het Hogeland

gemeente Loppersum

gemeente Midden-Groningen

gemeente Oldambt

gemeente Pekela

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Governance en samenwerking

Overlegtafels

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
gemeente Stadskanaal					
gemeente Veendam					
gemeente Westerkwartier					
gemeente Westerwolde					
Vereniging Groninger Gemeenten					
Waterbedrijf Groningen					
Waterschap Hunze en Aa's					
Waterschap Noorderzijlvest					
Wetterskip Fryslan					

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Monitoring en rapportage

Om de effectiviteit van de maatregelen te kunnen bepalen is monitoring van zowel de toestand van de natuur als de stikstofemissie en -depositie van groot belang. Wij sluiten hiervoor aan bij de landelijke monitoring. Onder het PAS was een landelijke monitoringssystematiek opgesteld. Onderzocht wordt hoe deze voortgezet kan worden om aan de huidige opgave te voldoen. Hierbij is ook afstemming nodig met de monitoring in het kader van Natura 2000-beleid en het Natuurnetwerk Nederland.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Prioritering en programmering

Wij zijn gestart met de voorbereidingen van de gebiedsgerichte aanpak Lieftingsbroek. De adviescommissie is gevraagd en er is een onafhankelijke voorzitter gevonden. Tegelijkertijd worden de benodigde gegevens verzameld over stikstofdeposities en emissie en de staat van de natuur. Binnenkort willen wij met de adviescommissie van start met de gebiedsanalyse. Doel van de gebiedsanalyse is het bepalen van de knelpunten voor de natuur in het Lieftingsbroek en in beeld krijgen van mogelijke oplossingsrichtingen. Uiteindelijk zal de adviescommissie advies geven over geschikte maatregelen voor herstel van het Lieftingsbroek. Op basis van het advies zal een plan van aanpak worden vastgesteld voor de komende jaren.

Parallel aan de gebiedsgerichte aanpak zijn en blijven wij in gesprek met de sectortafels over de inzet van maatregelen over de hele provincie. Waaronder in ieder geval de al aangekondigde landelijke maatregelen. Samen met de sectoren bekijken wij waar en hoe deze het meest effectief ingezet kunnen worden.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programmering**

 Gebieden

Leren uit de praktijk

Wij sluiten aan bij de landelijke leerateliers. Voor Groningen zijn daarbij belangrijke casussen:

- **Provincie overstijgende invloed van industrie**

De industrie in de havengebieden van Eemshaven en Delfzijl hebben tot ver over de provinciale grenzen effect op natuurgebieden. Er is op Noord-Nederlands en mogelijk zelfs landelijk niveau samenwerking nodig om dit goed aan te pakken.

- **Invloed van het buitenland**

Een aanzienlijk deel van de stikstofdepositie op het Lieftingsbroek is afkomstig uit Duitsland.

Klik hier om naar het document 'Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof Casuïstiek Diffuse Belasters' te gaan voor de casuïstiek: Bestemmingsplannen Eemshaven en Oosterhorn.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

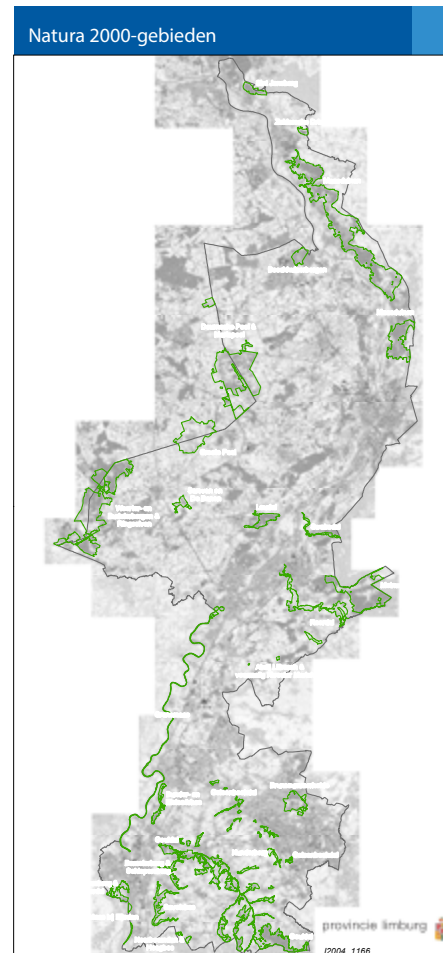
ZL

ZH

Gebieden

De Limburgse Aanpak Stikstof richt zich op 21 Natura 2000-gebieden die stikstofgevoelig zijn. Deze gebieden worden beschouwd als Europese topnatuur met een grote diversiteit aan planten en dieren. Door een te hoge neerslag van stikstof staat de biodiversiteit in deze natuurgebieden onder grote druk. Daardoor zijn in en rond deze gebieden maar beperkt ontwikkelingen mogelijk. Met een gebiedsgerichte aanpak bekijken we

Voor de gebiedsgerichte aanpak hanteren we drie regio's: Noord, Midden en Zuid. Daarbij zoomen we in op de schaal van elk individueel N2000-gebied en bekijken wat er nodig is aan maatregelen om enerzijds economische ontwikkelingen op gang te krijgen en te houden en anderzijds de natuur verder te herstellen.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programmering**

 Gebieden

Opgaven

Er zal de komende jaren in Limburg in en rondom de 21 stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden veel moeten gebeuren. Met een gebiedsgerichte aanpak (elk gebied heeft verschillende habitats en kent verschillende emissiebronnen in haar omgeving, en vraagt daarmee een specifieke aanpak) willen wij een actiegerichte aanpak ontwikkelen om tot een nieuwe balans te komen. Een balans voor de korte termijn in het licht van maatschappelijke en economische ontwikkelingen, maar ook acties gericht op de (middel)lange termijn voor duurzaam natuurherstel, verbetering van veerkrachtige Natura 2000-gebieden en een structurele aanpak voor het terugdringen van de stikstof-depositie in alle sectoren (landbouw, industrie, mobiliteit, woning- en utiliteitsbouw, evenementen, waterbeveiliging etc.).

De opgave in Limburg is groot door de lage kritische depositiewaarde van veel Natura 2000-gebieden. Limburg kent bovendien maar liefst 21 stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. In de gebiedsgerichte aanpak analyseren we welke bronnen van invloed zijn en welke generiek en specifiek kunnen worden opgepakt.

Ambitie voor de gebiedsgerichte aanpak

We werken in Limburg samen met onze partners vanuit de volgende principes:

1. Wij volgen in principe het rijksbeleid inzake de aanpak van de stikstofproblematiek;
2. Wij kiezen in Limburg voor 70/30% saldo-benadering: 70% van de emissieruimte voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen en 30% van de ruimte voor de natuur;
3. Wij vinden dat iedereen en alle sectoren een bijdrage moeten leveren;
4. Wij kiezen voor Limburgse aanpak gericht een viertal actielijnen (zie hieronder);
5. Wij betrekken en maken afspraken met diverse sectoren en actoren bij de uitwerking.

Dit leidt tot een integrale en breed gedragen gebiedsaanpak die op effectieve en realistische wijze kan worden uitgevoerd. Dat doen we in samenspraak met belanghebbenden.

Het dossier Stikstof heeft betrekking op vele beleidsterreinen. We bezien alle beleidskaders door de bril van stikstof. Welke bijdrage kan worden geleverd aan het terugdringen van de stikstofproblematiek.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Data en informatie

Onderstaande tabellen tonen per natuurgebied de gemiddelde depositieopbouw per sector voor het stikstofgevoelige oppervlak in dat gebied. Deze gegevens zijn afkomstig van de website van het RIVM en gebaseerd op Aerius (www.aerius.nl/nl/file/Opbouw_van_de_stikstofdepositie_per_Natura2000_gebied). De relatieve bijdragen zijn uitgedrukt als percentage van de berekende depositie. De berekende depositie bestaat uit alle Nederlandse bronnen, buitenlandse bronnen en ammoniakemissie uit de zee.

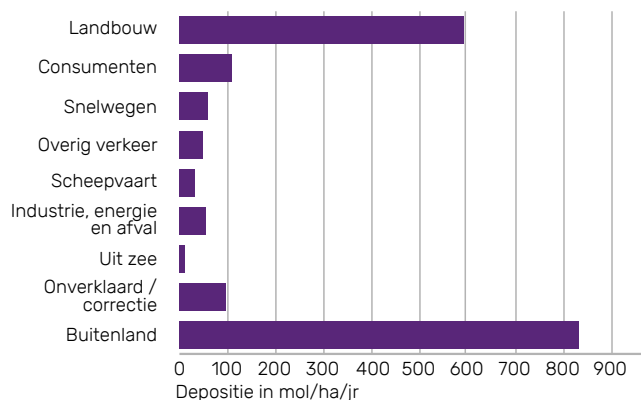
Gebiedsanalyses

De eerste stap in de Gebiedsgerichte aanpak is de gebiedsanalyse. Het gaat hierbij om inzicht te krijgen in: welke maatregelen zijn effectief en welke keuzes zijn te maken in de verschillende gebieden. Met als doel economische ontwikkeling.

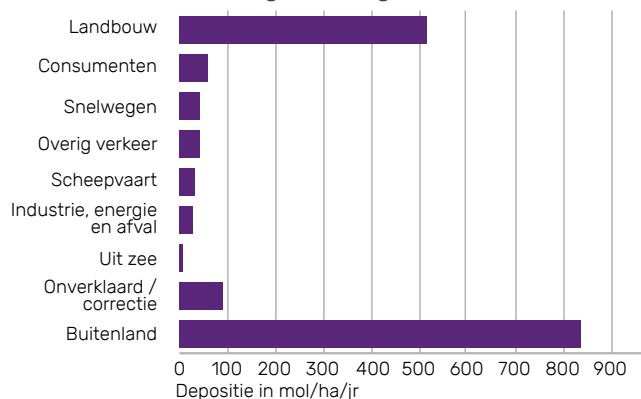
De opgave is een gezamenlijke analyse te doen naar:

- Natura 2000-gebieden;
- Stikstofdepositie en bronnen;
- Herstelmaatregelen;
- Bronmaatregelen;

Swalmdal

Weerter- en Budelerbergen & Ringselven

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

Home

Inleiding

Werkwijze in
bouwblokken

Opgaven

Governance en
samenwerking

Data en informatie

Bronmaatregelen en
instrumentarium

Monitoring en rapportage

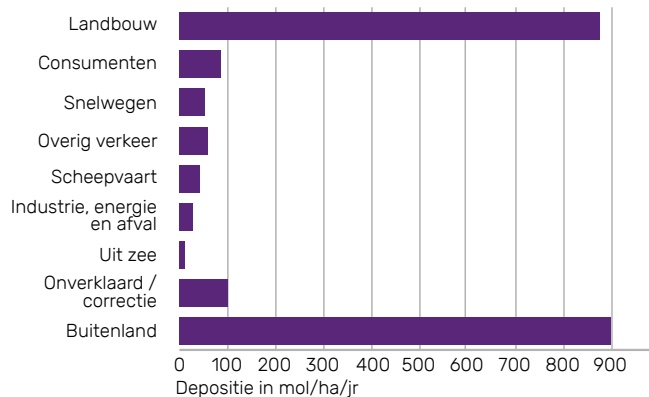
Leren uit de praktijk

Prioritering en
programmering

Gebieden

Data en informatie

Zeldersche Driessen

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Bronmaatregelen en instrumentarium

Als mogelijke gebiedsgerichte maatregelen (willekeurig en niet limitatief) valt bijvoorbeeld te denken aan:

- Stimuleren (technische) innovaties in alle sectoren;
- Uitbreiden toepassing emissiearme (stal)systemen bij de landbouw;
- Stimuleren kringlooplandbouw;
- Extensiveren landbouw (binnen een zone rondom Natura 2000);
- Saneren of verplaatsen bedrijven nabij Natura 2000-gebieden;
- Maximale snelheid verlagen dichtbij Natura 2000-gebieden;
- Meldingen en (Niet) aanwezige vergunningen op orde brengen.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programming**

 Gebieden

Voorwaarde is dat het Rijk eerst substantiële generieke (bron) maatregelen neemt voordat de contouren van de gebiedsgerichte aanpak kunnen worden vastgesteld.

- Het resultaat dat we met de gebiedsgerichte aanpak kunnen behalen, is in grote mate afhankelijk van beschikbaar komende middelen en instrumenten vanuit het Rijk.
- Geen onomkeerbare besluiten te willen nemen zonder zorgvuldige afstemming met de belanghebbende partners uit de verschillende sectoren. Zorgvuldigheid gaat voor snelheid.

Samenwerking bestaat uit:

- Deelname in IPO-werkgroepen en overleggen;
- Deelname Landelijke Regietafel Stikstof (Rijksheren);
- Frequent bestuurlijk overleg met betrokken sectoren in de Provinciale Overlegtafel Stikstof (Landbouw - Natuur - Waterschap - LWV/MKB - Bouwend Nederland) en waar nodig individueel op sectoraal niveau;
- Overleg en uitvoering binnen drie gebiedstafels.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
CdK, gedeputeerde Landbouw/Stikstof, Waterschap Limburg, RWS, LLTB, LAJK, SBB, NM, LL, MKB, Bouwend Nederland, Natuurenmilieufederatie, FNV, Dierenbescherming, Bosgroep Zuid, CNV, Rabobank, LWV, Watermij Limburg, VNG, gemeenten Horst ad Maas, Roermond en Sittard-Geleen.	1x per twee maanden	Drie regionale gebiedstafels: - Noord: noordelijke gemeenten, - TBO's, waterschap, landbouw - Midden: gemeenten regio midden, - TBO's, waterschap, landbouw - Zuid: zuidelijke gemeenten, TBO's, waterschap, landbouw	1 x per maand	Landbouw: LLTB/LAJK	1x per twee maanden
Deelname Landelijke Regietafel Stikstof (Rijksheren)				Natuur: NM, SBB, Limburgs Landschap, Natuur en milieu federatie, Bosgroep, Waterschap Limburg, Natuurrijk Limburg.	1x per twee maanden
CdK				Gemeenten	1x per kwartaal
				Individueel op sectoraal niveau	waar nodig
					Deelname in IPO-werkgroepen en overleggen - VTH en Aeries - PAS in uitvoering - kwartiermakers-overleg GGA - coördinator-overleg AC stikstof - lange termijn - RSR - AC VP

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Is nader te bepalen

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programmering**

 Gebieden

Prioritering en programmering

De werkwijze voor de gebiedsgerichte aanpak kent de volgende stappen.

Fase 1: Inventariseren en analyseren

Fase 2: Gebiedsgericht aanvullen van gegevens en inventariseren benodigde instrumenten

Fase 3: Ontwikkelen scenario's en uitvoering

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programmering**

 Gebieden

Leren uit de praktijk

Een pragmatische, adaptieve aanpak en nauwe samenwerking met partners in het veld.

- We sluiten aan bij bestaande programma's, zoals Nota Landbouw, Natuurprogramma, PIO, 1 Miljoen bomenplan, etc.
- Aanvullend op de doelen in Platteland in Uitvoering en ons Natuurprogramma werken we met onze partners aan het verminderen van stikstofdepositie en het versnellen van natuurherstelmaatregelen.
- We vormen met het LWV/MKB/LLTB een casuïstiektafel waar geanonimiseerde casussen worden besproken om samen kennis en ervaring te delen als het gaat om de vergunningverlening in relatie tot het toepassen van de stikstofregels en daarmee samenhangende instrumenten. Hierdoor 'leren' we samen en kunnen op basis van actieve input van onze partners onze beleidspraktijk optimaliseren.

Kijk voor meer informatie op: www.limburg.nl

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

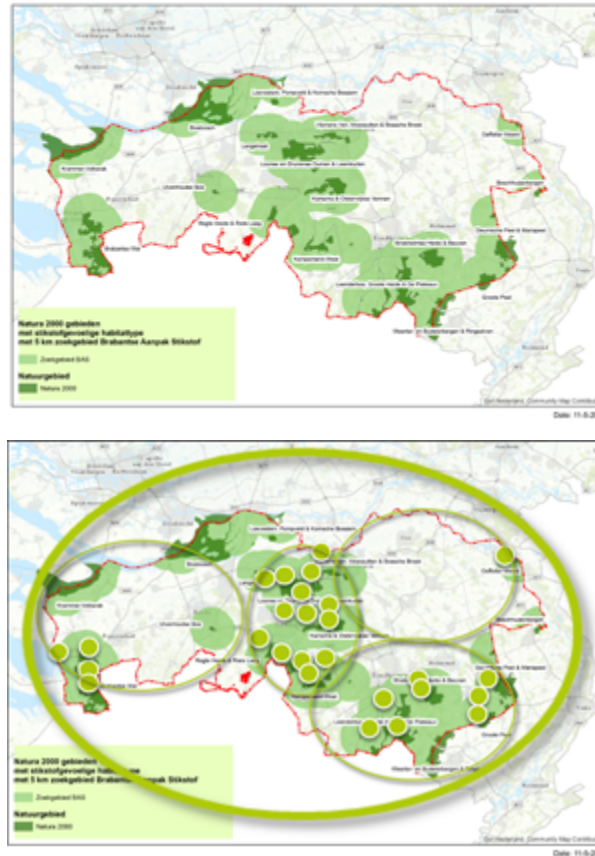
 **Prioritering en
programming**

 Gebieden

Om het stikstofvraagstuk in Brabant adequaat te kunnen aanpakken, is een governance ontwikkeld op drie niveaus:

1. Lokaal niveau: het gaat om projecten in én in de schil om de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden, en de samenwerking met betrokken stakeholders;
2. Regionaal niveau: om aanbieders van stikstofruimte en initiatiefnemers die stikstofruimte vragen te ondersteunen worden in de vier Brabantse regio's 'ondersteuningsloketten' opgericht. Daarnaast vindt afstemming met de overheden plaats tijdens de regionale Ontwikkeldagen.
3. Provinciaal niveau: het betreft de provinciebrede tafel Stikstof Brabant met stakeholders op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau

www.brabant.nl/aanpakstikst

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

[Inleiding](#)

[Werkwijze in
bouwblokken](#)

[Opgaven](#)

[Governance en
samenwerking](#)

[Data en informatie](#)

[Bronmaatregelen en
instrumentarium](#)

[Monitoring en rapportage](#)

[Leren uit de praktijk](#)

[Prioritering en
programmering](#)

[Gebieden](#)

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Opgaven

Het overkoepelend doel van de hierboven genoemde overleg-gremia is het realiseren van een dalende stikstoflijn, versnel-ling en intensivering van natuurherstel en het creëren van voldoende ruimte voor economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Elk overleggremium heeft zijn eigen doel, functie, rol en aanpak. Dit wordt hieronder nader toegelicht. Gezamenlijk vormen de overleggremia een complementair geheel. In alle overleggen wordt de voortgang van activiteiten gemonitord. Signalen uit de overleggen kunnen over en weer bij elkaar worden neergelegd. Benieuwd naar de totale aanpak Stikstof in Noord-Brabant, bekijk de [videopresentatie](#).

1a Lokaal niveau: projecten in N2000-gebieden (voortzetting bestaande werkwijze)

Brabant kent 21 Natura 2000-gebieden. Veertien daarvan zijn stikstofgevoelig. In en rondom gebieden zetten we projecten op die bijdragen aan:

- het creëren van stikstofruimte;
- het versnellen en intensiveren van het natuurherstel;
- andere opgaven zoals het verbeteren van de waterhuis-houding en extensivering van de landbouw.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

Home

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

Opgaven

Governance en samenwerking

Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

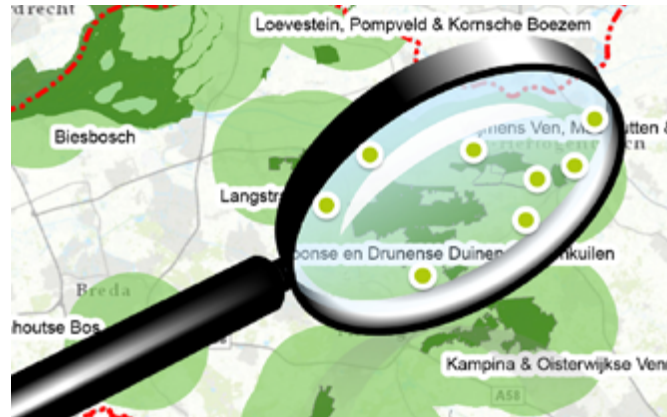
ZH

Opgaven

Deze werkwijze is niet nieuw. In de afgelopen jaren zijn in de 21 N2000-gebieden al diverse natuurherstelmaatregelen uitgevoerd. De herstelmaatregelen zijn in samenwerking met de gebiedspartners van de gebieden opgesteld. Uitvoering zelf vindt plaats in de bestaande 'trekkersgebieden'.

In dit spoor kiezen we voor maatwerk per gebied en bepalen en actualiseren we in overleg met onze partners de opgaven en passen onze aanpak daarop aan. Gaandeweg ontstaan en delen we ervaringen die we inzetten om nieuwe vraagstukken op te lossen. Middels deze werkwijze herijken we daar waar nodig lopende afspraken voor alle 14 stikstofgevoelige N2000-gebieden.

1b Lokaal niveau: projecten in de schil rondom N2000-gebieden (nieuw)

Naast voortzetting van de bestaande projecten en werkwijze in de N2000-gebieden, ontwikkelen we in de schil van de N2000 een nieuwe werkwijze. Deze werkwijze is gericht op het verbreden van een gebiedsgerichte aanpak rondom de zones van N2000-gebieden. In deze geïntegreerde gebiedsgerichte aanpak is één van de aspecten het aankopen van bedrijven, inclusief de vergunde stikstofruimte. In deze aanpak trekken we samen op met onze partners zoals de waterschappen en het Rijk. Het vastgoed (grond en bouwblokken) dat vrijkomt

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

[Inleiding](#)

[Werkwijze in bouwblokken](#)

[Opgaven](#)

[Governance en samenwerking](#)

[Data en informatie](#)

[Bronmaatregelen en instrumentarium](#)

[Monitoring en rapportage](#)

[Leren uit de praktijk](#)

[Prioritering en programmering](#)

[Gebieden](#)

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Opgaven

zetten we in met als doel zowel een dalende stikstoflijn als versnelling en intensivering van natuurherstel te bevorderen. Met deze nieuwe werkwijze starten we in drie gebieden:

- Schil van het Peelvenen-gebied;
- Schil om het Ulvenhoutse Bos;
- Grenscorridor N69.

In de overige stikstofgevoelige N2000-gebieden starten we zo snel mogelijk.

2a Regionaal niveau: de ondersteuningsloketten (nieuw)

De provincie ondersteunt stikstoftransacties als die een bijdrage leveren aan publieke waarden. De provincie helpt bij deze transacties door vraag en aanbod bij elkaar te brengen en de deal te begeleiden.

Hiervoor richt de provincie de volgende 'loketten' in:

- Een provinciebreed informatieloket dat toelichting geeft op de (spel)regels en ondersteunt in het interpreteren van deze regels;
- Regionale ondersteuningsloketten die ondersteunen bij de totstandkoming van (stikstof)transacties. Een onafhankelijke procesbegeleider brengt aan de hand van vraag en aanbod partijen bij elkaar om transacties te stimuleren.

De regionale ondersteuningsloketten worden op het niveau van de vier economische regio's in Brabant georganiseerd. Met de keuze voor het aansluiten bij de economische regio's sluiten we zoveel mogelijk aan op de kracht en energie die er al bestaat. Vraag (afkomstig van zowel overheid als bedrijfsleven) en kennis van het aanbod (ondersteuningsnetwerken) kan op deze schaal het meest effectief bij elkaar worden gebracht.

De ondersteuningsloketten zijn beschikbaar voor iedereen, zijn onafhankelijk en stimuleren het sluiten van transacties waardoor ontwikkelingen in Brabant mogelijk worden gemaakt.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Opgaven

2b Regionaal niveau: ontwikkeldagen (bestaande werkwijze)

De ontwikkeldagen zijn bestaande overleggen tussen de overheden in de vier regio's (Metropoolregio Eindhoven, Noordoost-Brabant, Hart van Brabant en West-Brabant) over het fysieke domein. Hier maken gemeenten, waterschappen en provincie afspraken over onder meer om de woningbouw-opgave, werklocaties en mobiliteit. Juist op deze domeinen bestaat er een nauwe interactie met het stikstofvraagstuk. Tijdens de ontwikkeldagen kunnen signalen en knelpunten rondom het smeden van transacties in zijn algemeenheid tussen vraag en aanbod geadresseerd en opgepakt worden.

3 Provinciebrede tafel aanpak stikstof

De provinciebrede tafel heeft als doel om op hoofdlijnen de regie te voeren over de Brabantbrede aanpak stikstof.

Concreet betekent dat:

- Het uitwisselen van kennis- en informatie;
- Duiden van signalen;
- Zorgdragen voor afstemming tussen inhoudelijke ontwikkelingen en belangen;
- En bovenal het monitoren van de voortgang van de aanpak stikstof in Brabant.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

[Inleiding](#)

[Werkwijze in bouwblokken](#)

[Opgaven](#)

[Governance en samenwerking](#)

[Data en informatie](#)

[Bronmaatregelen en instrumentarium](#)

[Monitoring en rapportage](#)

[Leren uit de praktijk](#)

[Prioritering en programmering](#)

[Gebieden](#)

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Data en informatie

We hebben een dataviewer stikstof ontwikkeld met de volgende kenmerken:

- Op basis van bestaande databronnen, directe koppeling met het kaartbeeld;
- Visualiseren van invloeden op kaart;
- Detailinformatie per Natura 2000-gebied;
- Detailinformatie over o.a. landbouw, industrie en wegverkeer.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Bronmaatregelen en instrumentarium

In en rondom N2000-gebieden werken we enerzijds aan het reduceren van de stikstofdepositie en anderzijds aan het creëren van voldoende ontwikkelruimte voor maatschappelijke en economische initiatieven. Hiervoor zetten we bronmaatregelen in, versnellen en intensiveren we natuurherstel en willen we graag het bijeen brengen van vraag en aanbod van stikstof ondersteunen.

Daarnaast zetten we de diverse bestaande instrumenten in zoals:

- in- en extern salderen;
- verleasen;
- ADC toets.

Ook ondersteunen we met een provinciaal informatiepunt stikstof (in oprichting), actieve communicatie (zoals een digitaal platform, in- en externe nieuwbrieven, informatiebijeenkomsten). Daarnaast hebben we een pakket aan ondersteuningsmaatregelen voor de veehouderij ontwikkeld. Voor veehouders is een online wegwijzer ontwikkeld, die voor veehouders – per diercategorie – een praktisch overzicht biedt welke regelgeving en mogelijkheden van toepassing zijn bij het maken van keuzes voor de toekomst: doorgaan en zonodig investeren, omschakelen of stoppen.

De wegwijzer zal, in lijn met de aangekondigde aanpassingen van het veehouderijbeleid in het nieuwe Bestuursakkoord 2020-2023, worden aangepast zodra formele besluitvorming over de Interom Omgevingsverordening heeft plaatsgevonden.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

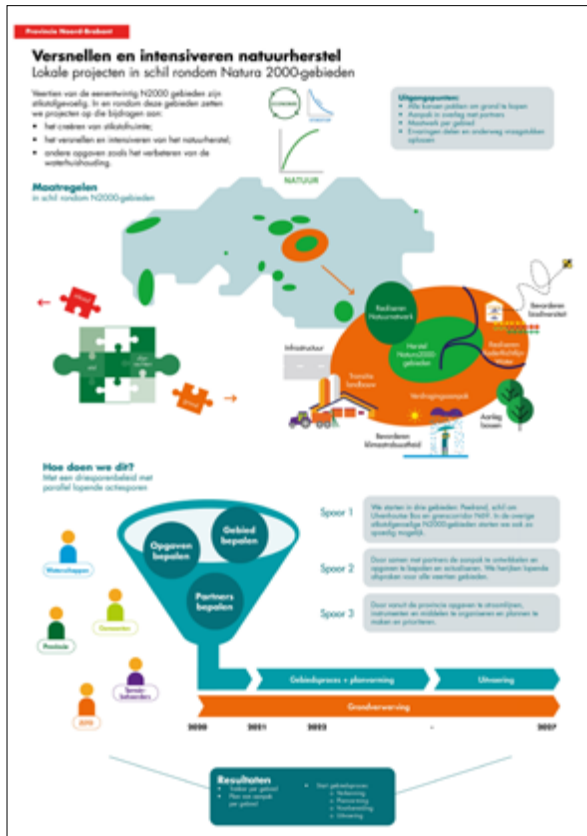
OV

UT

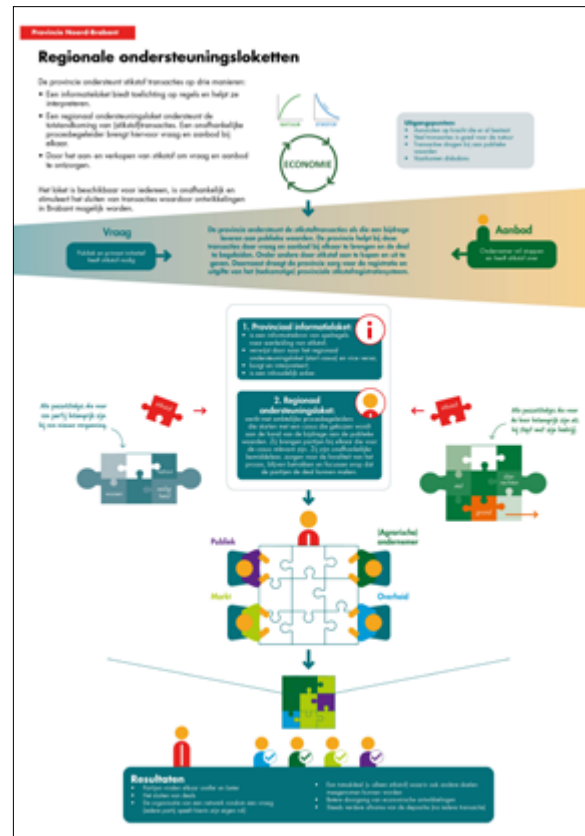
ZL

ZH

1. Lokaal niveau

2. Regionaal niveau

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieten

Governance en samenwerking

De afgelopen periode hebben Gedeputeerde Staten tijdens stakeholderbijeenkomsten met belanghebbende organisaties overleg gevoerd over de aanpak van het stikstofvraagstuk.

De gebiedsgerichte aanpak stikstof krijgt gestalte in Brabant en daar hoort ook een structureel overleg, genoemd provinciebrede tafel, bij. Het overleg heeft als doel op hoofdlijnen de regie te voeren over de Brabantbrede aanpak stikstof. Dit doet ze door kennis en signalen uit te wisselen, inhoudelijke ontwikkelingen en belangen af te stemmen en bovenal de voortgang van de aanpak stikstof in Brabant te monitoren. De provinciebrede tafel bestaat uit betrokken organisaties op gebied van landbouw, natuur, gezondheid en economie en een vertegenwoordiging van gemeenten, Rijk en waterschappen zijnde; Brabantse Milieufederatie (BMF), Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Zuidelijke Land en Tuinbouw organisatie (ZLTO), Brabants Agrarisch jongerencontact (BAJK), VNO NCW, Bouwend Nederland, Brabants Burgerplatform, Brabants Particulier Grondbezit, Agrifirm, GGD, gemeenten (vertegenwoordigers van de 5 grootste steden en namens de 4 economische regio's en de Waterschappen Brabantse Delta, De Dommel en Aa en Maas, Ministerie van Defensie & Rijkswaterstaat

Overlegtafels

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Deelnemers provinciebrede aanpak stikstof

Maatschappelijke organisaties

BMF	mevr. F. Dingemans	directeur
Brabants Landschap	dhr. J. Baan	directeur
Staatsbosbeheer	dhr. M. de Wit	hoofd Staatsbosbeheer Noord-Brabant
Natuurmonumenten	dhr. L. Koreman	provinciaal ambassadeur Brabant en Limburg
ZLTO	Wim Bens	Voorzitter
BAJK	mevr. A. de Ceuster	penningmeester
VNO NCW	dhr. E. van Schagen	voorzitter
VNO NCW	mevr. E. Kroese	directeur
Bouwend Nederland	mevr. H. van Eijndhoven	regiomanager regio Zuid
Bouwend Nederland	dhr. S. van Doorn	directeur Huybregst Relou
Brabants Burgerplatform	dhr. F. van den Dungen	bestuurslid
Brabants Particulier Grondbezit	dhr. J. Hak	voorzitter
Agrifirm	dhr. R. Thijssen	directeur
GGD	dhr. H. Jans	milieukundige

B5-gemeenten

Breda	dhr. P. de Beer	wethouder
Eindhoven	dhr. Y. Torunoglu	wethouder
Helmond	mevr. G. van den Waardenburg	wethouder
's-Hertogenbosch	dhr. R. Geers	wethouder
Tilburg	dhr. B. de Vries	wethouder

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Regio's

Noordoost Brabant	dhr. M. Bakermans	burgemeester
Zuidoost Brabant	dhr. M. Biemans	wethouder
Midden Brabant	dhr. T. van der Loo	wethouder
West-Brabant	dhr. P. Kok	wethouder

Waterschappen

Brabantse Delta	dhr. C. de Vet	dijkgraaf
De Dommel	dhr. E. de Ridder	watergraaf
Aa en Maas	dhr. L. Verheijen	dijkgraaf

Rijk

Ministerie van Defensie	dhr. L. de Lange	kolonel
Rijkswaterstaat	mevr. K. Weustink	directeur netwerkontwikkeling

Via een nieuwsupdate houden we alle betrokkenen op de hoogte van de actuele ontwikkelingen rondom de aanpak van stikstof in Noord-Brabant. Aanmelden voor de nieuwsbrief en platform kan via bijgevoegde link.

<https://www.aanpakstikstofbrabant.nl/Beheer/Registraties/1457751.aspx>

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie	
Brabantse Milieufederatie (BMF), Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Zuidelijke Land en Tuinbouw organisatie (ZLTO), Brabants Agrarisch jongerencontact (BAJK), VNO NCW, Bouwend Nederland, Brabants Burgerplatform, Brabants Particulier Grondbezit, Agrifirm, GGD, gemeenten (vertegenwoordigers van de 5 grootste steden en namens de 4 economische regio's en de Waterschappen Brabantse Delta, De Dommel en Aa en Maas, Ministerie van Defensie & Rijkswaterstaat	4 maal per jaar	Verschilt sterk per N2000 gebied. Voorbeeld tafel N2000 gebied 'Ulvenhoutsebos'; Provincie, RWS, Ministerie I&W, Waterschap Brabantse Delta, Staatsbosbeheer, gemeente Breda en Alphen Chaam en ZLTO	Verschilt sterk per gebied	Zie provinciale regietafel	4 maal per jaar	Om deze aanpak niet alleen tot een bestuurlijke maar ook een Brabantbreed gedragen aanpak te laten zijn, hebben er in de afgelopen periode gesprekken met partners in alle sectoren plaatsgevonden. Op basis van deze constructieve gesprekken zal de provincie de komende tijd de Brabantse aanpak Stikstof verder samen met deze partners vormgeven.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Nader in te vullen.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programmering**

 Gebieden

Prioritering en programmering

Bij de totstandkoming van de governance zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Geen extra bestuurlijke drukte;
- We maken zoveel mogelijk gebruik van bestaande overlegstructuren (tafels);
- We kiezen voor een groei/ontwikkelmodel (i.p.v. blauwdruk);
- Vraagarticulatie kan op alle niveaus plaatsvinden;
- We lossen casuïstiek zoveel mogelijk in reguliere werkprocessen op;
- We stellen de 'lerende aanpak' centraal.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programmering**

 Gebieden

Leren uit de praktijk

In de gebiedsgerichte aanpak werken we vanuit casuïstiek. De locatie en omgeving van de casus zijn leidend boven de precieze afbakening van een gebied. We hanteren dus geen starre afbakening van gebiedsgrenzen, maar gaan daar flexibel mee om waarbij het casusgericht bij elkaar brengen van vraag en aanbod uitgangspunt is.

We stemmen de gebiedsgerichte aanpak rondom stikstofvraagstukken in N2000-gebieden voortdurend af met andere gebiedsgerichte aanpakken in deze gebieden om zo de integraliteit te bevorderen. Kortom, we koppelen de verschillende beleidsdoelen in de aanpak in de N2000-gebieden aan elkaar waardoor onder meer opgaven voor verdroging, klimaatadaptatie, het versnellen van Natuurnetwerk Brabant, stikstof en landbouw geïntegreerd worden. Deze werkwijze werken we de komende periode samen met onze partners, waaronder de waterschappen, nader uit.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Casuïstiek: Biomassacentrale Plukmade

In bewerking

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

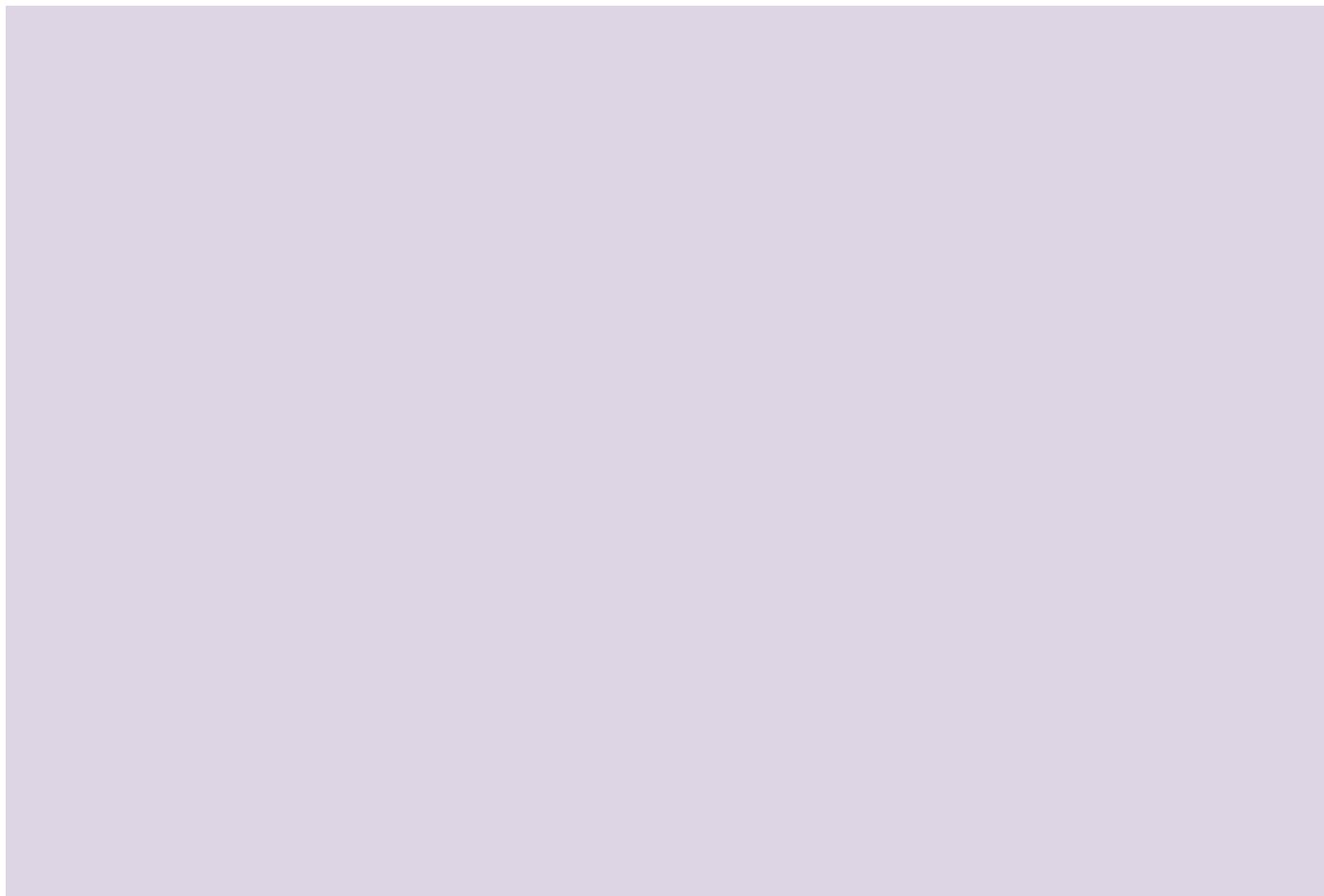
 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programmering**

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programming**

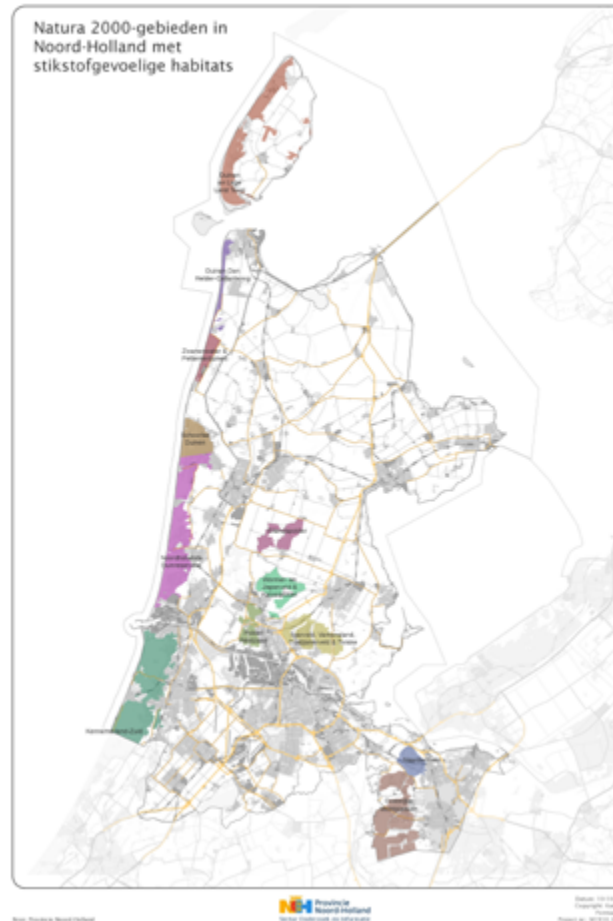
 Gebieden

https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Natuur/Projecten/Stikstof_en_Natura_2000/Mediatheek_Stikstof/Kaart_Stikstofgevoelige_Natura2000_gebieden%3AFW-LixaabQ0iFvDgc34eK8Q.pdf

In Noord-Holland liggen 19 Natura 2000-gebieden. Van deze gebieden zijn er 12 gevoelig voor stikstofdepositie. Dat betekent dat de natuur in deze gebieden schade ondervindt van deze depositie.

Natura 2000-gebieden met natuur die gevoelig is voor stikstofdepositie

- Eilandspolder
- Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder
- Polder Westzaan
- IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske
- Duinen Den Helder-Callantsoog
- Zwanenwater & Pettemerduinen
- Noordhollands Duinreservaat
- Kennemerland-Zuid
- Oostelijke Vechtplassen
- Naardermeer
- Duinen en Lage Land Texel
- Schoorlse Duinen

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

Home

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

Opgaven

Governance en samenwerking

Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Opgaven

Korte termijn

1. Opstellen van een concreet pakket aan bronmaatregelen per gebied, dat zorgt voor depositieruimte om de acute behoefte aan ontwikkelruimte voor in de provincie Noord-Holland gelegen projecten te verkrijgen. Van de vrijgekomen ruimte zullen we 30% afroemen ten behoeve van de natuur;
2. Opstellen van een concreet pakket aan aanvullende herstelmaatregelen per gebied, bovenop de al in gang gezette herstelmaatregelen, die we de komende twee jaar kunnen nemen om de kwaliteit van de Natura 2000-gebieden te versterken. Deze maatregelen voeren we in 2020 en 2021 uit.

Langere termijn

3. Opstellen van een concreet pakket aan bronmaatregelen waarmee we een bewezen significante daling van de depositie op de stikstofgevoelige habitats realiseren (zie kader hieronder);
4. Opstellen van een pakket aan herstelmaatregelen die bijdragen aan het behalen van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen en die we de komende zes jaar uitvoeren.

Voor Natura 2000-herstelmaatregelen loopt al enige jaren een programma waarbinnen alle in de Natura 2000-beheerplannen en PAS-gebiedsanalyse genoemde maatregelen worden uitgevoerd. In het kader van de gebiedsgerichte aanpak gaan we bekijken in hoeverre versnelling van de uitvoering mogelijk en wenselijk is en of er eventueel aanvullende herstelmaatregelen genomen kunnen worden. Voorbeelden van herstelmaatregelen zijn maaien, plaggen, hydrologische isolatie en het verwijderen van exoten. Eventueel nieuwe herstelmaatregelen zullen bij de herziening van de Natura 2000-beheerplannen in deze plannen worden opgenomen.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Data en informatie

In de eerste fase (sinds begin december) werken we aan een data-analyse van de 12 stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in voorbereiding op de gesprekken met alle betrokkenen in de gebieden. In deze analyse zullen we de volgende zaken in beeld brengen:

Natura 2000 habitats:

- Waar liggen de stikstofgevoelige habitats (op hexagoon niveau)?
- Wat is de huidige depositie op deze habitats?

Stikstofdepositie en bronnen:

- Hoeveel van de totale depositie is afkomstig van lokale bronnen?
- Wat zijn alle lokale stikstof bronnen?
- Wat is de bijdrage aan de depositie per bron?

Herstelmaatregelen:

- Hoe staat het met de uitvoering van de reeds geplande herstelmaatregelen?
- Welke reeds geplande herstelmaatregelen kunnen worden versneld?

Bronmaatregelen:

- Welk effect hebben de generieke bronmaatregelen op de depositie in dit gebied?

Ontwikkelbehoefte

- Hoe veel stikstofruimte is nodig voor ontwikkelingen zoals woningbouw?

Een deel van deze vragen hebben we al beantwoord in de al opgestelde PAS-gebiedsanalyses. Deze gebiedsanalyses zullen we omzetten naar een analyse waarin alle bovengenoemde vragen worden beantwoord. Dit doen we voor elk van de 12 stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Deze analyses moeten begin maart klaar zijn, maar hierin zijn we wel deels afhankelijk van het Rijk voor het leveren van data.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Bronmaatregelen en instrumentarium

Welke bronmaatregelen het beste kunnen worden ingezet zal per gebied worden bepaald. Voorbeelden van bronmaatregelen zijn (niet limitatief): het aanpassen van bedrijfsvoering, verplaatsen van activiteiten waarbij stikstof vrij komt, het verlagen van de maximumsnelheid op wegen, het nemen van technische maatregelen in de industrie of het uitkopen van bedrijven die depositie veroorzaken. GS baseert zijn keuze voor het maatregelenpakket op een analyse van de voor- en nadelen van de maatregelen. De provincie zal zorgen voor het delen van “best practises” tussen alle gebiedstafels.

Binnen de gebiedsgerichte aanpak zullen alle bronnen die een grote lokale invloed hebben op een Natura 2000-gebied worden meegenomen. Welke bronnen dat zijn zal blijken uit onze data-analyse. Hierbij houden we wel rekening met of we hier als provincie invloed op hebben. Voor zover het bronnen betreft die buiten onze invloedssfeer liggen, en dus buiten de provinciale gebiedsgerichte aanpak, zullen we bij het Rijk aandringen op een aanpak voor deze bronnen.

Als resultaat van de gebiedsgerichte aanpak is het mogelijk dat de provincie gronden aankoopt. Wanneer dit het geval is, bekijken we per geval wat er met de verkregen grond moet gebeuren. Hierbij kan gedacht worden aan (niet limitatief) het inzetten van de grond voor extensivering van andere activiteiten, het realiseren van NNN of het inzetten voor agrarisch natuurbeheer.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Governance en samenwerking

We zijn aangesloten bij diverse interprovinciale overleggen waarmee de interprovinciale afstemming is geborgd (Kwartiermakersoverleg, AC-Stikstof, BC-Stikstof).

Ook hebben we een provinciale regietafel stikstof opgericht. Voorgezet door de CdK met één coördinerend gedeputeerde en de volgende samenstelling:

Organisatie	Vertegenwoordiging
Landbouw, vertegenwoordigers stikstof collectief	2
Agrarische Collectieven	1
Bouwend Nederland	1
Vertegenwoordigers Terrein beherende Organisaties	3
Gemeente	1
ANWB	1
VNO-NCW	1
Schiphol	1
Waterschappen	1
Natuur- en Milieufederatie NH	1
Ministerie van Defensie	1

Overlegtafels

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
Projectleider gebiedsproces (provincie)	Afhankelijk van gebieds-proces	Afhankelijk van het goed	n.v.t.	Agrarisch stikstof collectief	1x in de zes weken
Ambtelijk vertegenwoordiger(s) gemeente(n)				Industrietafel	11 mei eerste keer
Vertegenwoordiger Terrein beherende organisatie				TBO overleg	1x in de twee maanden
Vertegenwoordiger private natuurbeheerders					
Vertegenwoordiger(s) landbouw (stikstof collectief)					
Vertegenwoordiger industrie					
Vertegenwoordiger lokale belangengroepering					

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Monitoring en rapportage

De opgestelde analyse kan worden gebruikt om ook in de al lopende gebiedsprocessen te sturen op het realiseren van de stikstofdoelstelling. De daadwerkelijke uitvoering van zowel de bron- als herstelmaatregelen brengen we zoveel mogelijk onder in lopende gebiedsprocessen. Echter, nog niet in alle Natura 2000-gebieden lopen nu gebiedsprocessen. Voor deze gebieden zullen we de komende tijd een structuur op moeten zetten.

Het is ook van belang om de voortgang van de daling goed te registreren en eventueel te meten. Hiervoor wordt afstemming gezocht met het Rijk aangezien zij het meetnet beheren. We zullen ons hierbij aansluiten bij de landelijke methodes.

Als laatste is het van belang goed in beeld te hebben wat de staat van de Natura 2000-habitats is. Er vindt nu in het kader van Natura 2000 om de 6 jaar een uitgebreide veldmeting plaats. In de verdere uitwerking van de gebiedsgerichte aanpak zullen we bekijken of en hoe deze monitoring versterkt kan worden.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Prioritering en programmering

In het in december 2019 vastgestelde plan van aanpak voor de gebiedsgerichte aanpak hebben wij een ambitieuze planning gepresenteerd voor het opzetten en de uitrol van de gebiedsgerichte aanpak. Onze aanpak richt zich er op om in de 12 Natura 2000-gebieden met stikstofgevoelige natuur, samen met de betrokken partners in deze gebieden, op zoek te gaan naar de mogelijkheden om de hoeveelheid stikstofdepositie in deze gebieden te beperken in samenhang met de uitvoering van de benodigde en passende natuurherstelmaatregelen. Gaandeweg hebben wij gemerkt dat de materie meer tijd vraagt dan in eerste instantie gedacht. Dit heeft voor een groot gedeelte te maken met de noodzakelijke koppeling aan andere dossiers, zoals de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN), maar ook doordat stikstof nog een heel dynamisch dossier is dat nog vol in ontwikkeling is. Terwijl wij aan het werk zijn moeten de gereedschappen waarmee wij moeten werken nog gemaakt worden.

Onze activiteiten spitsen zich toe op twee vlakken:

1. opstarten van de gebiedstafels
2. pilots naar integrale kijk op maatregelen bij individuele bedrijven

Opstarten van de gebiedstafels

Per Natura 2000-gebied organiseren wij een gebiedsproces.

- In de gebieden waar ook een grote NNN-opgave ligt, combineren wij de stikstofopgave met die voor de NNN-realisatie

tot één gezamenlijke opgave voor het gebied. Voor sommige gebiedsprocessen betekent dit dat een lopende opdracht in het kader van de NNN wordt uitgebreid.

- In de gebieden waar de NNN al (bijna) voltooid is, richt de gebiedstafel zich alleen op de stikstofopgave.

Voor alle twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden is een analyse gemaakt van de stikstofdepositie. Hier wordt momenteel de laatste hand aan gelegd en wanneer deze compleet zijn zullen we deze publiceren op onze website. Deze analyse vormt de basis voor de opdrachten aan de projectleiders van de gebiedsprocessen.

Parallel aan de data-analyse is het gebiedsproces in ongeveer de helft van de gebieden opgestart. Gebieden waar in de buurt een grote woningbouwopgave ligt, zoals de gebieden in Laag Holland en Kennemerland-Zuid, hebben daarbij prioriteit. De informatiebehoefte die uit de lopende gebiedsprocessen komt, gebruiken wij voor het uitvoeren van een verfijndere data-analyse.

Pilots naar integrale kijk op maatregelen bij individuele bedrijven

Vanuit de lopende trajecten en naar aanleiding van de oproep in de kranten dienen zich verschillende mogelijkheden tot stikstofreductie en/of het realiseren van de NNN aan.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Prioritering en programmering

Wij merken dat bij het oppakken van deze mogelijkheden veel verschillende aandachtspunten aan de orde komen, zoals financiën, ruimtelijke ordening en het beheer van het gebied op de lange termijn. Wij hebben met een integraal team (NNN en stikstof) de zomerperiode gebruikt om een viertal pilots voor te bereiden en deze samen met de partijen in het veld uit te werken.

Op deze manier krijgen wij een goed beeld van alle relevante knelpunten en oplossingen. Hierbij bekijken wij samen met de initiatiefnemer, en eventueel andere relevante partijen in het veld, wat voor scenario's in deze casussen denkbaar zijn om de stikstofdepositie te verminderen en het NNN te realiseren (laatste is niet voor alle casussen van toepassing). Scenario's omvatten innovatie, verplaatsing en beëindiging van de agrarische onderneming. Per scenario kijken wij naar de effecten op:

- het beheer van de natuur in het gebied;
- het beheer van het landschap;
- voorkoming van verrommeling van het landschap door leegstaande stallen en ongebruikte gronden;
- kosten;
- baten m.b.t. stikstofwinst.

De pilots geven ons handvatten om zorgvuldig en integraal te handelen. De geleerde lessen kunnen wij gebruiken bij de bredere gebiedsprocessen. Ook geeft dit invulling aan een aantal zorgen vanuit bijvoorbeeld de agrarische sector dat in dit dossier snelheid boven zorgvuldigheid gaat.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Leren uit de praktijk

Nieuws:

https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Natuur/Projecten/Stikstof_en_Natura_2000/Nieuws

Plan van Aanpak:

https://www.noord-holland.nl/Actueel/Archief/2020/Maart_2020/Regionale_aanpak_stikstof/Plan_van_Aanpak_Gebiedsgerichte_Aanpak_Stikstof.pdf

Algemene website:

https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Natuur/Projecten/Stikstof_en_Natura_2000

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Hyperlink:

<https://www.overijssel.nl/loket/dossier-stikstof/aanpak-stikstof/>

Er moet gezocht worden naar een nieuwe balans tussen economie en ecologie. In Overijssel blijven we dat doen samen met alle partijen die het aangaat, waaronder gemeenten, waterschappen, agrarische en andere economische sectoren en natuur- en milieuorganisaties. Wij hebben gesprekken hierover gevoerd met onder andere de bouwsector, agrarische organisaties en aan de Overijsselse Regietafel Stikstof. Iedereen is het erover eens dat we voor een complexe uitdaging staan, die alleen samen op te lossen is en een lange adem vergt. Deze gesprekken vinden nog steeds plaats en worden door de deelnemers als positief ervaren, omdat vanuit een gedeeld belang onduidelijkheden worden weggenomen. Aan de andere kant merken wij ook dat het spanningsveld tussen economie en ecologie door inwoners gevoeld wordt en dat zij zich zorgen maken over de leefbaarheid van de gebieden waarin zij wonen. Met bewonersgroepen zijn wij in gesprek en wij willen samen met hen werken aan het leefbaar en vitaal houden van de woon-, werk- en leefomgeving.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Gebieden

Op de langere termijn werken we aan robuustere natuur die tegen een stootje kan, een gezonde regionale economie en een provincie waarin het prettig wonen en werken is voor boeren, andere ondernemers en inwoners. We hebben dit niet van vandaag of morgen voor elkaar, maar zijn er al wel mee begonnen en gaan er onverminderd mee door.

De Gebiedsgerichte Aanpak draagt bij aan drie doelstellingen:

- Een robuustere natuur, waarvoor een significante daling van de stikstofdepositie en (extra) natuurherstel nodig is. Hiermee verhogen we de biodiversiteit en verminderen we de kwetsbaarheid van de natuur.
- Perspectief voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen die stikstofdepositie veroorzaken.
- Een toekomstbestendig Overijssel door waar mogelijk en nodig slimme combinaties met andere opgaven te maken.

Kader vormen de uitgangspunten die door Provinciale Staten zijn vastgesteld.

Hiervoor zijn acties en afstemming op meerdere schaal-niveaus nodig, maar de focus van de GGA leggen we op regionale schaal.

We geven de gebiedsgerichte aanpak vorm in zes gebieden, die samen de hele provincie beslaan.

De indeling is tot stand gekomen o.b.v. geografie en bestaande samenwerkingsverbanden.

De gebieden zijn groot genoeg voor verbinden, klein genoeg om elkaar te kennen. Waar nodig zoomen we in op deelgebieden.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Opgaven

De belangrijkste bevindingen op basis van de eerste inhoudelijke analyses zijn:

- Van de 24 N2000-gebieden in Overijssel zijn er 21 stikstofgevoelig; in al deze gebieden wordt de Kritische Depositie Waarde in enige tot forse mate overschreven. Deze gebieden liggen verspreid over de hele provincie.
- De mate van overbelasting met stikstof varieert in Overijssel sterk tussen en binnen de verschillende N2000-gebieden. Dit komt enerzijds doordat sommige natuurtypen minder gevoelig zijn voor stikstof, en anderzijds doordat de feitelijke stikstofdepositie niet overal gelijk is. Dit ondersteunt de meerwaarde van een gebiedsgerichte aanpak.
- Ondanks dat Nederland als geheel netto exporteur is van stikstof is de stikstofdepositie in de oostelijke N2000-gebieden voor meer dan 50% afkomstig uit het buitenland. Het is daarom belangrijk dat het kabinet in overleg treedt met de buurlanden en/of EU over reductie van de stikstofdepositie vanuit deze landen op N2000-gebieden in de grensstreek.
- Van de binnenlandse stikstofdepositie in Overijsselse N2000-gebieden is circa 50% afkomstig van buiten Overijssel. Voor een substantiële daling van de stikstofdepositie is generiek beleid, gericht op het 'verdunnen' van de stikstofdeken, dus onontbeerlijk.
- In Overijssel wordt al veel inzet gepleegd ten aanzien van natuur(systeem-)herstel in en rond de N2000-gebieden; de effecten daarvan zullen later zichtbaar worden.

- Op onderstaande / bijgevoegde kaart is de overschrijding van de KDW en de herkomst per sector (inclusief buitenland) weergegeven. We hebben factsheets gemaakt per N2000-gebied.

Naast de stikstofopgave zijn de volgende andere opgaven relevant voor de GGA:

- Leefbaarheid, o.a. in relatie tot Vrijkomende Agrarische Bebouwing. Jaarlijks stopt ca 2 – 3 % van de agrarische bedrijven in Overijssel, wat in een deel van de gevallen tot gevolg heeft dat opstallen leeg komen te staan. Dit geeft risico op ondermijnende activiteiten en verpaupering van het platteland. Voor Overijssel een belangrijk aandachtspunt in relatie tot maatregelen gericht op het opkopen van bedrijven.
- Nieuwe Energie / RES. Link met GGA ivm mogelijke functiecombinaties.
- Klimaatverandering. M.n. droogte heeft effect op zowel landbouw als natuur.
- Strategische Drinkwatervoorraad. Op de lange termijn is een grotere drinkwatervoorraad nodig. Uitdaging hoe dit te combineren met natuurdoelen en landbouw.
- Transitie landbouw. Agrarische sector is belangrijk in Overijssel en dat willen we zo houden. Zoeken naar combinaties landbouw – natuur.
- Bossenstrategie.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

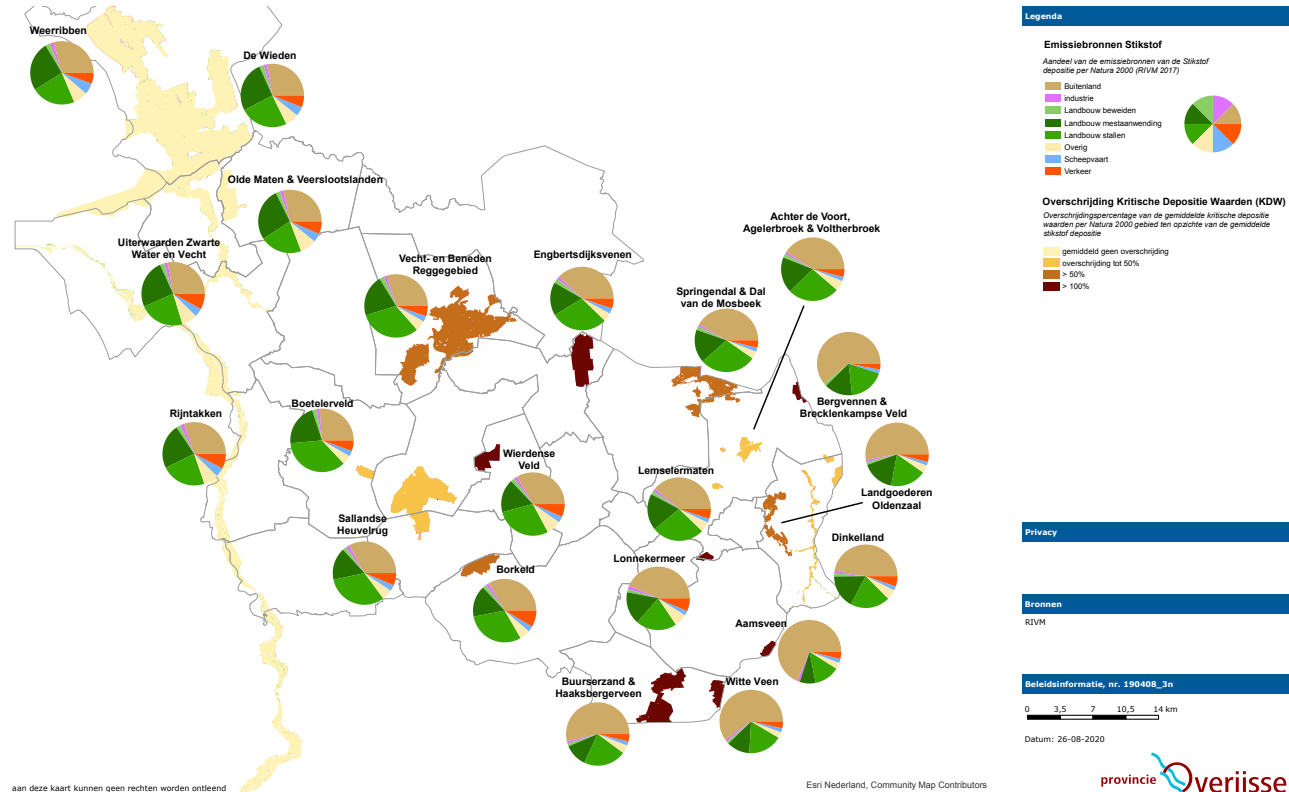
ZL

ZH

Overschrijding Stikstofdepositie Natura 2000 gebieden Overijssel

Overschrijding van de kritische depositie waarden en de emissiebronnen per Natura 2000 gebied

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Data en informatie

Inmiddels hebben we emissiedata tot op de vierkante kilometer nauwkeurig in kaart. Daarnaast hebben we alle meldingen en lopende vergunningaanvragen geïnventariseerd en hebben we een basislijst met projecten/ initiatieven die (mogelijk) stikstofruimte nodig hebben. Voor de GGA en het invulling geven aan gericht opkopen zijn gegevens over individuele bronnen nodig; deze zijn ivm AVG nog niet beschikbaar.

Daarnaast nemen we deel aan de PAS-monitoring, vindt monitoring plaats ikv SNL en voeren we korstmossenonderzoek uit, in feite een natuurlijk meetnet stikstofdepositie.

Ook dragen we actief bij aan het opstellen van de stikstofanalyses door BIJ12/provincies.

Zie ook:

<https://www.overijssel.nl/loket/dossier-stikstof/meten-weten/>

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Bronmaatregelen en instrumentarium

Om in de gebiedsprocessen concrete maatregelen te kunnen nemen, zijn instrumenten nodig. Dit kunnen instrumenten van Rijk, provincie en/of andere overheden zijn.

Landelijk is er de warme saneringsregeling voor de varkenshouderij. De ruimte die vrijkomt door agrariërs in Overijssel die hieraan meedoen, kan input zijn in de gebiedsgerichte aanpak stikstof. Verder heeft het kabinet geld beschikbaar gesteld om vrijwillig over te gaan tot gericht opkopen van agrarische bedrijven vanuit stikstof. We vertalen deze afspraken door naar de Overijsselse praktijk. Dit zal stikstofrechten en mogelijk ook grondposities opleveren. Ook zijn middelen / maatregelen aangekondigd voor het verduurzamen van bedrijven.

Provinciaal hebben we diverse instrumenten beschikbaar via de Nota grondbeleid. Deze Nota biedt goede mogelijkheden om maatwerk te leveren. Afhankelijk van wat nodig is in de gebieden kunnen we bepalen welke instrumenten een bijdrage kunnen leveren. In de basis gaat het om instrumenten voor aankopen, tijdelijk beheren en verkopen. En mogelijk zijn ruilen en kavelruilen ook aan de orde. We kijken of we bestaande instrumenten verder kunnen optimaliseren voor de gebiedsgerichte aanpak stikstof. Zo kunnen koop-pacht-constructies, verpachten voor langere tijd en erfpacht een bijdrage leveren aan de wens om te extensiveren.

Daarnaast zetten we als provincie in op o.a.:

- Ontwikkelopgave N2000 – herstelmaatregelen in en rond de N2000-gebieden in Overijssel (<https://www.overijssel.nl/thema's/natuur-en-landschap/ontwikkelopgave/>);
- Investeringsprogramma Agro&Food: ondersteuning transitie van de landbouw. (<https://www.overijssel.nl/actueel/nieuws/@OW-/provincie-draagt-toekomst-agro-food-sector/>);
- Rood-voor-rood instrumentarium voor herontwikkeling / -bestemming na aankoop van bedrijven;
- Ervencoaches voor ondersteuning individuele erfeigenaren bij beslissingen over de toekomst van het erf;
- Stikstofregistratiesysteem – gebiedsmodule (nog in ontwikkeling);
- Actieplan 1,1 miljoen bomen.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Governance en samenwerking

Draagvlak is een succesfactor voor de gebiedsgerichte aanpak en daarom vinden we samenwerking met onze gebiedspartners cruciaal. Samen met hen geven we de gebiedsgerichte aanpak dan ook vorm. Hiermee bouwen we voort op het SamenWerktBeter-gedachtegoed dat we in Overijssel ontwikkelden en bij de Ontwikkelopgave N2000 zijn kracht nog altijd bewijst.

Ambtelijke afstemming met de verschillende sectoren vindt plaats in de Werkgroep Stikstof. De aanpak van de GGA kwam in afstemming met deze Werkgroep tot stand. Daarnaast vindt op bestuurlijk en ambtelijk niveau afstemming plaats met specifieke (groepen van) stakeholders (landbouw, natuur, niet-agrarisch bedrijfsleven, gemeenten en waterschappen) over onderwerpen die voor hen relevant zijn.

De Overijsselse Regietafel Stikstof, onder voorzitterschap van de CdK als Rijksheer, zorgt voor verbinding tussen de verschillende sectoren op bestuurlijk niveau. Hierin hebben vertegenwoordigers van de sectoren bouw, landbouw, natuur en milieu, ondernemers, Defensie, RWS, gemeenten, waterschappen en SamenWerktBeter op persoonlijke titel zitting.

Op gebiedsniveau zijn ambtelijke en bestuurlijke gebiedstafels opgericht met vertegenwoordigers van alle relevante sectoren in het gebied. Hierbij is waar mogelijk aansluiting

gezocht bij bestaande samenwerkingsstructuren, zoals voor de veenweideproblematiek in Noordwest-Overijssel. Op 17 november vond een gezamenlijke online aftrap van de ambtelijke gebiedstafels plaats met circa 120 deelnemers. In november en december vinden in alle gebieden de eerste gebiedstafels plaats.

We hebben voor elk gebied gebiedsregisseurs aangesteld, die de basis vormen voor de werkorganisatie (gebiedsteam) per gebied. Dit gebiedsteam verzamelt informatie, stelt rapportages op, organiseert de gebiedstafels, de participatie en de communicatie. In de gebiedsteams participeren ook medewerkers van partnerorganisaties, om zo een brede en integrale aanpak en draagvlak te bevorderen.

Overlegtafels

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Gebiedsgerichte Aanpak stikstof

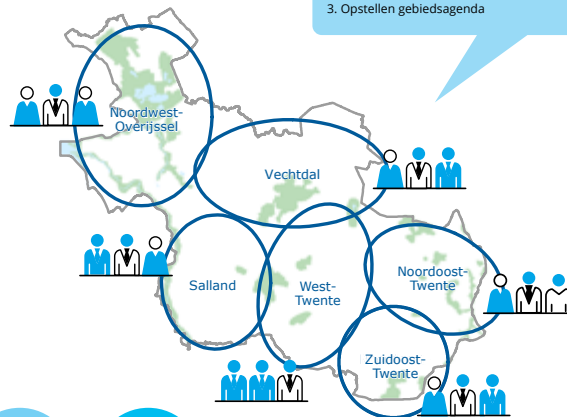
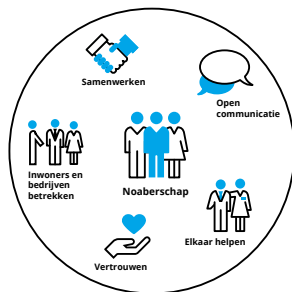

De Gebiedsgerichte Aanpak is één van vijf schakels in de Overijsselse stikstofaanpak:

1. Bronmaatregelen
2. Natuurversterking
3. Vergunningverlening, toezicht en handhaving
4. Gebiedsgerichte Aanpak
5. Verdeling van de stikstofruimte

Aan de gebiedstafels werken we aan:

1. Bij elkaar brengen vraag en aanbod stikstofruimte
2. Maatregelen die snel uitgevoerd kunnen worden
3. Opstellen gebiedsagenda

Gebiedsagenda

Natuur- en stikstofopgave

Andere gebiedsopgaven

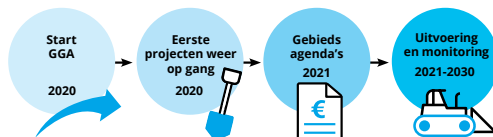
Maatregelen

Kosten en randvoorwaarden

Samenwerking

- Vertegenwoordiging agrarische en niet-agrarische bedrijven
- Natuur- en milieuorganisaties
- Gemeenten
- Waterschappen
- Overige gebiedspartners

Kijk voor meer informatie op overijssel.nl/stikstof

provincie Overijssel

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
Overijsselse Regietafel Stikstof CdK als Rijksheer (voorzitter), gedeputeerde, agrarische sector, bouwsector, gemeenten, Natuur en Milieu, ondernemers, Rijkswaterstaat, SamenWerktBeter, transportsector, waterschap, defensie,	eens per 4-6 weken	Gebiedstafels per gebied wordt naar precieze invulling gekeken, vergelijkbaar met SWB/Werkgroep	wordt in overleg met deelnemers bepaald	Bestuurlijk overleg met agrarische organisaties gedeputeerde, Nederlandse Melkvee-houders Vakbond Overijssel, Producenten Organisatie Varkenshouderij, Nederlandse Vakbond Pluimvee-houders, sector Glastuinbouw, sector Akkerbouw, LTO-Noord, Farmers Defence Force, Overijssel Agrarisch Jongeren Kontakt	eens per 6 weken bij behoefte vaker
		Werkgroep gebieds-gerichte aanpak stikstof programmaleider provincie (voorzitter), waterschappen Vechtstromen, WDOD en R&IJ, VNG/vertegenwoordigende gemeenten, RWS ON, RVB namens ministerie van Defensie, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Landschap Overijssel, Natuur en Milieu Overijssel, Overijssels Particulier Grondbezit, LTO Noord, Boerennatuur, VNO-NCW, MKB, TLN, Bouwend Nederland, Vitens	Twee-maandelijks	Bestuurlijk overleg met TBO's gedeputeerde, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Landschap Overijssel, Overijssels Particulier Grondbezit	ad hoc
		Werkgroep landbouw provincie (voorzitter), Nederlandse Melkveehouders Vakbond Overijssel, Producenten Organisatie Varkenshouderij, Nederlandse Vakbond Pluimvee-houders, sector Glastuinbouw, sector Akkerbouw, LTO-Noord, Farmers Defence Force, Overijssel Agrarisch Jongeren Kontakt	In overleg	SamenWerktBeter onafhankelijk voorzitter, waterschappen Vechtstromen, Drents Overijsselse Delta en Rijn en IJssel, VNG Overijssel, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Landschap Overijssel, Natuur en Milieu Overijssel, Overijssels Particulier Grondbezit, LTO Noord, VNO-NCW, collectieven agrarisch natuurbeheer Overijssel, Recron, twee gedeputeerden	eens per 8 weken bij behoefte vaker

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Monitoring en rapportage

We sluiten aan bij de afspraken die hierover in IPO-verband zijn en worden gemaakt.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Prioritering en programmering

Aan de gebiedstafel voorzien we drie agendapunten die aansluiten bij zowel de korte als lange termijn doelen:

1. Inventariseren en bespreken van korte termijn knelpunten en kansen.
2. Programmeren van maatregelen die op korte termijn genomen kunnen worden, bijvoorbeeld intensivering van natuurherstel.
3. Opstellen Gebiedsagenda aan de hand van
 - analyse gebiedsopgaven;
 - inventarisatie en analyse mogelijke maatregelen;
 - afstemming / consultatie gebiedspartners en lokaal betrokkenen.

Ondertussen zijn we al in gesprek met enkele grote gemeenten en RWS over mogelijke oplossingen voor specifieke knelpunten. Ook hebben PS het investeringsvoorstel Agro&Food goedgekeurd waarmee we als provincie de transitie in de landbouw gaan stimuleren en ondersteunen, wat ook zal bijdragen aan de stikstofopgave.

Met de TBOs is afstemming geweest over het aanbod voor versnelling en intensivering van natuurherstelmaatregelen op korte termijn (uitvraag LNV ikv '125M€') en in het kader van de te maken afspraken over het Programma Natuur hebben we aanvullende herstelmaatregelen geïnventariseerd. Zodra extra middelen beschikbaar komen kunnen we starten met de uitvoering van de eerste aanvullende herstelmaatregelen.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Leren uit de praktijk

We maken gebruik van de ervaringen en contacten die we hebben opgedaan in de gebiedsprocessen van onder andere de Ontwikkelopgave.

We nemen actief deel aan werkgroepen e.d. in IPO-verband om als provincies van elkaar te leren (bijv. Living Lab).

Via de Overijsselse Regietafel en de Werkgroep Stikstof stimuleren we de uitwisseling van kennis en ervaring tussen de verschillende sectoren.

Rijksproject N35 Nijverdal - Wierden

Met Rijkswaterstaat en de betreffende TBO's hebben we oplossingsrichtingen in beeld gebracht voor de mitigatie en/of compensatie van de verwachte stikstofdepositie als gevolg van het Rijksproject N35 Nijverdal - Wierden. Hier is een combinatie van natuurcompensatie en extern salderen uit naar voren gekomen die een afdoende oplossing lijkt.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

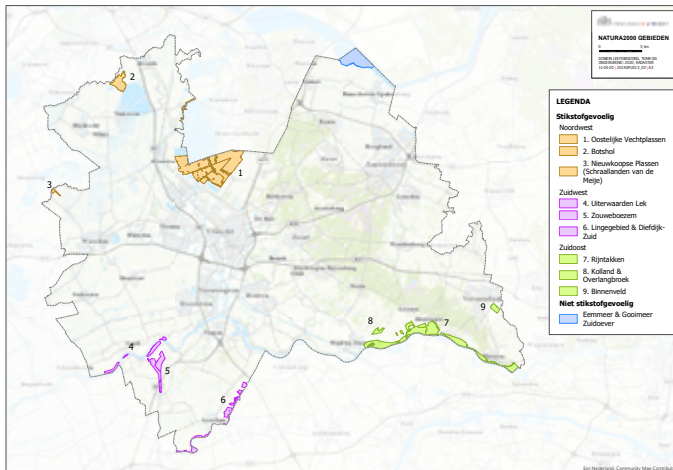
 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Hyperlink:

<https://www.provincie-utrecht.nl/onderwerpen/alle-onderwerpen/aanpak-stikstof/>

In Utrecht richt de aanpak zich op drie deelgebieden: noordwest, zuidwest en zuidoost. In elk gebied liggen drie stikstofgevoelige N2000-gebieden, de meesten daarvan liggen deels in een andere provincie. De gebiedsgerichte aanpak richt zich globaal op een zone van 5 kilometer rondom de N2000-gebieden, maar kan variëren bijvoorbeeld vanwege koppelingen met andere opgaven in de gebieden.

Hierna een beknopt overzicht van de relevante opgaven in de deelgebieden.

In **noordwest** liggen de N2000-gebieden: Oostelijke Vechtplassen, Botshol en de Nieuwkoopse plassen/de Haack (met het Utrechtse deel: schraallanden de Meije). In noordwest lopen meerdere gebiedsprocessen waarbij aangesloten kan worden.

Voor het veenweidegebied ligt er een harde opgave vanuit het klimaatakkoord om CO2 te reduceren. Dit moet bereikt worden via het afremmen van bodemdaling. Hiervoor zijn rijksmiddelen beschikbaar. Gebiedsgerichte aanpak is de insteek. Rondom de N2000-natuurgebieden Botshol en de Nieuwkoopse plassen wordt de bodemdalingsopgave gekoppeld aan de stikstofopgave.

Voor de Oostelijke Vechtplassen kan een combinatie gemaakt worden met de aanpak gericht op de realisatie van het NNN.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

Home

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

Opgaven

Governance en samenwerking

Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Gebieden

De Nieuwkoopse Plassen liggen grotendeels in Zuid-Holland, hier wordt al nauw samengewerkt. Het trekkerschap ligt bij Zuid-Holland. Hier is het initiatief van de agrariërs, die met innovatie tot oplossingen willen komen, van belang.

Botshol ligt tegen de grens van Noord-Holland aan, in de nabijheid liggen dan ook veel Noord-Hollandse agrarische bedrijven. De Oostelijke Vechtplassen liggen grotendeels in Noord-Holland. Er dient dus goede afstemming met Noord-Holland plaats te vinden. De gemeente Utrecht ligt in de directe nabijheid van de Oostelijke Vechtplassen. De gemeente heeft stikstofruimte nodig voor woningbouw en aanleg van de noordelijke ringweg. Ook andere gemeenten in dit gebied hebben ruimte nodig voor woningbouw.

In **zuidwest** liggen de N2000-gebieden: Lingegebied en Diefdijk-zuid, Zouweboezem en Uiterwaarden Lek. In de Uiterwaarden Lek en in Lingegebied/Diefdijk-zuid is nog een aanzienlijke verwervings/functieveranderingsopgave ten behoeve van het NNN. Zouweboezem en de relevante delen van de Uiterwaarden Lek liggen geheel op het grondgebied van Utrecht, Lingegebied/Diefdijk-zuid ligt voor een aanzienlijk deel in Gelderland. Ook in dit gebied is bodemdaling een belangrijk probleem, koppeling met de stikstofopgave ligt voor de hand.

In **zuidoost** liggen de N2000-gebieden: Binnenveld, Kolland/Overlangbroek en Uiterwaarden Nederrijn (onderdeel van Rijntakken). In delen van de Uiterwaarden Nederrijn lopen inrichtingsprojecten, ook ligt er een dijkversterkingsopgave. Het Binnenveld is een van de meest overbelaste gebieden. In de nabijheid van het Binnenveld spelen allerlei ontwikkelingen die afhankelijk zijn van de stikstofaanpak: rondweg Veenendaal, woningbouw Veenendaal, Rijnbrug. Ook aan de Gelderse kant is ontwikkelingsruimte nodig (Ede en Wageningen). Een deel van het N2000-gebied ligt in Gelderland, een gezamenlijke aanpak is hier nodig.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

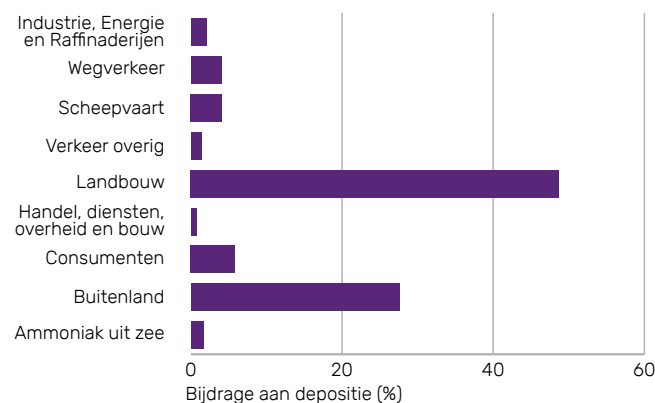
Sinds de uitspraak van de Raad van State op 29 mei 2019 over de Programmatistische Aanpak Stikstof (PAS), is duidelijk geworden dat we een nieuwe balans moeten zoeken tussen de bescherming en het herstel van onze natuur enerzijds en maatschappelijke en economische ontwikkeling anderzijds.

Doelstelling van de gebiedsgerichte aanpak in Utrecht is als volgt geformuleerd:

*'In de stikstofaanpak van provincie Utrecht wordt ingezet op het **robuuster maken en verbeteren** van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden, het behalen van een **daling van lokale stikstofdepositie**, een **duurzaam toekomstperspectief voor de landbouw** en andere **maatschappelijke en economische activiteiten**.*

Het is van belang dat de gebiedsgerichte aanpak voor stikstof niet op zichzelf komt te staan, maar wordt opgepakt in samenhang met andere opgaven in het landelijk gebied, zoals processen gericht op verduurzaming van de landbouw (kringloop, natuurinclusief), afremmen van bodemdaling, realisatie van het Natuurnetwerk, vergroting van de biodiversiteit, de klimaataanpak, incl. de energietransitie. Er wordt nadrukkelijk gezocht naar meekoppelkansen vanuit andere opgaven, zo kunnen maatregelen op meerdere fronten het verschil maken.

De bijdragen van de verschillende sectoren aan de depositie op de Utrechtse N2000-gebieden komt in hoge mate overeen met het landelijke beeld, zoals te zien is in onderstaand diagram:

Bijdrage van verschillende sectoren aan de depositie op alle Utrechtse N2000-gebieden (bron: RIVM-data)

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

[Inleiding](#)

[Werkwijze in bouwblokken](#)

[Opgaven](#)

[Governance en samenwerking](#)

[Data en informatie](#)

[Bronmaatregelen en instrumentarium](#)

[Monitoring en rapportage](#)

[Leren uit de praktijk](#)

[Prioritering en programmering](#)

[Gebieden](#)

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Hierna wordt uiteengezet hoe de lokale bronanalyse is uitgevoerd. In deze analyse zijn meegenomen de agrarische en industriële bronnen en de emissies vanuit woningen en kantoren in de directe omgeving van de N2000-gebieden. Alleen Utrechtse bronnen zijn dus meegenomen in de analyse (met uitzondering van Noord-Hollandse stallen in de omgeving van Botshol en de Oostelijke Vechtplassen).

Agrarische bronnen:

In de provinciale analyse zijn alle agrarische stalemissies binnen 5 km van de stikstofgevoelige N2000-gebieden in beeld gebracht en is de depositie op het natuurgebied berekend. Ook is onderzocht welke individuele bronnen de grootste bijdrage leveren. Dit is gebeurd op basis van gegevens uit vergunningen (Wm en Nbw) (en dus niet op basis van de feitelijke situatie). Alleen de in Utrecht gelegen stallen zijn meegenomen, met uitzondering van de gebieden Botshol en Oostelijke Vechtplassen, hiervoor zijn ook de in Noord-Holland gelegen stallen meegenomen. Gegevens voor beweiden en bemesten zijn verkregen via het Initiator-bestand.

Industriële bronnen

Voor het bepalen van de bijdrage van de industrie zijn de volgende bronnen (allen gelegen binnen de provincie Utrecht) geanalyseerd:

1. Industriële puntbronlocaties (5 bedrijven)
2. Energiecentrales (7 centrales)
3. Industriële emissie op grid niveau (1 x 1 km)
4. Overige sectoren:
 - a. Afvalverwerking puntbronnen (2x) en op grid niveau
 - b. Handel, dienst en overheid puntbronnen (3x) en op grid niveau
 - c. Rioolwaterzuiveringen (23x)

Alleen de NOx emissies zijn in beschouwing genomen.

Woningen en kantoren

Hiervoor is gebruik gemaakt van de bestanden uit de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en de Wet Onroerende Zaken (WOZ).

Voor de bron analyse is gebruik gemaakt van de AERIUS Connect service. Deze service maakt het mogelijk om relatief veel bronlocaties aan AERIUS aan te bieden. De data werken twee kanten op, van emitter naar receptor en van receptor naar emitter. De data kunnen volledig geografisch weergegeven worden met relaties tussen de data, zowel op het direct aangrenzende N2000-gebied als gebieden ver daarbuiten.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Data en informatie

In de tabel is alleen de depositie op de Utrechtse delen van de N2000 gebieden weergegeven.

Na afronding van de analyse worden de resultaten gepresenteerd in een dashboard.

In de tabel op de volgende pagina zijn de belangrijkste resultaten weergegeven. De nummers horen bij de volgende gebieden:

1. Oostelijke Vechtplassen
2. Botshol
3. Nieuwkoopse plassen (Schraallanden van de Meije)
4. Uiterwaarden Lek
5. Zouweboezem
6. Lingegebied en Diefdijk-Zuid
7. Rijntakken
8. Kolland en Overlangbroek
9. Binnenveld

Uit deze tabel blijkt dat voor alle Utrechtse N2000-gebieden de depositie vanuit (lokale) agrarische bronnen het hoogst is. Verder blijkt dat de bijdrage van Utrechtse bronnen aan de totale depositie varieert van ongeveer 10 tot ongeveer 25 % van de totale depositie op een gebied.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Data en informatie

	NOORDWEST			ZUIDWEST			ZUIDOOST		
N 2000-gebied	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
opp. binnen Utrecht (ha)	924	196	40	100	59	280	585	121	36
depositie in mol/ha/jaar									
emissiebron NH3									
<i>agrarische bronnen</i>									
stallen < 5 km	98,4	85,2	60,1	173,7	117,5	52,3	80,5	326,3	89,0
bemesten/beweiden (Initiator)	84,1	64,8	201,4	96,0	181,1	147,5	95,5	185,8	50,3
totaal	182,4	150,0	261,5	269,7	298,6	199,8	176,0	512,1	139,3
<i>huishoudens</i>									
totaal	5,6			0,8	2,4	10,0	5,2	0,2	6,2
emissiebron NOx									
<i>industriële bronnen</i>									
totaal	2,6	0,8	0,7	0,2	0,2	8,7	0,3	1,9	4,2
<i>huishoudens</i>									
totaal						0,2	0,1		0,1
TOTAAL DEPOSITIE	190,6	150,8	262,2	270,7	301,2	218,7	181,6	514,1	149,8
totaal RIVM (alle bronnen, 2018)	1483	1443	1357	1504	1791	1808	1516	2186	1582
laagste KDW	714	714	714	1286	1071	1143	1286	1857	714

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

Home

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

Opgaven

Governance en samenwerking

Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieden

Bronmaatregelen en instrumentarium

De verwachting is dat op basis van de opkoopregeling voor agrarische bedrijven slechts enkele Utrechtse bedrijven kunnen worden opgekocht. Hiermee kan een eerste stap gezet worden in het reduceren van stikstofemissie. Daarbij ontstaan wellicht ook mogelijkheden om de transitie van de landbouw binnen de gebiedsprocessen een eerste zet te geven, met name via de inzet van de vrijgekomen grond.

Maar de opkoop van bedrijven is zeker niet de enige, en ook niet de belangrijkste, maatregel om de stikstofbelasting terug te dringen.

Het is noodzakelijk om ook andere instrumenten in te zetten in de gebiedsprocessen. Te denken valt aan stimuleringsregelingen en subsidies voor innovatie, verduurzaming, extensivering en omvorming. De Proeftuin Veenweiden geldt als een voorbeeldaanpak, die van betekenis kan zijn voor de stikstofaanpak en de transitie van de landbouw. Ook ruimtelijk instrumentarium is relevant. Verder kunnen vormen van publiek-private samenwerking mogelijk een rol spelen in de gebiedsaanpak.

Innovatie vraagt van de provincie de bereidheid om zaken in de praktijk mogelijk te maken, ook als nog niet onomstotelijk vast staat dat het werkt. Het is van belang ondernemers daarin zo goed mogelijk te faciliteren. Financieel, maar minstens

zo belangrijk: met kennis en de (juridische) mogelijkheid om te experimenteren.

Tenslotte wordt een expertteam voor de stikstofaanpak geformeerd, dit team kan initiatiefnemers ondersteunen in hun zoektocht naar werkwijzen met minder stikstofbelasting.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programmering**

 Gebieden

Binnen de stikstofaanpak hebben provincie en Rijk samen de verantwoordelijkheid maatregelen te nemen om de natuurkwaliteit te verbeteren en economische ontwikkelingen mogelijk te maken. Het Rijk is hierbij stelselverantwoordelijk voor het natuurbeleid, wetgever en in principe verantwoordelijk voor generieke bronmaatregelen. De provincie is verantwoordelijk voor de uitvoering van het natuurbeleid, en bevoegd gezag voor vergunningverlening en ruimtelijke ordening. De vastgestelde kaders van deze beleidsterreinen dienen als uitgangspunt en zijn daarmee sturend voor de gebiedsprocessen. Als gebiedsregisseur vervult de provincie een belangrijke rol in de gebiedsgerichte aanpak. Vanuit deze rol is zij vooral gericht op samenwerking en waar mogelijk worden kaders opgerekt en experimenteerruimte geboden. Gemeenten hebben op hun beurt de rol van bevoegd gezag voor de omgevingsvergunningen. Daarbij hebben zij als eerste loket vaak een toetsende en signalerende rol met betrekking tot natuuraspecten, waaronder stikstof. Zij zijn dan ook eerste aanspreekpunt voor initiatiefnemers. Naast het Rijk, de provincie en gemeenten hebben terreinbeheerders, belangenhartigers, brancheorganisaties, waterschap, Rijkswaterstaat en milieufederatie allen een belangrijke rol in het gezamenlijk signaleren, bedenken en oppakken van de kansen en oplossingen in de gebieden. Waar relevant wordt nadrukkelijk de samenwerking met buurprovincies gezocht.

De volgende gremia zijn van belang in het kader van de stikstofaanpak:

- IPO-overleggen en werkgroepen;
- Landelijke Regietafel Stikstof (Rijksheer);
- Provinciale regietafel stikstof en;
- 3 gebiedstafels met lokaal relevante stakeholders.

Organisatie per deelgebied

In elk van de 3 deelgebieden is een (bestuurlijke) gebiedstafel stikstofaanpak geformeerd. Deelnemers aan de gebiedstafel zijn: provincie, gemeenten, waterschappen, landbouworganisaties, terrein- en natuurbeheerders, vertegenwoordigers vanuit de industrie en bouw. In november 2020 hebben de eerste gebiedstafels plaatsgevonden. In elke van de deelgebieden worden een of meer projectgroepen geformeerd (op het niveau van één of enkele N2000 gebieden), en waar mogelijk geïntegreerd met al bestaande gremia.

De volgende aspecten zijn van belang voor een kansrijk en succesvol gebiedsproces:

- **Eigenaarschap, vertrouwen en gevoel van gedeelde urgentie:** Eigenaarschap, vertrouwen en een gevoel van gedeelde urgentie zijn bij een gebiedsproces essentieel. Hoewel het duidelijk is dat het realiseren van de stikstofreductie geen vrijblijvende opgave is, is het steeds van belang na te gaan waar aangehaakt kan worden op de energie en

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Governance en samenwerking

de initiatieven die er in een gebied al zijn. Het wordt dan een gezamenlijk vraagstuk en een gezamenlijke uitdaging om in onderling vertrouwen samen te komen tot robuuste en creatieve oplossingen.

- **Heldere opgaven en duidelijke kaders en spelregels aan de voorkant:** Het is van belang om aan het begin van een gebiedsproces de doelen, opgaven, uitgangspunten en kaders helder vast te leggen. Dit is een essentiële fase in het gebiedsproces waarbij alle spelers aan tafel zitten. De provincie heeft in deze fase de regie.
- **Het gebied gaat aan de slag met het 'hoe':** Op basis van de vastgestelde doelen, opgaven, uitgangspunten en kaders kan het gebied aan de slag met de vraag hoe dit in te vullen. De provincie zal hierbij nauw betrokken blijven, maar veelal meer op de achtergrond. Het gebied is dan in de lead. Een adaptieve aanpak doet het meest recht aan het karakter van een gebiedsproces. Er zullen zich immers onverwachte kansen en situaties voordoen, het is dan nodig dat snel en adequaat gehandeld kan worden. Agrarische coaches kunnen in het gebiedsproces de (individuele) agrariërs helpen bij het nadenken over hun toekomstplannen.
- **Integrale aanpak gericht op de lange termijn:** Binnen

de gebiedsprocessen wordt, in samenwerking met belangrijke stakeholders, gekomen tot een integrale aanpak. Dat betekent dat zoveel mogelijk de synergie en samenhang zal worden gezocht met andere ambities, zoals bv. de energietransitie, woningbouw, afremmen bodemdaling en het transitieproces naar een vitale, duurzame landbouw zoals in de provinciale Landbouwvisie (2018) is aangegeven. Belangrijk is om samen met de stakeholders een lange termijn perspectief voor hun gebied te ontwikkelen. Waar het gaat om de agrariërs, zal de focus daarbij liggen op 'de blijvers'. Zij zijn immers de gesprekspartners in het gebied om te komen tot duurzame oplossingen voor de landbouw op de lange termijn.

- **Hefboomwerking:** Hiermee worden lokale maatregelen bedoeld die een beweging in gang kunnen brengen in een ruimere omgeving. Met de aankoop van een agrarisch bedrijf bv. in combinatie met het afkopen van 30% stikstofruimte (landelijke beleidsregel) kan een eerste stap gezet worden in het reduceren van stikstofemissie. Doorverkoop van de vrijkomende gronden, onder voorwaarden en afgewaardeerd, naar omringende boeren, uiteraard binnen de regels van transparantie en gelijkberechtiging, kan vervolgens de sleutel zijn om een bredere beweging in een gebied op gang te brengen bv. richting extensivering

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Governance en samenwerking

van de agrarische bedrijfsvoering en richting verhogen grondwaterstand. Maar doorkoop kan ook benut worden om andere opgaven bijv. energietransitie in het gebied mogelijk te maken.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
provincie: CvdK, 2 gedeputeerden	n.t.b.		n.t.b.		
Waterschappen					
Aannemersfederatie Nederland					
Bouwend Nederland Regio Randstad Noord					
Cumela Utrecht					
Economic Board Utrecht					
Utrechtse gemeenten					
het Utrechts Landschap					
Natuur en Milieufederatie Utrecht					
Natuurmonumenten					
Staatsbosbeheer					
landbouwcollectief Utrecht					
MKB Utrecht					
Rijkswaterstaat					
Recreatie Midden-Nederland					
Vitens					

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Samenstelling	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie	Bestuurlijk overleg met stakeholders	Frequentie
Provinciale regietafel					
Utrechts particulier grondbezit					
Transport en Logistiek Nederland (TLN)					
VNO NCW Midden Nederland					
defensie					

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

PM

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programmering**

 Gebieden

Prioritering en programmering

De Leidraad Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof is 15 juli vastgesteld door Provinciale Staten. Dit vormt het startsein voor de gebiedsgerichte aanpak. De eerste gebiedstafels hebben in november 2020 plaatsgevonden. Gebiedsprocessen zijn altijd maatwerk en een planning is vaak lastig en verschilt per gebiedsproces. Op dit moment wordt de volgende planning voorzien:

- november 2020: gebiedstafels operationeel.
- medio 2021: startfase doorlopen. Dat wil zeggen dat voor alle negen N2000-gebieden de opgaven, kaders, uitgangspunten en spelregels helder zijn en als opdracht aan de drie gebiedstafels kunnen worden vastgesteld door de provincie (startdocument).
- eind 2021: alle N2000-gebieden hebben de verkenningsfase doorlopen en per gebiedstafel ligt er een advies in de vorm van een Gebiedsplan dat ter besluitvorming wordt voorgelegd aan de provincie en andere betrokken partijen (ieder heeft immers zijn eigen rol en bevoegdheden).
- Het gebiedsplan vormt de basis voor de uitvoering. Maatregelen die eenvoudig op de korte termijn kunnen worden uitgevoerd hoeven niet te wachten op de vaststelling van de Gebiedsagenda.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Leren uit de praktijk

Hieraan wordt onder meer vorm gegeven via Proeftuinen en het expertteam stikstof.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

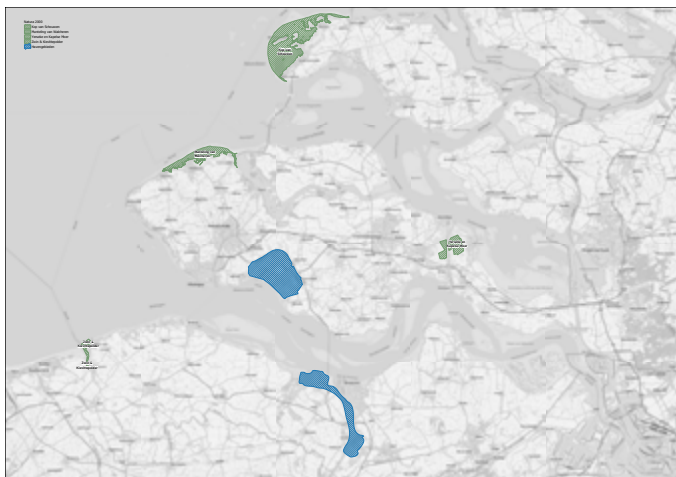
 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Hyperlink naar plan 'Zeeuwse aanpak stikstof':

<https://www.zeeland.nl/actueel/zeeuwse-aanpak-stikstof-samen-aan-de-slag>

N2000-Duingebieden

In Zeeland zien we de hoogste overbelasting met stikstof in de stikstofgevoelige duingebieden aan de kust. Binnen de gebiedsgerichte aanpak richten we ons in de eerste instantie op deze gebieden met de hoogste overbelasting en de grootste knelpunten voor economische ontwikkelingen in de omgeving.

N2000-gebieden Kop van Schouwen en Manteling van Walcheren

Binnen het N2000-gebied Kop van Schouwen zoeken we naar mogelijkheden voor extra natuurherstelmaatregelen, tevens wordt een natuurdoelanalyse uitgevoerd. In de zone rondom het N2000-gebied kijken we naar mogelijkheden om de stikstof emissie te verkleinen. Het concrete doel voor stikstofreductie is nog niet bepaald. Gedacht wordt aan een reductie van 100 mol voor de middellange termijn (2020-2030).

In de directe omgeving van het N2000-gebied gaat het om mogelijkheden voor een verdere verduurzaming landbouw (omschakeling naar kringlooplandbouw) en eventuele combinaties met andere functies zoals recreatie en natuur. Hierdoor wordt de stikstof uitstoot gereduceerd en het N2000-gebied robuuster.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

N2000-gebied Zwin & Kievittepolder

Voor het N2000 gebied Zwin & Kievittepolder gaan we een natuurdoelanalyse uitvoeren en wordt gezocht naar mogelijkheden voor extra natuurherstelmaatregelen. In de zone rondom het N2000-gebied kijken we naar mogelijkheden om de stikstof emissie te verkleinen. Zwin & Kievittepolder is een grensoverschrijdend N2000-gebied, de bijdrage vanuit het buitenland is dan ook groot. Het is van belang onze Vlaamse partners hierbij te betrekken. Samen met andere zuidelijke provincies wordt opgetrokken om de grensproblematiek zowel in Vlaanderen als bij het Rijk hoog op de agenda te krijgen.

Kansen overige N2000 gebieden

In Zeeland richten we ons in de eerste instantie op de meest overbelaste N2000-gebieden, de duingebieden aan de kust. Indien zich kansen voordoen in en om andere N2000-gebieden zullen deze worden meegenomen. Het gebied Yerseke & Kapelse Moer is hiervan een goed voorbeeld. Dit gebied is momenteel niet zwaar overbelast maar kent wel een teveel aan stikstof.

Havengebied North Sea Port (NSP)

Het zeehavengebied is een aandachtsgebied, de aanwezige bedrijven zorgen voor een belasting op Zeeuwse N2000-gebieden maar ook (provincie)grensoverschrijdend. In samenhang met de effecten van scheepvaart zorgt de Zeeuwse industrie voor een afwijkend beeld t.o.v. de rest van Nederland. We beschouwen het havengebied als gebied waar ook een gebiedsgerichte aanpak op van toepassing kan zijn.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Opgaven

Provincie Zeeland stelt, in lijn met de doelen die interprovinciaal zijn gedefinieerd, de volgende doelen centraal:

- Korte termijn (2020-2022) stikstofruimte genereren en systeem ontwikkelen waarmee vergunningen kunnen worden verleend voor nationale en regionale projecten, passend bij Zeeland.
- Lange termijn (2020-2050): realiseren van een goede ecologische toestand van onze natuur, toewerken naar een goede staat van instandhouding van de N2000 gebieden in 2050.

Dit doen we via een middellange termijn (2020-2030) en formulering van tussendoelen. De gebiedsgerichte aanpak zal meerdere jaren vergen en bijdragen aan meerdere doelen:

- Het verlagen van de stikstofdepositie om ontwikkelruimte te creëren
- Het bereiken van een significante daling van de stikstofdepositie, om de kwaliteit van stikstofgevoelige N2000-gebieden te versterken
- Verbinden aan integrale gebiedsontwikkeling / versterken of bevorderen transitie verduurzaming

In Zeeland zien we de hoogste overbelasting met stikstof in de stikstofgevoelige duingebieden aan de kust. Binnen de gebiedsgerichte aanpak richten we ons in de eerste instantie op deze gebieden met de hoogste overbelasting en de

grootste knelpunten voor economische ontwikkelingen in de omgeving.

N2000 gebied Kop van Schouwen

Binnen het N2000 gebied Kop van Schouwen zoeken we naar mogelijkheden voor extra natuurherstelmaatregelen, tevens wordt een natuurdoelanalyse uitgevoerd. In de zone rondom het N2000 gebied kijken we naar mogelijkheden om de stikstof emissie te verkleinen. Het concrete doel voor stikstofreductie is nog niet bepaald. Gedacht wordt aan een reductie van 100 mol voor de middellange termijn (2020-2030). In de directe omgeving van het N2000 gebied gaat het om mogelijkheden voor een verdere verduurzaming landbouw (omschakeling naar kringlooplandbouw) en eventuele combinaties met andere functies zoals recreatie en natuur. Hierdoor wordt de stikstof uitstoot gereduceerd en het N2000 gebied robuuster.

Voortgang: een eerste verkenning heeft plaatsgevonden, de opdracht voor de natuurdoelanalyse wordt geformuleerd. Er liggen kansen voor combineren van functies in de directe omgeving van het N2000 gebied zoals natuurontwikkeling, bossenstrategie, recreatie en natuur inclusieve landbouw. Tevens zijn er mogelijkheden voor verdere verduurzaming toerisme (parken en vervoer) en landbouw.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Bespreekpunten: er zijn in de directe omgeving weinig piekbelasters aanwezig zoals intensieve veehouderijen, hierdoor zijn de mogelijkheden tot reductie beperkt. Tevens zijn we op zoek naar mogelijkheden om de effecten van omschakeling naar kringlooplandbouw te meten.

N2000 Manteling van Walcheren

Voor het N2000 gebied Manteling van Walcheren gaan we een natuurdoelanalyse uitvoeren en wordt gezocht naar mogelijkheden voor extra natuurherstelmaatregelen. In de zone rondom het N2000 gebied kijken we naar mogelijkheden om de stikstof emissie te verkleinen.

Voortgang: een gedeeltelijke verkenning is opgestart. De opdracht voor de natuurdoelanalyse wordt geformuleerd. De concrete verkennen van kansen met betrokkenen uit het gebied wordt medio 2020 opgestart.

Bespreekpunten: er zijn in de directe omgeving weinig piekbelasters aanwezig zoals intensieve veehouderijen, hierdoor zijn de mogelijkheden tot reductie beperkt.

N2000 Zwin & Kievittepolder

Voor het N2000 gebied Zwin & Kievittepolder gaan we een natuurdoelanalyse uitvoeren en wordt gezocht naar mogelijkheden voor extra natuurherstelmaatregelen. In de zone

rondom het N2000 gebied kijken we naar mogelijkheden om de stikstof emissie te verkleinen.

Voortgang: Voor Zwin & Kievittepolder is nog geen verkenning opgestart, het aantal knelpunten in de vergunningverlening is hier minder groot.

Bespreekpunten: Zwin & Kievittepolder is een grensoverschrijdend N2000 gebied, de bijdrage vanuit het buitenland is dan ook groot. Het is van belang onze Vlaamse partners hierbij te betrekken. Samen met andere zuidelijke provincies wordt opgetrokken om de grensproblematiek zowel in Vlaanderen als bij het Rijk hoog op de agenda te krijgen.

Kansen overige N2000 gebieden

In Zeeland richten we ons in de eerste instantie op de meest overbelaste N2000 gebieden, de duingebieden aan de kust. Indien zich kansen voordoen in en om andere N2000 gebieden zullen deze worden meegenomen. Het gebied Yerseke & Kapelse Moer is hiervan een goed voorbeeld. Dit gebied is niet zwaar overbelast maar kent wel een teveel aan stikstof.

Havengebied NSP

Het zeehavengebied is een aandachtsgebied, de aanwezige bedrijven zorgen voor een belasting op Zeeuwse N2000 gebieden maar ook (provincie)grensoverschrijdend.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Opgaven

In samenhang met de effecten van scheepvaart zorgt de Zeeuwse industrie voor een afwijkend beeld t.o.v. de rest van Nederland. We beschouwen het havengebied als gebied waar ook een gebiedsgerichte aanpak op van toepassing kan zijn.

Voortgang: Momenteel worden de mogelijkheden verkend om het Zeeuwse havengebied vanuit een gebiedsgerichte aanpak op te pakken.

Bespreekpunten: Wat zijn de voor- en nadelen van het benaderen van een havengebied vanuit de gebiedsgerichte aanpak? Zijn er andere provincies die een haven/industriegebied vanuit de GGA gaan benaderen, kunnen we van elkaar leren? Voor de sectoren industrie en scheepvaart verwachten we generieke maatregelen vanuit het Rijk.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Natuurdata

Zeeland gebruikt momenteel de beschikbare data vanuit Aerial, Kadaster vanuit natuurmonitoring als basis voor analyses op natuurdoelen (SVI). Landelijk zijn er afspraken gemaakt betreft de opslag van data vanuit natuurmonitoring. Soorten gegevens worden, door de verschillende partijen, zo veel mogelijk onder gebracht in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Voor vegetatie en habitatkaarten hebben de provincies gezamenlijk de Nationale databank vegetatie en habitattypen (NDVH) ontwikkeld. Verder wordt er bij BIJ12 informatie verzameld over de herstelmaatregelen (voortgang uitvoering en effectiviteit). Vegetatie gegevens uit PQ opnamen worden jaarlijks aan het CBS geleverd en komen in de Landelijke vegetatie databank (LVD) van de WUR (Wageningen universiteit).

Bron en ontwikkel data

Zeeland legt de nadruk bij in het beeld brengen van stikstof brondata in emissie, depositie, het aandeel van maatgevende sectoren en de ruimtelijke herkomst van deze depositie voor een gebiedsgerichte aanpak nabij N2000 gebieden. Zeeland gebruikt momenteel de beschikbare data vanuit Aerial, Kadaster en data/gegevens natuurgebieden als basis voor natuurdoelanalyses.

Diagram: Aandeel maatgevende sectoren in depositie voor de drie grote N2000 duingebieden

Kop van Schouwen

Manteling van Walcheren

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

[Inleiding](#)

[Werkwijze in bouwblokken](#)

[Opgaven](#)

[Governance en samenwerking](#)

[Data en informatie](#)

[Bronmaatregelen en instrumentarium](#)

[Monitoring en rapportage](#)

[Leren uit de praktijk](#)

[Prioritering en programmering](#)

[Gebieden](#)

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

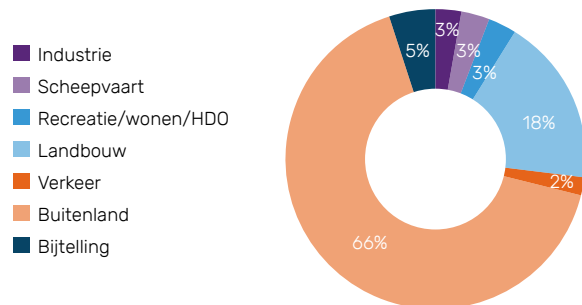
OV

UT

ZL

ZH

Zwin & Kievittepolder

De data vanuit sectoren, voor vergunningverlening en de reductieopgave valt onder verschillende wetgeving met andere besluitvormingskaders. Dit stelt eisen aan de aan te reiken informatie, betreft precisie, aanleveren en beoordelen en wat is vertrouwelijk. Bijvoorbeeld bij vergunning aanvragen/ verlening moet informatie veel gedetailleerder zijn dan voor verkennen reductieopgave.

(Provincie) grensoverschrijdende bespreekpunten

Zeeland heeft te maken met activiteiten van over de provinciegrenzen die de natuurkwaliteit beïnvloeden of juist beïnvloed worden in mogelijkheden, vanwege de nabijheid

van een Natura 2000-gebied aan de andere kant van de provinciegrens. Om een gebiedsgerichte en toekomstige benadering rondom elk Natura 2000-gebied te versterken met data harmonisatie en standaardisatie tussen provincies neemt Zeeland daarom deel aan Living Lab Stikstof (IPO).

Om de stikstof data (provincie) grensoverschrijdend inzichtelijk en visueel te maken wordt het programma ArcGIS HUB onderzocht op bruikbaarheid voor uniformiteit in het uitwisselen van ontwikkel- en brondata.

Voortgang: Zeeland draait mee in het Living Lab vanuit IDA voor de natuurdoelanalyses wordt de beschikbare data en gegevens van de N2000 gebieden Kop van Schouwen, Manteling en Zwin verzameld.

Bespreekpunten: beschikbaarheid BAB en overige benodigde RVO data, landelijk zoveel mogelijk gebruikmaken van eenduidige, uitwisselbare data.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

[Inleiding](#)

[Werkwijze in bouwblokken](#)

[Opgaven](#)

[Governance en samenwerking](#)

[Data en informatie](#)

[Bronmaatregelen en instrumentarium](#)

[Monitoring en rapportage](#)

[Leren uit de praktijk](#)

[Prioritering en programmering](#)

[Gebieden](#)

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Bronmaatregelen en instrumentarium

In Zeeland zijn we momenteel aan het verkennen welke mogelijke bronmaatregelen we gebiedsgericht of sectorgericht kunnen implementeren. Dit doen we samen met de betrokken maatschappelijke partners en geadviseerd door onderzoeksinstituten. Mogelijke bronmaatregelen zijn (willekeurig en niet limitatief) bijvoorbeeld:

- Stimuleren verdere verduurzaming van de landbouw;
- Stimuleren (technische) innovaties voor verduurzaming in alle sectoren;
- Extensiveren landbouw (binnen een zone rondom Natura 2000);
- Uitbreiden toepassing emissiearme (stal)systemen bij de landbouw;
- Opkopen of verplaatsen bedrijven nabij Natura 2000-gebieden;
- Maximale snelheid verlagen dichtbij Natura 2000-gebieden.

Instrumenten die mogelijk ingezet kunnen worden zijn onder andere:

- Grondruil, aan- en verkoop door inzet Kavelruilbureau en de Zeeuwse grondbank;
- Stimuleringsregelingen en subsidies voor innovatie, verduurzaming, extensivering en omvorming voor de landbouwsector;
- Stimuleringsmaatregelen verduurzaming meerdere sectoren;
- Mogelijke inzet opkoopregeling;
- In- en extern salderen.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

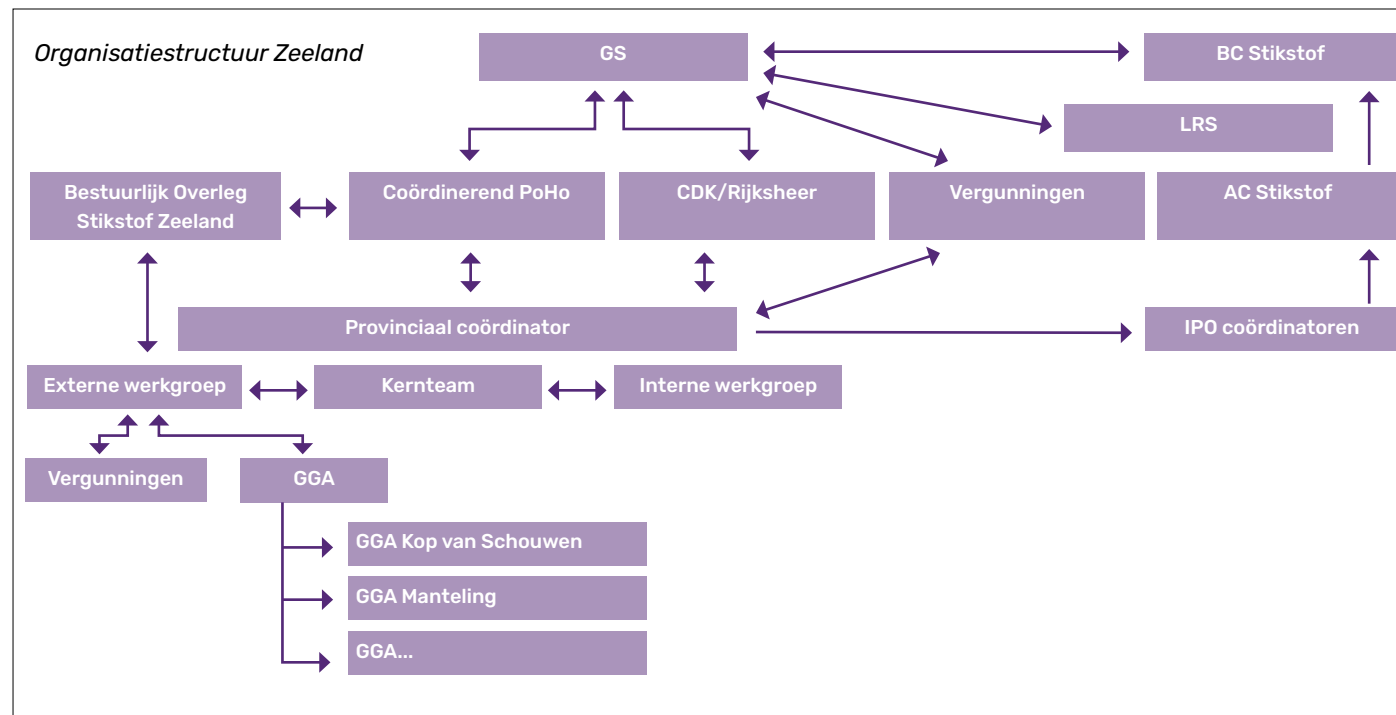
 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Naast de landelijke overleggen op IPO niveau en de landelijke Regietafel is er in Zeeland een Bestuurlijk Overleg Stikstof (BOSZ). De Gedeputeerde die portefeuillehouder stikstof is, is voorzitter van het BOSZ. Vertegenwoordigers van alle betrokken maatschappelijke organisaties en overheden bespreken hier op bestuurlijk niveau voortgang en knelpunten. Op ambtelijk niveau is er onder voorzitterschap van de stikstof

coördinator een externe werkgroep stikstof die de BOSZ voorbereid en concreet meedenkt over oplossingsrichtingen, vergunningverlening en de GGA. Voor de GGA's worden gebiedstafels (projectgroepen) ingesteld. Voor het gebied Kop van Schouwen is sinds december 2019 een gebiedstafel actief waarin alle betrokken partners vertegenwoordigd zijn.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

[Inleiding](#)

[Werkwijze in bouwblokken](#)

[Opgaven](#)

[Governance en samenwerking](#)

[Data en informatie](#)

[Bronmaatregelen en instrumentarium](#)

[Monitoring en rapportage](#)

[Leren uit de praktijk](#)

[Prioritering en programmering](#)

[Gebieden](#)

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie
BOSZ (Bestuurlijk overleg stikstof Zeeland)	circa eenmaal per 6 weken	Gebiedstafel GGA Kop van Schouwen	circa eenmaal per 6 weken
Voorzitter Gedeputeerde Zld, portefeuillehouder stikstof provincie (mevr. Pijpelink)		Voorzitter kwartiermaker GGA Zld (mevr. Braspennincx)	
deelnemers:		Natuurmonumenten: dhr. van Zijderveld	
VZG (Vereniging Zeeuwse Gemeenten): namens hen dhr. van Hulle (Terneuzen)		Gemeente Schouwen Duiveland: mevr. Nomden en dhr. De Winter	
Terreinbeheerders: namens hen dhr. van Zijderveld (Natuurmonumenten)		ZLTO: dhr. De Regt	
ZMF (Zeeuwse Milieufederatie): mevr. Von Harras		ZMF: dhr. Trompetter	
ZLTO: dhr. Baecke		Recron: Mevr. De Vast en mevr Braber (regionaal vz)	
RECRON/HISWA: mevr. De Vast		Waterschap Scheldestromen: dhr. Marinisse	
VNO-NCW: dhr. Van Mourik en dhr. Van Houwelingen (DOW)		Het Zeeuws Landschap: dhr. Vreugdehill en mevr. Borren	
Waterschap Scheldestromen: dhr. Poppelaars		Staatsbosbeheer: dhr Verhage	
Rijkswaterstaat: mevr. Bol		ZAJK: dhr Bartels	
ZAJK: Dhr. Bartels (Zeeuws Agrarisch Jongeren Kontakt)		Agrarisch Schouwen Duiveland: dhr. De Ruijter	
Min. Defensie: dhr. de Lange			
Bouwend NL: dhr. Schuijs		Apart overleg sectortafels bv over kringlooplandbouw	periodiek

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie
Externe werkgroep stikstof	circa eenmaal per 6 weken	Gebiedstafel GGA Manteling (nog te vormen)	
Voorzitter Provinciaal stikstofcoördinator Zld (dhr. Legendijk)		Gebiedstafel GGA Zwin & drie Kievittepolder (nog te vormen)	
Natuurmonumenten: dhr. van Zijderveld		Gebiedstafel Zeehavengebied (nog te vormen)	
ZLTO: dhr. de Regt		Gebiedstafel Yerseke & Kapelse Moer (nog te vormen)	
ZMF: dhr. Trompetter			
Staatsbosbeheer: dhr. Verhage			
DOW: dhr. van Houwelingen			
NSP: dhr. Bommelje (North Sea Port)			
gemeente Hulst: dhr. Van Vooren			
gemeente Middelburg: dhr. Minderhoud			
gemeente Schouwen Duiveland: mevr. Nomden			
gemeente Vlissingen: dhr. Kuijper			
VNO-NCW: dhr. Ganzeman			
RHO adviesbureau: dhr. Louws			
St Het Zeeuwse landschap: dhr. Simons			
Sectortafels met industrie of landbouw bv over beleidsregels	periodiek		

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Samenstelling Provinciale regietafel	Frequentie	Samenstelling gebiedstafels	Frequentie
Interne werkgroep stikstof	circa eenmaal per 6 weken		
Voorzitter Provinciaal stikstofcoördinator dhr. Legendijk			
adviseurs provincie vanuit industrie, landbouw, milieu, gebiedsontwikkeling			

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Monitoring en rapportage

Natuurmonitoring: kwaliteit en omvang

Monitoring ontwikkeling natuur N2000-gebieden

Het Provinciaal Monitoringsprogramma 2016-2021 (Pross, 2016) brengt in beeld wat er in Zeeland aan (natuur)monitoring gedaan moet worden. Een deel van de natuurmonitoring vindt plaats in het kader van natuurbeleid en -wetgeving. Een ander deel komt voort uit lokale vrijwilligers initiatieven of landelijke programma's die voornamelijk worden uitgevoerd door vrijwilligers.

Hieronder valt bijvoorbeeld monitoring door terreinbeheerders in het kader van het Subsidiestelsel Natuur en Landschapsbeheer (SNL), van het stikstofdossier (afspraken uit het voormalige Programma Aanpak Stikstof (PAS)) en een deel van de Natura 2000-monitoring. Met behulp van de monitoringsresultaten kan bepaald worden of de SNL- of N2000-doelen gehaald worden en wat de ontwikkelingen zijn binnen een natuurgebied.

Kort samengevat wat er gedaan wordt aan monitoring:

- Vegetatiekarteringen elke 12 jaar (en in dynamische delen elke 6)
- Habitatkaart wordt elke 6 jaar opgesteld aan de hand van de informatie op dat moment
- Soorten inventarisaties elke 6 jaar (SNL soorten aangevuld

met N2000 soorten waar mogelijk)

- Extra monitoring voor N2000 habitatsoorten als noordse woelmuis en nauwe korfslak
- Er is aandacht voor typische soorten als paddenstoelen van de zeereep. (Deze zijn in 2018 – 2019 extra geïnventariseerd)
- Over de verschillende Natura 2000-gebieden ligt een meetnet aan vegetatie opnamen (pq's) deels ten behoeve van de herstelmaatregelen en deels voor het volgen van de ontwikkelingen in de gebieden. Met de vegetatie opnamen, die elke drie jaar gedaan worden, kunnen trends berekend worden van bijvoorbeeld verruiging, verstruweling en andere (abiotische) factoren.

Monitoren van de uitvoering en effecten (aanvullende) herstelmaatregelen

Uitvoering van de herstelmaatregelen wordt bijgehouden door intensief contact met de terreinbeheerders. Voor een groot deel van de herstelmaatregelen geeft de provincie zelf opdrachten voor de uitvoering. Andere opdrachten lopen via terreinbeheerders die meerdere keren per jaar rapporteren over de voortgang.

De effecten van de maatregelen worden door middel van vegetatie opnamen (pq's) gevolgd in combinatie met andere

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Monitoring en rapportage

monitoring zoals hoogte / zandbalans metingen op de Kop van Schouwen, luchtfoto's en andere reguliere monitoring.

Locaties waar minder monitoring is worden indien nodig door veldbezoeken aanvullend beoordeeld.

Stikstof: emissie en depositie monitoring

Voor het monitoren van de stikstof emissies en deposities wil de provincie bewust werken met de AERIUS applicaties. AERIUS is een instrument dat ontwikkeld is voor en door provincies en heeft daarom de voorkeur. Voor de berekening van effecten in uitvoering bronmaatregelen maken we gebruik van AERIUS Calculator. Voor de monitoring in emissie en depositie stikstof in de Natura 2000-gebieden wordt er gebruik gemaakt van AERIUS Monitor. De monitoring van effecten van (toekomstige) bronmaatregelen via scenarioberekeningen (eventueel in het veld) is een wens. Bij het RIVM is de vraag gelegd om AERIUS Monitor en AERIUS scenario te koppelen. Daarnaast is de provincie aan het onderzoeken of de gegenereerde data via AERIUS gedetailleerd genoeg is om oorzaken van b.v. puntbelastingen in kaart te brengen.

Bespreekpunten: Het bijhouden van de uitgegeven ruimte aan economische activiteiten is een complex vraagstuk. Hoe krijgen en houden we de samenhang tussen depositiedaling en uitgegeven ontwikkelingsruimte goed inzichtelijk.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Prioritering en programmering

De Strategische aanpak stikstof Zeeland is op 10 maart 2020 vastgesteld door Gedeputeerde Staten. Deze aanpak, de doelen en de planning vormt het uitgangspunt voor de stappen in het stikstofdossier.

- Middellange termijn (2020-2030) De gebiedsgerichte aanpak zal meerdere jaren vergen en bijdragen aan meerdere doelen:
 - Het verlagen van de stikstofdepositie om ontwikkelruimte te creëren;
 - Het bereiken van een significante daling van de stikstofdepositie, om de kwaliteit van stikstofgevoelige N2000 gebieden te versterken;
 - Verbinden aan integrale gebiedsontwikkeling / versterken of bevorderen transitie verduurzaming.
- Lange termijn (2020--2050): realiseren van een goede ecologische toestand van onze natuur, toewerken naar een goede staat van instandhouding van de N2000-gebieden in 2050.

Proces gebiedsgerichte aanpak

- 2020 Verkenning duingebieden Kop van Schouwen, Manteling van Walcheren en indien mogelijk start voor Zwin & Kievittepolder. De eerste gebiedstafels en een landbouwtafel hebben voorjaar 2020 plaatsgevonden voor het gebied de Kop van Schouwen en een verkennend gesprek voor de Manteling. Uitvoering natuurdoelanalyses duingebieden om

de staat van de natuur in kaart te brengen en verkennen kansen bronmaatregelen. Tevens wordt er een Zeeuwse Uitvoeringsagenda landelijk Gebied opgesteld waarbinnen opgaven vanuit stikstof, bossenstrategie, klimaatadaptatie en natuur een plaats krijgen. De gebiedsgerichte aanpak is een middel om de diverse doelen binnen één gebied in samenhang met elkaar te realiseren.

- 2021 Kaders en opgaven voor de gebiedsgerichte aanpak formuleren en in de gebiedstafels en bestuurlijk overleg Zeeland hierop commitment uitspreken.
- Eind 2021 In de gebieden die zich lenen voor een integrale gebiedsgerichte aanpak een gebiedsagenda formuleren. De gebiedsagenda bevat alle haalbare doelen waaronder stikstofreductie maatregelen die uit de verkenning naar voren zijn gekomen en die in samenhang met elkaar realiseerbaar zijn. Mogelijk blijkt het na de verkenning van de opgaven niet voor ieder gebied nodig een brede gebiedsagenda te formuleren. Het kan efficiënter zijn dat er gewerkt wordt met een pakket bronmaatregelen gericht op specifieke puntlocaties en bedrijfsniveaus en dat er geen legitimatie is voor een brede gebiedsgerichte aanpak. Maatregelen die eenvoudig op de korte termijn kunnen worden uitgevoerd hoeven niet te wachten op de verkenning en vaststelling van een gebiedsagenda.
- 2022-2030 uitvoering bronmaatregelen en opgaven uit de gebiedsagenda's.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en programmering

 Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Leren uit de praktijk

Wij sluiten aan bij de landelijke casuïstiek. Voor Zeeland spelen een aantal zaken een belangrijke rol:

- **Provincie overstijgende invloed van industrie**
De industrie in het Zeeuwse havengebied Sloe en kanaalzone hebben tot ver over de provinciale grenzen effect op natuurgebieden. Er is op landelijk niveau samenwerking nodig om dit goed aan te pakken.
- **Invloed van het buitenland**
Een aanzienlijk deel van de stikstofdepositie op de Zeeuwse N2000-gebieden is afkomstig uit het buitenland.
- **Data en provincie grens overschrijdende effecten**
Voor het Living Lab werken we samen met Zuid-Holland om de casus Grevelingen uit te werken als provincie grensoverschrijdend N2000-gebied.
- **Invloed scheepvaart**
Zeeland werkt mee aan het landelijk onderzoek mogelijkheden verduurzaming binnenvaart.

Links naar informatie en plannen op onze website:

<https://www.zeeland.nl/natuur-en-landschap/aanpak-stikstof-zeeland>

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

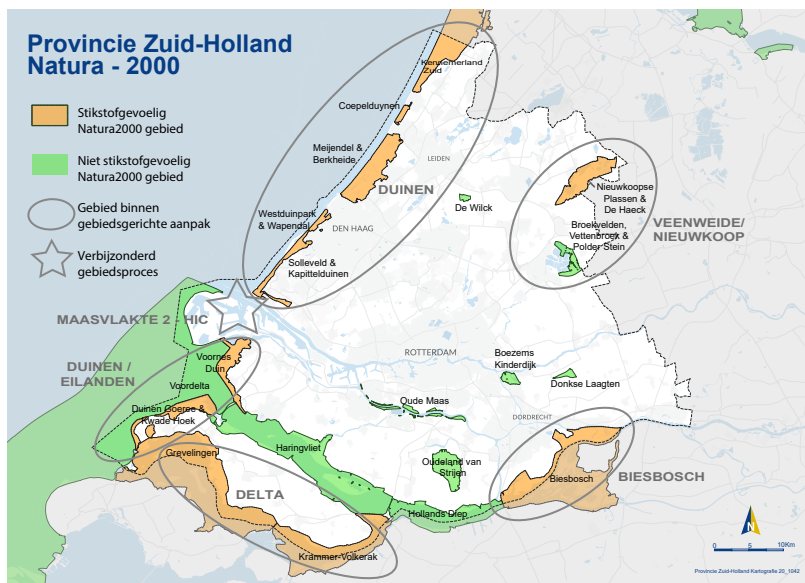
 Gebieden

Gebieden

De twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in provincie Zuid-Holland zijn onderverdeeld in vijf gebieden: Duinen, Duinen-Eilanden, Delta, Veenweide-Nieuwkoop en Biesbosch.

Binnen de gebiedsgerichte aanpak werken wij aan het versnellen van natuurherstel en de stikstofreductie op lange termijn. Daarnaast nemen we in de gebieden maatregelen die zorgen voor ruimte voor tussentijdse ontwikkelingen op korte termijn. De gebiedsgerichte aanpak biedt kans om de stikstof-

opgave gewogen te combineren met andere opgaven, onder meer: transitie naar de kringlooptlandbouw, regionale energiestrategieën, klimaatadaptatie, natuur, wateropgaven, woningbouw en infrastructurele opgaven, toerisme en recreatie. Op basis van natuurkwaliteit, (bron)maatregelen en ontwikkelruimte stellen we een gebiedsperspectief op. Per gebied wordt gekeken wat er nodig is, en daarmee verschillen de doelen en het proces er gebied.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

[Home](#)

[Inleiding](#)

[Werkwijze in
bouwblokken](#)

[Opgaven](#)

[Governance en
samenwerking](#)

[Data en informatie](#)

[Bronmaatregelen en
instrumentarium](#)

[Monitoring en rapportage](#)

[Leren uit de praktijk](#)

[Prioritering en
programmering](#)

[Gebieden](#)

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Opgaven

Provincies zijn verantwoordelijk voor de bescherming van de Natura 2000-gebieden binnen hun grenzen. Door een teveel aan stikstofdepositie op verschillende Natura 2000-gebieden in Nederland is het echter onmogelijk om een gunstige instandhoudingsstaat te verwezenlijken. In provincie Zuid-Holland gaat het om twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. In Zuid-Holland hechten wij waarde aan een gevarieerde en gezonde natuur én aan een gezond vestigingsklimaat. Sterker: we zien een gezonde natuur als basis voor een gezonde economie en een gezonde leefomgeving. Onze inzet is er dan ook op gericht om de natuur te herstellen op zodanige wijze dat er ook weer vergunningen verleend kunnen worden voor economische activiteiten. Wij werken hier naast generieke afspraken en overleggen met het Rijk in de provincie langs drie lijnen: natuurherstel, bron-gerichte aanpak stikstof en gebiedsgerichte aanpak stikstof.

In de gebiedsgerichte aanpak wordt toegewerkt naar een samenhangend pakket van natuur- en bronmaatregelen, zo mogelijk gekoppeld aan andere beleidsopgaven. In de gebiedsgerichte aanpak kunnen generieke bronmaatregelen versneld worden uitgevoerd en lokaal aanvullende bronmaatregelen plaatsvinden met als doel om een depositie te bereiken die onder de KDW van het Natura2000-gebied ligt. Daarnaast wordt naar lokale bronmaatregelen gezocht om vergunningverlening op korte termijn op gang te helpen.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

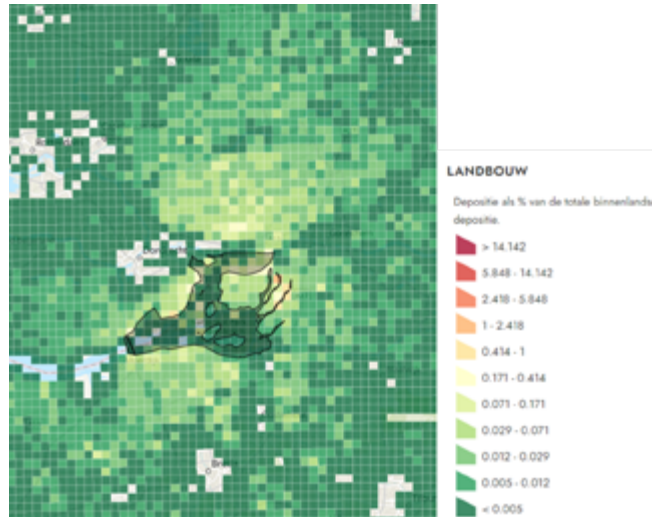
 Gebieden

Natuuranalyses

De natuurdoelanalyses worden uitgevoerd voor 12 stikstof-gevoelige Natura 2000-gebieden verdeeld over vijf tranches. Twee Natura 2000-gebieden worden gebruikt als pilots voor methodiekontwikkeling en de opzet van een datamanagementsysteem. De ontwikkelde methodiek wordt vervolgens op de overige gebieden toegepast. De uitvoering van de eerste tranche (pilots) is gestart. De resultaten worden in oktober verwacht en in de lopende gebiedsprocessen ingebracht. Waar mogelijk worden tussenresultaten uit de natuurdoelanalyses in de gebiedsprocessen ingebracht. Met name eventuele buiten het Natura 2000-gebied te nemen maatregelen (bijvoorbeeld bufferzones of waterhuishoudkundige maatregelen) zijn voor de gebiedsprocessen relevant.

Bronnenanalyse

De gebiedsgerichte aanpak is gebaat bij kennis over welke bronnen welke depositie veroorzaken. Hiermee kan gericht gestuurd worden op het benodigde proces in het gebied. Provincie Zuid-Holland heeft een interactieve stikstofkaart gemaakt (<https://geo.zuid-holland.nl/kaart/stikstof/>), voor iedereen beschikbaar om te bekijken en te gebruiken. Deze tool maakt de depositie van alle verschillende bronnen op ieder natuurgebied inzichtelijk. Een voorbeeld is hier gegeven:

In dit voorbeeld is voor Natura 2000-gebied Biesbosch aangegeven wat de depositie is afkomstig van landbouw, als % van de totale binnenlandse deposities.

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

Home

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

Opgaven

Governance en samenwerking

Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieden

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Data en informatie

Opgave voor gebiedsgerichte aanpak concretiseren en visualiseren

Naast de gebiedsgerichte aanpak wordt er ook landelijk door middel van verschillend beleid ingezet op stikstofreductie. Dit zijn de maatregelen van het kabinet gepresenteerd in de structurele aanpak, het Klimaatakkoord, en er wordt door het kabinet uitgegaan van een autonome daling. Voor de gebiedsgerichte aanpak is het noodzakelijk te weten welke reductie in deze verschillende beleidsstukken meegenomen en bewerkstelligd wordt. Zo wordt inzichtelijk gemaakt welke opgave er nog voor de gebiedsgerichte aanpak kan worden opgepakt. Provincie Zuid-Holland ontwikkelt een tool om per gebied de gevolgen van de verschillende maatregelen te visualiseren.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Bronmaatregelen en instrumentarium

De gebiedsgerichte aanpak onderscheidt zich door het maatwerk. Per gebied focussen we op verschillende maatregelen. Waar in het ene gebied een duidelijke bron opvalt zal de aandacht op bronmaatregelen liggen, in het andere gebied zoeken we de stikstofreductie in verduurzaming van bestaande processen. Aan de gebiedstafels zal zich dit verder ontwikkelen.

Middelen vanuit het Rijk zullen een grote rol in spelen, zoals de opkoopregeling. Aan het begin van deze Doorkijk staat een landelijk overzicht van Bronmaatregelen en instrumentarium.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Governance en samenwerking

Voor alle vijf gebieden is een provinciale gebiedsregisseur aangesteld en wordt een zogenoemde 'gebiedstafel' opgezet met de direct betrokkenen en actoren uit het gebied.

Deze gebiedstafel heeft een verbinding met de provinciale sectortafel. Aan de sectortafel zitten partijen vanuit grofweg opgedeeld vier verschillende sectoren: natuurterrein beherende organisaties, landbouw, industrie en mobiliteit. Het doel van de sectortafel is om informatie te delen tussen partijen en provincie Zuid-Holland en het verkrijgen van inzicht in elkaars belangen. Daarnaast worden middels de sectortafel partijen met elkaar in contact gebracht om onderlinge initiatieven mogelijk te maken.

Overlegtafels

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programming

 Gebieden

Governance en samenwerking

Overlegtafels

[illegible]

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

Inleiding

Werkwijze in bouwblokken

 Opgaven

 Governance en samenwerking

 Data en informatie

Bronmaatregelen en instrumentarium

Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

Prioritering en programmering

Gebieten

Monitoring en rapportage

De gebiedstafel zullen met elkaar in gesprek blijven over de voortgang van hun programma en de opgave. Meer over rapportage en het evaluerende proces is beschreven bij prioritering en programmering.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

Prioritering en programmering

Voor alle gebieden wordt medio oktober een gebiedskader afgerond waarin de problematiek en het handelingsperspectief per gebied nader wordt geduid en de aanpak per gebied wordt vastgelegd. Dit gebiedskader neemt verschillende inputs mee: de natuurkwaliteit, welke bronaanpak mogelijk is, te betrekken beleidsopgaven, maatschappelijke knelpunten op de korte termijn en de governance van het gebiedsproces. Samen met de partijen uit het gebied en de opgave die er voor het gebied ligt wordt dit gebiedskader door ontwikkelt tot een gebiedsplan, door en voor gebiedspartijen. Het gebiedsplan omhelst een uitgewerkt toekomstperspectief met benodigde ontwikkelruimte en uitvoeringsprogramma met benodigde financiering en instrumenten. Daarnaast kunnen no-regret maatregelen parallel worden ingezet. In de verschillende stappen en gesprekken die in de loop van het programma, en bij de uitwerking van het programma, dienen, zal er een adaptieve insteek zijn. Zo leren we in het gebied en tussen gebieden van elkaar om tot het beste resultaat te komen.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 Werkwijze in
bouwblokken

 Opgaven

 Governance en
samenwerking

 Data en informatie

 Bronmaatregelen en
instrumentarium

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 Prioritering en
programmering

 Gebieden

In ontwikkeling.

Landelijk

DR

FL

FR

GD

GR

LB

NB

NH

OV

UT

ZL

ZH

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programming**

 Gebieden

Kopje

Sam cullam, sunduntibus dolent aliti aborio quam aut optaep-tati autae dipsum esequia nectis dolupta tinulparum ulluptam arum ipsunt est, verestiur susam il iumqui commolu ptatatem

Inhoudsopgave

Navigeer met onderstaand menu.

 Home

 Inleiding

 **Werkwijze in
bouwblokken**

 Opgaven

 **Governance en
samenwerking**

 Data en informatie

 **Bronmaatregelen en
instrumentarium**

 Monitoring en rapportage

 Leren uit de praktijk

 **Prioritering en
programming**

 Gebieden